

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BİRLEŞİK CÜMLELERDE YÜKLEM İLİŞKİLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Firat Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi

0068577

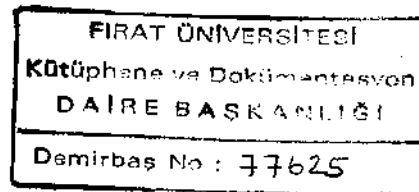
255.07.02.03.00.00/0068577

TD YL/32

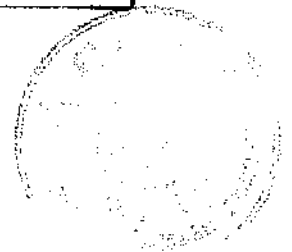
Danışman
Doç.Dr. Ahmet BURAN

Hazırlayan
Mustafa ŞENEL

37.
Y.L.
Sos. Bil.

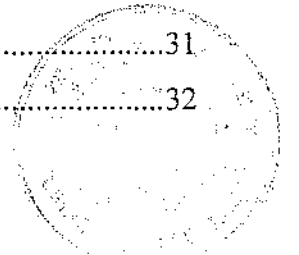

ELAZIĞ - 1995

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	1
TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI	3
GİRİŞ	5
A) Çalışmada Kullanılan Metod.....	5
B) Cümle ve Türkçenin Cümle Yapısı.....	9
I.BÖLÜM.....	29
1.2.1.ŞART `LI BİRLEŞİK CÜMLE.....	29
A) İSİM +İSİM.....	29
a)Olumlu + Olumlu.....	29
Şart Kipi*	29
III.tekil şahıs	29
b) Olumlu + Olumsuz	29
Şart Kipi*	29
III.tekil şahıs	29
c)Olumsuz + Olumsuz	30
d)Olumsuz + Olumlu	30
Şart Kipinin* Olumsuzu	30
I.tekil şahıs	30
III.tekil şahıs	30
B)İSİM + FİİL	31
a)Olumlu + Olumlu.....	31
Şart Kipi*	31
III.tekil şahıs	31
b)Olumlu + Olumsuz	32

Şart Kipi*	32
II.tekil şahıs	32
III.tekil şahıs	32
c)Olumsuz + Olumsuz	33
Şart Kipinin* Olumsuzu	33
I.tekil şahıs	33
II.çoğul şahıs	33
d) Olumsuz + Olumlu	34
Şart Kipinin* Olumsuzu	34
III.tekil şahıs	34
C)FİİL + FİİL	35
a) Olumlu + Olumlu	35
Şart Kipi	35
I.tekil şahıs	35
II.tekil şahıs	35
III.tekil şahıs	36
I.çoğul şahıs	37
II.çoğul şahıs	37
III.çoğul şahıs	37
Şart Kipinin Hikâyesi	38
I.tekil şahıs	38
II.tekil şahıs	38
III.tekil şahıs	39
I.çoğul şahıs	39
II.çoğul şahıs	40
Şimdiki Zamanın Şartı	40
I.tekil şahıs	40
II.tekil şahıs	41
III.tekil şahıs	41
II.çoğul şahıs	42
III.çoğul şahıs	42

Geniş Zamanın Şartı	43
<i>I.tekil şahıs</i>	43
<i>II.tekil şahıs</i>	44
<i>III.tekil şahıs</i>	44
<i>I.çoğul şahıs</i>	45
<i>II.çoğul</i>	46
<i>III.çoğul şahıs</i>	46
Gelecek Zamanın Şartı	47
<i>III.tekil şahıs</i>	47
Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	47
<i>I.tekil şahıs</i>	47
<i>III.tekil şahıs</i>	48
Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı	49
<i>III.tekil şahıs</i>	49
<i>III.çoğul şahıs</i>	49
b) Olumlu + Olumsuz	49
Şart Kipi	49
<i>I.tekil şahıs</i>	50
<i>II.tekil şahıs</i>	50
<i>III.tekil şahıs</i>	50
<i>III.çoğul şahıs</i>	51
Şart Kipinin Hikâyesi	51
<i>I.tekil şahıs</i>	51
<i>II.tekil şahıs</i>	52
<i>III.tekil şahıs</i>	52
Şimdiki Zamanın Şartı	53
<i>I.çoğul şahıs</i>	53
Geniş Zamanın Şartı	53
<i>I.tekil şahıs</i>	53
<i>II.tekil şahıs</i>	54
<i>III.tekil şahıs</i>	54
<i>I.çoğul şahıs</i>	55

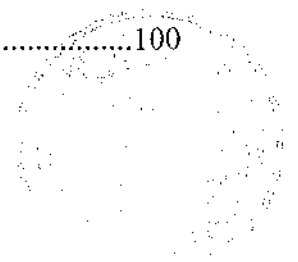
<i>II.çoğul şahıs</i>	56
<i>III.çoğul şahıs</i>	56
Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	56
<i>III.tekil şahıs</i>	56
Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı.....	57
<i>III.tekil şahıs</i>	57
c)Olumsuz + Olumsuz	57
Şart Kipinin Olumsuzu	57
<i>III.tekil şahıs</i>	57
<i>II.çoğul şahıs</i>	58
Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi	59
<i>I.tekil şahıs</i>	59
<i>III.tekil şahıs</i>	59
<i>III.çoğul şahıs</i>	59
Şimdiki Zamanın Olumsuz Şartı.....	60
<i>III.tekil şahıs</i>	60
Geniş Zamanın Olumsuz Şartı	60
<i>II.tekil şahıs</i>	60
<i>III.tekil şahıs</i>	61
d) Olumsuz + Olumlu	61
Şart Kipinin Olumsuzu	61
<i>I.tekil şahıs</i>	61
<i>III.tekil şahıs</i>	62
<i>III.çoğul şahıs</i>	63
Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi	63
<i>I.tekil şahıs</i>	63
<i>II.tekil şahıs</i>	63
<i>III.tekil şahıs</i>	64
<i>II.çoğul şahıs</i>	64
Şart Kipinin Olumsuz Rivâyeti	65
<i>III.tekil şahıs</i>	65
Şimdiki Zamanın Olumsuz Şartı.....	65

<i>III.tekil şahıs</i>	65
Geniş Zamanın Olumsuz Şartı	66
<i>I.tekil şahıs</i>	66
<i>II.tekil şahıs</i>	66
<i>III.tekil şahıs</i>	67
<i>I.çoğul şahıs</i>	67
<i>II.çoğul şahıs</i>	68
Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Şartı	68
<i>III.tekil şahıs</i>	68
<i>II.çoğul şahıs</i>	69
D)FİİL + İSİM	69
a) Olumlu + Olumlu.....	69
Şart Kipi.....	69
<i>I.tekil şahıs</i>	69
<i>II.tekil şahıs</i>	70
<i>III.tekil şahıs</i>	70
Şart Kipinin Hikâyesi.....	70
<i>III.tekil şahıs</i>	70
<i>I.çoğul şahıs</i>	71
Şimdiki Zamanın Şartı	71
<i>II.tekil şahıs</i>	71
<i>III.tekil şahıs</i>	72
Geniş Zamanın Şartı	72
<i>II.tekil şahıs</i>	72
<i>III.tekil şahıs</i>	73
<i>I.çoğul şahıs</i>	73
<i>II.çoğul şahıs</i>	74
Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	74
<i>I.tekil şahıs</i>	74
<i>III.tekil şahıs</i>	74
<i>I.çoğul şahıs</i>	75

III.çoğul şahıs	75
Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı.....	76
III.tekil şahıs	76
I.çoğul şahıs	76
b) Olumlu + Olumsuz	77
Şart Kipi	77
III.tekil şahıs	77
Şimdiki Zamanın Şartı	77
II.tekil şahıs	77
III.tekil şahıs.....	78
Geniş Zamanın Şartı	78
III.tekil şahıs	78
Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	79
I.çoğul şahıs	79
Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı.....	79
III.tekil şahıs	79
d) Olumsuz + Olumsuz	80
Geniş Zamanın Olumsuz Şartı	80
III.tekil şahıs	80
d) Olumsuz + Olumlu	80
Geniş Zamanın Olumsuz Şartı.....	80
I.tekil şahıs	80
III.tekil şahıs	81
I.çoğul şahıs	81
Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Şartı.....	82
III.tekil şahıs	82
II.BÖLÜM	83
1.2.2.Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLE	83
A)İSİM + İSİM	83
a)Olumlu + Olumlu.....	83

İhbar Kipi	83
<i>I.tekil şahıs</i>	83
<i>III.tekil şahıs</i>	83
Görülen Geçmiş Zaman	84
<i>III.tekil şahıs</i>	84
b)Olumlu + Olumsuz	84
İhbar Kipi	84
<i>III.çoğul şahıs</i>	84
Görülen Geçmiş Zaman	85
<i>III.tekil şahıs</i>	85
c)Olumsuz + Olumsuz	85
d)Olumsuz + Olumlu	85
İhbar Kipi	85
<i>III.tekil şahıs</i>	85
B)İSİM + FİİL	86
a)Olumlu + Olumlu.....	86
İhbar Kipi	86
<i>I.tekil şahıs</i>	86
<i>III.tekil şahıs</i>	86
Görülen Geçmiş Zaman	87
<i>III.tekil şahıs</i>	87
Anlatılan Geçmiş Zaman	88
<i>III.tekil şahıs</i>	88
b)Olumlu + Olumsuz	88
İhbar Kipi	88
<i>III.tekil şahıs</i>	88
Görülen Geçmiş Zaman	89
<i>III.tekil şahıs</i>	89
Anlatılan Geçmiş Zaman	90
<i>III.tekil şahıs</i>	90
d)Olumsuz + Olumlu	90

İhbar Kipi	90
<i>I.tekil şahıs</i>	90
<i>III.tekil şahıs</i>	91
<i>II.çoğul şahıs</i>	91
C)FİİL + FİİL	92
a) Olumlu + Olumlu	92
Şimdiki Zaman	92
<i>I.tekil şahıs</i>	92
<i>II.tekil şahıs</i>	92
<i>III.tekil şahıs</i>	92
<i>I.çoğul şahıs</i>	93
<i>II.çoğul şahıs</i>	93
<i>III.çoğul şahıs</i>	94
Şimdiki Zamanın Hikâyesi	94
<i>I.tekil şahıs</i>	94
<i>III.tekil şahıs</i>	95
<i>III.çoğul şahıs</i>	95
Geniş Zaman	96
<i>I.tekil şahıs</i>	96
<i>II.tekil şahıs</i>	96
<i>III.tekil şahıs</i>	97
<i>I.çoğul şahıs</i>	97
<i>III.çoğul şahıs</i>	98
Geniş Zamanın Hikâyesi	98
<i>III.tekil şahıs</i>	98
Gelecek Zaman	99
<i>II.tekil şahıs</i>	99
<i>III.çoğul şahıs</i>	99
Gelecek Zamanın Hikâyesi	100
<i>III.tekil şahıs</i>	100
<i>III.çoğul şahıs</i>	100

Görülen Geçmiş Zaman	101
<i>I.tekil şahıs</i>	101
<i>III.tekil şahıs</i>	101
<i>I.çoğul şahıs</i>	102
<i>III.çoğul şahıs</i>	102
Anlatılan Geçmiş Zaman	103
<i>I.tekil şahıs</i>	103
<i>III.tekil şahıs</i>	103
Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	104
<i>I.tekil şahıs</i>	104
<i>III.tekil şahıs</i>	104
<i>III.çoğul şahıs</i>	105
İstek Kipi.....	105
<i>I.tekil şahıs</i>	105
<i>I.çoğul şahıs</i>	106
Gereklilik Kipi	106
<i>I.tekil şahıs</i>	106
<i>II.tekil</i>	107
<i>III.tekil şahıs</i>	107
<i>III.çoğul şahıs</i>	108
Emir Kipi	108
<i>II.tekil şahıs</i>	108
<i>III.tekil şahıs</i>	109
<i>II.çoğul şahıs</i>	109
b)Olumlu + Olumsuz	110
Şimdiki Zaman.....	110
<i>I.tekil şahıs</i>	110
<i>II.tekil şahıs</i>	110
<i>III.tekil şahıs</i>	111
<i>I.çoğul şahıs</i>	111
<i>II.çoğul şahıs</i>	111
Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	112

<i>III.tekil şahıs</i>	112
<i>III.çoğul şahıs</i>	112
Geniş Zaman	113
<i>I.tekil şahıs</i>	113
<i>II.tekil şahıs</i>	113
<i>III.tekil şahıs</i>	114
<i>III.çoğul şahıs</i>	114
Gelecek Zaman	115
<i>II.tekil şahıs</i>	115
<i>III.tekil şahıs</i>	115
<i>III.çoğul şahıs</i>	116
Görülen Geçmiş Zaman	116
<i>I.tekil şahıs</i>	116
<i>II.tekil şahıs</i>	117
<i>III.tekil şahıs</i>	117
<i>I.çoğul şahıs</i>	118
<i>III.çoğul şahıs</i>	118
Anlatılan Geçmiş Zaman	119
<i>III.tekil</i>	119
Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	119
<i>III.tekil şahıs</i>	119
<i>III.çoğul şahıs</i>	120
İstek Kipi	120
<i>I.tekil şahıs</i>	120
Gereklilik Kipi	121
<i>III.tekil</i>	121
Gereklilik Kipinin Hikâyesi	121
<i>III.tekil şahıs</i>	121
Emir Kipi	122
<i>II.tekil şahıs</i>	122
<i>II.çoğul</i>	122
<i>III.çoğul şahıs</i>	123

c) Olumsuz+ Olumsuz	123
Gelecek Zamanın Olumsuzu	123
<i>II.tekil şahıs</i>	123
<i>İstek Kipinin Olumsuzu</i>	124
<i>III.tekil şahıs</i>	124
Emir Kipinin Olumsuzu	124
<i>II.tekil şahıs</i>	124
d) Olumsuz + Olumlu	125
Şimdiki Zamanın Olumsuzu	125
<i>III.tekil şahıs</i>	125
<i>I.çoğul şahıs</i>	125
<i>III.çoğul şahıs</i>	125
Geniş Zamanın Olumsuzu	126
<i>I.tekil şahıs</i>	126
<i>III.tekil şahıs</i>	126
Gelecek Zamanın Olumsuzu	127
<i>III.tekil şahıs</i>	127
Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu	127
<i>III.tekil şahıs</i>	127
Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Hikâyesi	128
<i>III.tekil şahıs</i>	128
İstek Kipinin Olumsuzu	128
<i>I.çoğul</i>	128
Gereklik Kipinin Olumsuzu	129
<i>III.tekil şahıs</i>	129
Emir Kipinin Olumsuzu	129
<i>II.tekil şahıs</i>	129
<i>II.çoğul şahıs</i>	130
D)FİİL + İSİM	130
a)Olumlu + Olumlu	130
Şimdiki Zaman	130

<i>I.tekil şahıs</i>	130
<i>II.tekil şahıs</i>	131
<i>III.tekil şahıs</i>	131
<i>I.çoğul şahıs</i>	132
<i>II.çoğul şahıs</i>	132
Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	132
<i>I.tekil şahıs</i>	132
<i>III.tekil şahıs</i>	133
Geniş Zaman	133
<i>I.tekil şahıs</i>	133
<i>II.tekil şahıs</i>	134
<i>III.tekil şahıs</i>	134
<i>II.çoğul şahıs</i>	135
Görülen Geçmiş Zaman	135
<i>I.tekil şahıs</i>	135
<i>III.tekil şahıs</i>	136
<i>I.çoğul şahıs</i>	136
Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	137
<i>III.tekil şahıs</i>	137
İstek Kipi.....	137
<i>I.tekil şahıs</i>	137
Emir Kipi	138
<i>II.tekil şahıs</i>	138
b) Olumlu + Olumsuz	138
Şimdiki Zaman.....	138
<i>I.tekil şahıs</i>	138
<i>III.tekil şahıs</i>	138
Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	139
<i>III.tekil şahıs</i>	139
Geniş Zaman	140
<i>II.tekil şahıs</i>	140
Görülen Geçmiş Zaman	140

<i>I.tekil şahıs</i>	140
<i>II.tekil şahıs</i>	140
<i>III.tekil şahıs</i>	141
Anlatılan Geçmiş Zaman	141
<i>III.tekil şahıs</i>	141
Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi	142
<i>III.tekil şahıs</i>	142
Gereklilik Kipi	142
<i>I.tekil şahıs</i>	142
<i>III.tekil şahıs</i>	143
<i>I.çoğul şahıs</i>	143
Emir Kipi	144
<i>II. çoğul şahıs</i>	144
c) Olumsuz + Olumsuz	144
Şimdiki Zamanın Olumsuzu	144
<i>III.çoğul şahıs</i>	144
Emir Kipinin Olumsuzu.....	145
<i>II.çoğul şahıs</i>	145
d) Olumsuz + Olumlu	145
Şimdiki Zamanın Olumsuz Hikâyesi	145
<i>III.tekil şahıs</i>	145
Emir Kipinin Olumsuzu	146
<i>II.tekil şahıs</i>	146
III.BÖLÜM.....	147
1.2.3 GİBİ EDATILYLA BİRLEŞEN BİRLEŞİK CÜMLELER.....	147
A)İSİM + İSİM.....	147
a) Olumlu + Olumlu.....	147
Anlatılan Geçmiş Zaman	147
<i>III.çoğul şahıs</i>	147
b) Olumlu + Olumsuz	147

c) Olumsuz + Olumsuz	147
d) Olumsuz+ Olumlu	147
B)İSİM + FİİL	147
a) Olumlu + Olumlu.....	147
Anlatılan Geçmiş Zaman	147
III.tekil şahıs	147
b) Olumlu + Olumsuz	148
c) Olumlu + Olumlu.....	148
d) Olumsuz + Olumlu	148
Anlatılan Geçmiş Zaman	148
III.tekil şahıs	148
C)FİİL + FİİL	149
a)Olumlu + Olumlu.....	149
Şimdiki Zaman.....	149
III.tekil şahıs	149
III.çoğul şahıs	149
Şimdiki Zamanın Rivayeti	150
III.tekil şahıs	150
III.çoğul şahıs	150
Geniş Zaman	151
III.tekil şahıs	151
Geniş Zamanın Rivâyeti.....	151
III.tekil şahıs	151
Gelecek Zamanın Rivâyeti.....	152
II.tekil şahıs	152
III.tekil şahıs	152
III.çoğul şahıs	153
Anlatılan Geçmiş Zaman	153
III.tekil şahıs	153
I.çoğul	154
III.çoğul şahıs	154

b) Olumlu + Olumsuz	155
Şimdiki Zaman	155
<i>III.tekil şahıs</i>	155
Şimdiki Zamanın Rivâyeti	155
<i>III.tekil şahıs</i>	155
Anlatılan Geçmiş Zaman	156
<i>III.tekil şahıs</i>	156
c) Olumsuz + Olumsuz	156
d) Olumsuz + Olumlu	156
Şimdiki Zamanın Olumsuz Rivâyeti	156
<i>III.tekil şahıs</i>	156
Gelecek Zamanın Olumsuz Rivâyeti	157
<i>III.tekil şahıs</i>	157
Anlatılan Geçmiş Zamanın Olumsuz Rivâyeti	157
<i>III.tekil şahıs</i>	157
D)FİİL + İSİM	158
a) Olumlu + Olumlu	158
Şimdiki Zamanın Rivâyeti	158
<i>III.çoğul şahıs</i>	158
Geniş Zaman	158
<i>III.tekil şahıs</i>	158
Anlatılan Geçmiş Zaman	159
<i>III.çoğul şahıs</i>	159
b) Olumlu + Olumsuz	159
c) Olumsuz + Olumsuz	159
d) Olumsuz + Olumlu	159
IV.BÖLÜM	160
1.2.4. DEĞİL EDATIYLA BİRLEŞEN BİRLEŞİK CÜMLELER	160
A)İSİM +İSİM.....	160

a) Olumlu + Olumlu.....	160
İhbar Kipi	160
III.tekil şahıs	160
b) Olumlu + Olumsuz	160
İhbar Kipi	160
III.tekil şahıs	160
c) Olumsuz+ Olumsuz	161
d) Olumsuz + Olumlu	161
B)İSİM +FİİL	161
a) Olumlu + Olumlu.....	161
İhbar Kipi	161
III.tekil şahıs	161
b) Olumlu + Olumsuz	162
İhbar Kipi	162
III.tekil şahıs	162
c) Olumsuz + Olumsuz	162
d) Olumsuz + Olumlu	162
C)FİİL + FİİL	163
a) Olumlu + Olumlu.....	163
Şimdiki Zaman.....	163
III.tekil şahıs	163
Şart Kipi	163
I.tekil şahıs	163
b) Olumlu + Olumsuz	164
Şart Kipi	164
I.tekil şahıs	164
c) Olumsuz + Olumsuz	164
d) Olumsuz + Olumlu	164
D) FİİL + İSİM	164
a) Olumlu + Olumlu	164

b) Olumlu + Olumsuz	164
c) Olumsuz + Olumsuz	164
d) Olumsuz + Olumlu	164
V.BÖLÜM	165
SORULU BİRLEŞİK CÜMLELER.....	165
<i>1) ŞART 'LI BİRLEŞİK CÜMLE.....</i>	<i>165</i>
<i>B)İSİM + FİİL</i>	<i>165</i>
d) Olumsuz + Olumlu soru	165
Şart Kipinin* Olumsuzu	165
<i>III. tekil şahıs</i>	<i>165</i>
<i>C)FİİL + FİİL</i>	<i>165</i>
a)Olumlu + Olumlu soru.....	165
Şart Kipi	165
<i>I.tekil şahıs</i>	<i>165</i>
<i>II.tekil şahıs</i>	<i>166</i>
<i>III.tekil şahıs</i>	<i>166</i>
<i>III.çoğul şahıs</i>	<i>167</i>
Geniş Zaman	167
<i>II.tekil şahıs</i>	<i>167</i>
<i>III.tekil şahıs</i>	<i>168</i>
<i>III.çoğul şahıs</i>	<i>168</i>
b)Olumlu + Olumsuz soru	168
Geniş Zaman	168
<i>I.tekil şahıs</i>	<i>168</i>
<i>III.çoğul şahıs</i>	<i>169</i>
c)Olumsuz + Olumlu soru.....	169
Şart Kipinin Olumsuzu	169
<i>III.tekil şahıs</i>	<i>169</i>

Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi	170
<i>III.tekil şahıs</i>	170
Geniş Zamanın Olumsuz Şartı	170
<i>II.tekil şahıs</i>	170
2) Kİ ' Lİ BİRLEŞİK CÜMLE	171
C) FİİL + FİİL	171
a) Olumlu soru +Olumlu.....	171
Şimdiki Zaman.....	171
<i>III.tekil şahıs</i>	171
Gereklilik Kipi	172
<i>III.tekil şahıs</i>	172
b)Olumlu soru +Olumsuz	172
İstek Kipi.....	172
<i>I.tekil şahıs</i>	172
Emir Kipi	173
<i>III.tekil şahıs</i>	173
D) FİİL + İSİM	173
a) Olumlu + Olumlu.....	173
Şimdiki Zaman.....	173
<i>II.tekil şahıs</i>	173
3)GİBİ ' Lİ BİRLEŞİK CÜMLE	174
C) FİİL + FİİL	174
d) Olumsuz + Olumlu soru	174
Şimdiki Zamanın Rivâyetinin Olumsuzu.....	174
<i>III.tekil şahıs</i>	174
GENEL DEĞERLENDİRMELER	175
SONUÇ	209

ÖN SÖZ

Toplumda sosyal ilişkinin olabilmesi için en az iki kişi gereklidir. İnsanların da konuşarak anlaştıkları göz önüne alınırsa ilişkiler , duyguların, düşüncelerin,...bir başkasına aktarılmasıyla devam eder. Bu aktarış , en büyük dilbirliği sayılan cümlelerle sağlanır.

Dünyada yaşayan dil ailelerinin cümle yapılarının farklı olmasının temelinde , önce toplumların düşünce yapılarının farklı olması, sonra da düşüncenin aktarılmasındaki farklılıklar yatar. İngilizcede “Ben geldim okula.” denirken Türkçede “Ben okula geldim .” denmesi bunun en açık ifadesidir.

Türkçede en basit cümle genel olarak “ özne+ (tümleç+)yüklem ” dizisiyle anlatılır. Bunun yanı sıra Türkçe karmaşık düşüncelerin de anlatılmasına elverişlidir. Bu anlatım da Türkçenin zengin partisip ve gerundium sistemiyle sağlanır.

Böylece içerisinde birden fazla yargı bulunduran “ birleşik cümle”ler meydana gelir. Fakat partisip ve gerundiumlarla birleşerek oluşan müstakil cümlelerin birleşik cümle sayılıp sayılmayacağı tartışma konusudur.

İşte tezimizin temelinde bu tartışma vardır. Bu sorunu tartıştıktan ve partisip ve gerundiumlarla birleşen cümlelerin neden basit cümle sayılması gerektiğini izah ettikten sonra , konumuz olan “ birleşik cümle ” bahsine geçtik.

XX.y.y. ait 10 Türk romanından derlediğimiz 1492 adet “şart’lı , ki’li ,gibi’li ve değil’li ” birleşik cümleyi :

- a) Zaman bakımından
- b) Şahıs bakımından
- c) Anlam bakımından inceledik.

Cümleleri , zaman bakımından incelerken , yan (ki’li cümlede temel) cümlesinin yüklemının taşıdığı kipten sonra temel (ki’li cümlede yan) cümlesinde hangi kipin veya kiplerin geldiği tespit edildi.

Şahıs bakımından incelerken, yan l (ki’li cümlede temel) cümlesinin yüklemının taşıdığı şahıstan sonra temel (ki’li cümlede yan) cümlesinin hangi şahsı veya şahısları aldığı tespit edildi.

Anlam bakımından incelerken, yan ve temel (ki'li cümlede temel ve yan) cümlelerin yüklemlerinin olumlu , olumsuz ve sorulu olmaları tespit edildi.

Bu incelemelerden sonra sonuçta , “ birleşik cümle ”lerde (ki'li cümle de temel cümle başta olmak üzere) hangi zamandan sonra hangi zaman veya zamanların, hangi şahıstan sonra hangi şahsın veya şahısların, olumlu, olumsuz ve sorulu yüklemlerden sonra hangisinin geldiği tespit edildi.

Elde edilen bu ilgiler grafiklere dökülerek istatistiki sonuçlara ulaşıldı.

Böyle bir çalışma ilk defa yapılmaktadır. Dolayısıyla metodun kurulmasında bazı sıkıntılarımız oldu. “ Birleşik cümle ” konusunun tartışmaya açık olması zorlukları da beraberinde getirdi. Azami gayret ve dikkati göstermeye çalışmakla birlikte, bazı eksikliklerin olabileceği muhaktır. Bunların bağışlanmasını umuyoruz.

Böyle bir konuda çalışmamı sağlayan ve çalışmalarımın her safhasıyla yakından ilgilenen, saygıdeğer hocam Sayın Doç.Dr. Ahmet BURAN 'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

ELAZIĞ-1995

Mustafa ŞENEL

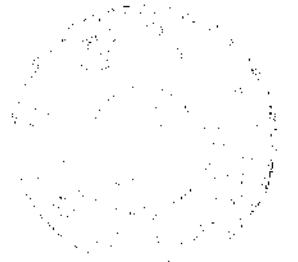

TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI

AO	ANAYURT OTELİ
Ç	ÇALIKUŞU
DA	DEVLET ANA
HHV	HACO HANIM VAY
H	HUZUR
İM	İNCE MEMED I
KA	KÜÇÜK AĞA
RA	RUH ADAM
NB	NUR BABA
Y	YALNIZIZ

Diğer kısaltmalar:

<i>a.g.e.</i>	Adı geçen eser
<i>a.g.m.</i>	Adı geçen makale
<i>A.Geç. - a.g.</i>	Anlatılan Geçmiş
<i>C</i>	Cilt
<i>DTCF</i>	Dil veTarih, Coğrafya Fakültesi
<i>F.Ü.</i>	Fırat Üniversitesi
<i>G.Geç.- g.geç.</i>	Görülen Geçmiş
<i>Gen.- gen.</i>	Geniş
<i>Gelck.- gelck.</i>	Gelecek
<i>gerkllk.</i>	Gereklilik
<i>hik.</i>	Hikâyesi
<i>kip.</i>	Kipi-kipinin
<i>M.E.B.</i>	Milli Eğitim Bakanlığı
<i>olmsz.</i>	Olumsuz-olumsuzu
<i>riv.</i>	Rivâyeti

s

S

şart.

şim.- şim.

TDAY- B

T.D.K.

TKAE

ve d.

YÖK

zam

Sayfa

Sayı

şartı-şartının

şimdiki

Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belten

Türk Dil Kurumu

Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü

Ve diğeri

Yüksek Öğretim Kurumu

Zaman-zamanın

GİRİŞ

A) Çalışmada Kullanılan Metod

" Birleşik Cümlelerde Yüklemler İlişkileri " adlı tezimizin konusunu Doç.Dr.A.MEMEDOV'un kitabını¹ Latin harflerine çevirirken tesbit ettik. Konunun ön çalışmasını ve neyi nereye koyacağımızı yüksek lisans seminerimizde tanımlamaya çalıştık. Konu hakkında bugüne kadar benzer bir çalışma yapılmaması sıkıntılarımızın kaynağını teşkil etti. Fakat MEMEDOV'un kitabı bize ilham, hocam Sayın Doç.Dr.Ahmet BURAN'ın fikirleri ise yol gösterici oldu.

Çalışmalarımıza öncelikle bütün gramer kitaplarını ve konuya ilişkin makaleleri tarayarak başladık. Konumuz olan "birleşik cümleler" hakkında kimin ne dediğini tespit ederken, farklılıkları da göstermeye çalıştık. Konu hakkında gerekli bilgiyi ve alt yapıyı oluşturduktan sonra ilerleyeceğimiz yolu tespit edip malzeme toplamaya başladık.

Malzeme olacak cümlelerimizi, aşağıda isimleri verilen XX.y.y. Türk romancılarının 10 romanından seçtik:

1. A.İLHAN	<i>HACO HANIM VAY</i>
2. A.H.TANPINAR	<i>HUZUR</i>
3. H.R.GÜRPINAR	<i>ÇALIKUŞU</i>
4. K.TAHİR	<i>DEVLET ANA</i>
5. N.ATSIZ	<i>RUH ADAM</i>
6. P.SAFA	<i>YALNIZIZ</i>
7. T.BUĞRA	<i>KÜÇÜK AĞA</i>
8. Y.KADRI	<i>NUR BABA</i>
9. Y.KEMAL	<i>İNCE MEMED I</i>
10.Y.ATILGAN	<i>ANAYURT OTELİ</i>

Romanları iyice taradıktan sonra tespit ettiğimiz 1492 adet birleşik cümleyi kitap ismi ve sayfa numarası vererek fişledik. Fişlediğimiz cümleleri :

- 1.Şart'lı birleşik cümle

¹ Doç.Dr.A.M.ALİYEV, *Tabeli Mürekkebi Cümleler Ve Onların Hususiyetleri*, Bakı 1992

- 2.Ki'li birleşik cümle
- 3.Gibi edatı ile birleşen birleşik cümleler
- 4.Değil edatı ile birleşen birleşik cümleler

ana başlıklarına göre ayırdık.

Bu ana başlıklar altındaki cümleleri yan ve temel (ki'li cümlelerde temel cümle başta olmak üzere) cümlelerinin yüklemelerinin isim ve fiil olmalarını dikkate alarak :

- A) İSİM + İSİM
- B) İSİM + FİİL
- C) FİİL + FİİL
- D) FİİL + İSİM

alt başlıklarında tekrar topladık.

Bu alt başlıklar altında topladığımız cümleleri de yan ve temel (ki'li cümlelerde temel cümle başta olmak üzere) cümlelerinin yüklemelerinin anlamlarına göre :

- a) Olumlu + olumlu
- b) Olumlu + olumsuz
- c) Olumsuz + olumsuz
- d) Olumsuz + olumlu

diye alt başlıklara indirgeyerek incelemeye başladık.

Bu alt başlıkları yan (ki'li cümlelerde temel) cümlesinin yüklemi soru anlamı taşıyan cümlelere de uyguladık.

Ana ve alt başlıklara ayırdığımız cümleleri yazıya geçirirken aşağıda verilen kısaltmalar doğrultusunda , incelenen cümlelerin yanına kitabın kısaltmasını ve sayfa numarasını da yazdık .

Taradığımız 10 romanda bazı ana ve alt başlıktaki örnek cümlelere rastlanılmadığı için “ Örnek cümle yok. ” denildi. Sorulu birleşik cümlelerde ise sadece örnek cümle olan ana ve alt başlıklar incelendi.Örnek cümle yok iddiamız sadece taranan 10 roman için geçerlidir. Belki Türkçenin genel yapısı göz önüne alınırsa bu tür cümlelere rastlanılabilir.

Bu işlemlerden sonra cümlelerimizi sırasıyla :

- a) Zaman bakımından
- b) Şahıs bakımından
- c) Anlam bakımından inceledik:

a)Zaman bakımından: Cümleleri daha sonra yan cümlelerin (ki'li birleşik cümlelerde temel cümlelerin) yüklemelerinin taşıdıkları (daha sonra kısaltmaları verilecek) zaman dilimine göre şöyle sıraladık:

A) Şart'lı Cümleleri:

- 1)Şart Kipi*(yüklemi isim soylu cümlelerde)
- 2)Şart Kipi 3)Şart Kipinin Hikâyesi 4)Şart Kipinin Rivâyeti
- 5)Şimdiki Zamanın Şartı
- 6)Geniş Zamanın Şartı
- 7)Gelecek Zamanın Şartı
- 8)Görülen Geçmiş Zamanın Şartı
- 9)Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

B)Diğer Cümleleri

a)Haber Kipleri

- 1) İhbar Kipi
- 2)Şimdiki Zaman 3)Şimdiki Zamanın Hikâyesi 4)Şimdiki Zamanın Rivâyeti
- 5)Geniş Zaman 6)Geniş Zamanın Hikâyesi 7)Geniş Zamanın Rivâyeti
- 8)Gelecek Zaman 9)Gelecek Zamanın Hikâyesi 10)Gelecek Zamanın Rivâyeti
- 11)Görülen Geçmiş Zaman 12)Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi
- 13)Anlatılan Geçmiş Zaman 14)Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

b)İstek Kipleri

- 16)Şart Kipi
- 17)İstek Kipi
- 18)Gereklilik Kipi 19)Gereklilik Kipinin Hikâyesi
- 20)Emir Kipi

Yan cümlelerin (ki'li cümlelerde temel cümlelerin) aldıkları bu zamanlara göre temel cümlelerin (ki'li cümlelerde yan cümlelerin) aldıkları zamanları , fişlediğimiz cümlelerden aldığımız örnek cümlelerle göstermeye çalıştık.Yani yan cümle (ki'li cümlelerde temel cümle) hangi zamanı aldığında temel cümle (ki'li cümlelerde yan cümle) hangi zamanı alıyor bunu göstermeye çalıştık. Farklı zamanlı cümleleri , hangi zamanı almışsa , o zamana ait sutunda yanında alınan eserin kısaltması ve sayfa

numarası olmak üzere yazdık. Bir zamandan başka bir zamana geçildiğinde, değişen zaman belirtildikten sonra örnek cümleler sıralandı. Sonuçta hangi zamandan sonra hangi zaman veya zamanların geldiği tespit edildi.

b)Şahıs bakımından: Cümleleri zamanlarına göre incelerken , yan cümle (ki'li cümlelerde temel cümle) hangi zamanın hangi şahsında ise temel cümlelerin (ki'li cümlelerde yan cümlelerin) hangi zamanlar ve hangi şahıslarda olduğu incelendi. Zamanlar yukarıda yazdığımız sıraya göre incelenirken , hangi zamanın hangi şahsının değişiminin incelendiği belli olsun diye değişen zamandan sonra değişen şahıs belirtildi. Şahıslar da zamanlar gibi sıraya göre incelendi. Şimdiki zamanlı cümleler incelenecekse, I.tekil şahıstan başlanılmak üzere sırasıyla:

I.tekil şahıs

II.tekil şahıs

III.tekil şahıs

I.çoğul şahıs

II.çoğul şahıs

III.çoğul şahıs

sırasına göre yazılarak incelendi. Cümlelerin hangi eserden alındığı , eserin kısaltması ve sayfa numarası, örnek yüklemnin yanında verildi. Sonuçta hangi şahıstan sonra hangi şahsın veya şahısların geldiği tespit edildi.

c)Anlam bakımından: Daha önce yan ve temel (ki'li cümlelerde temel ve yan) cümlelerinin yüklemlerinin taşıdıkları anlamlara göre :

a) Olumlu + Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

diye ayrılan cümleler , bu bölümde cümlelerin genel anlamı göz önünde tutularak :

a) Olumlu

b) Olumsuz

c) Sorulu

şeklinde incelendi.

Cümleler bu yol takip edilerek incelendikten sonra genel değerlendirmeler bölümünde , varılan sonuçlar grafiklere döküldü. Böylece incelenen cümlelerle ilgili istatistiki sonuçlar elde edilmiş oldu.

B) Cümle ve Türkçenin Cümle Yapısı

Dünya üzerinde yaşayan insanların ortak özelliği , yaşayan dil ailelerine bağlı bir dili konuşmalarıdır. İnsanları millet yapan unsurların başında gelen dil vasıtasıyla insanlar , bir çatı altında toplanırlar. Böylece dünya üzerinde farklı dilleri konuşan farklı milletler oluşmuş ve bu milletlerin konuştukları diller de farklı dil ailelerini oluşturmuştur. Yaşayan dil ailelerinin menşei hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber, eski bir anadilin farklılaşmasından meydana geldiği düşüncesi yaygındır. Fakat şurası muhakkak ki, günümüzde yaşayan diller , bu dil ailelerinin uzun yıllar içerisinde dallanmasıyla meydana gelmiştir. Dallanan bu dillerin pek çoğu coğrafi , kültürel ve sosyal şartların farklılığı yüzünden oldukça farklı bir çizgide gelişmiştir. Onun için , diller arasında çok büyük farklar olduğu gibi , aynı dili konuşan insanlar arasında da lehçe ve ağız dediğimiz anlaşmakta az çok güçlük doğuran farklılıklar meydana gelmiştir.

İşte bu yüzden dünya dilleri kendi aralarında ;

- 1) Ses sistemleri
- 2) Kelime yapıları
- 3) Cümle yapıları

bakımından farklılık göstermektedir.

Sesler kelimeleri , kelimeler de cümleleri meydana getirdiğine göre cümle yapısı her dil için farklıdır diyebiliriz.

Dil , ne sesler ne de kelimeler yığınıdır . Eğer böyle olsaydı ,bir dilden kelimeler ezberlemek ve ses özelliklerini öğrenmek o dili tam anlamıyla bilmek demek olurdu. Örneğin; "ev , araba , gelmek " kelimeleri yanyana geldiklerinde her birinin bir anlam ifade ettiği görülür. Fakat , bir hüküm bildirmezler . Bunun için belli kurallara göre dizilmeleri gerekir. İşte varlıkların ve hareketlerin dildeki karşılıkları olan kelimeler cümle içerisinde belirli bir sisteme göre sıralanarak en büyük dil birliği olan cümleleri

meydana getiriler. Demek ki , dilde asıl ve yargılı ifade kelimelere değil , cümleye dayanır. Dolayısıyla dilin en temel fonksiyonu olan anlaşıma , cümle ile sağlanır.

Cümle bir duyguyu , bir düşüncüyü anlamlı bir bütün halinde aktaran kelime veya kelime grubudur. Dilin seslerden ve kelimelerden oluştuğunu daha önce belirttik. Cümlelerin oluşumunda ise kelime ve kelime grupları rol oynar. Tek başlarına yargı bildirmeyen kelime grupları ancak cümle içerisinde belirli kurallara göre dizilerek anlamlı bir birlik oluştururlar.

Leyla Karahan sentaksın konusunu , "yargısız bir anlatım birimi olan kelime grupları ile yargılı bir anlatım birimi olan cümlelerin yapısı , işleyişi , görevleri , çeşitleri ve birbirleriyle olan ilişkileri oluşturur."2 şeklinde ifade etmektedir.

Cümle , kelime ve kelime gruplarından oluşacağı gibi , yargı bildiren çekimli bir fiil veya ek fiille çekimlenmiş bir isimden de meydana gelebilir:

Geldim . Gidiyorum. Kitaptır.

En küçük cümle özelliğine sahip bu kelimeler bir cümle için gerekli olan iki temel unsur bulundurulur : Yükleme ve Özne.

"Gel-" fiil gövdesine "Anlatılan Geçmiş Zaman" eki olan "-di" getirilmiştir. Üzerine İtekil şahıs eki olan "-m" de getirilince , iş yani yükleme ve işi yapan özne bir arada kullanılmıştır. Ayrıca "Ben geldim." demeye gerek yoktur.Çünkü , "ben" şahsını yüklem sonundaki "-m" şahıs eki vermektedir.

Cümlede bu iki temel unsurun dışında yardımcı unsur olarak ; "nesne" , "yer tamamlayıcısı" , ve "zarf" da bulunabilir.

Cümlede yargıyı bildiren unsur yükleme olduğu için , cümle yükleme üzerine kurulur. Eğer gerekiyorsa , yükleme yukarıda saydığımız yardımcı unsurlarla desteklenir. Samim Sinanoğlu " cümlelerde özne ve yükleme olmak üzere ikişer temel öge vardır "3 diyerek cümlede "nesne"nin kullanılması hakkında : " *Kolum ağrıyor* cümlesi bu tipten bir cümledir ; verdiği anlamda bir eksiklik yoktur. *Ali incitmiş* "cümle" sinde ise, her iki öge bulunmakla beraber , anlam eksiktir: kimi ? veya nesi ? sorusu ister istemez akla geliyor. O halde bu " cümle" *arkadaşını* veya *kolunu* gibi (fiilin anlamına göre) bir tamamlayıcı öge ile eksiksiz duruma getirilmelidir ...", "tümleç"in kullanılması hakkında da : "Şimdi *Çocuk dokundu* "cümle"sini inceleyelim: bu "cümle"de de iki esas

² Doç.Dr.Leyla KARAHAN , *Türkçede Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri-* , Ankara 1993 , s.11.

³ Samim SİNANOĞLU, "Basit cümlede nesne ve tümleç", *Türk Dili*, C:VI, S:66, Mart 1957. s.68

öge var , ama kime ? veya neye ? sorusu ister istemez akla geliyor. O halde bu "cümle" de meselâ *sobaya* gibi bir ögenin ilavesi ile tamamlanmalıdır..." diye ekledikten sonra cümlede nesne ile tümleç arasındaki farkı şöyle belirtiyor:

"1) Ata bir dost gibi bakmalı

2)Cama taş atmayın .

Birinci cümledeki *ata* kelimesi söylenmesi *gerekli olan* bir *tamamlayıcı* öge , ikinci cümledeki *cama* kelimesi ise cümlelerin kurulması için *gerekli olmayan* bir katma , bir *genişletici* ögedir.Nesneler yalnız nesnel fiillerle zorunlu olarak kullanılır , tümleçler ise her çeşit yüklemle *kullanılabilir*."

Türkçede asıl unsurun yardımcı unsurdan sonra gelmesi prensibine uygun olarak cümlelerin esas unsuru olan yüklem daima cümlelerin sonunda bulunur.Kendisinden önce gelen yardımcı unsurların dizilişinde kesin bir sıra yoktur.Ama Türkçede genel cümle yapısı şöyledir:

Özne + (tümleç+) Yüklem

Ali (okula) geldi .

Cümlelerin vurgusu yüklem üzerinde bulunur. Vurgulanmak istenilen unsur yükleme yaklaştırılarak vurgu üzerine çekilebilir:

Ali dün **okula** geldi

Ali okula **dün** geldi.

Dün okula **Ali** geldi.

Dikkat edilirse I.cümlede Ali'nin *okula* geldiği , II.cümlede Ali'nin okula *dün* geldiği, III.cümlede ise okula gelenin *Ali* olduğu vurgulanmaktadır.

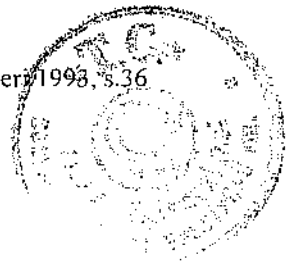
Yüklemsiz cümle olmaz , ancak bazı cümlelerde anlam yükleme ihtiyacı gerektirmeyecek kadar açıktır. Okuyanın dinleyenin muhayyilesinde tamamlanan bu tür cümlelere " kesik cümle " denir:

- Nerede oturuyorsun ?

- Bahçelievlerde (...oturuyorum.)

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız cümleyi gramerciler iki ana başlık altında incelemiştir: "*cümle*" ve "*tümce*". "*cümle*" başlığı altında inceyenler şu tanımları yapmışlardır: Karaörs " Cümle ,bir hüküm bildirmek için kullanılan en geniş ve en büyük kelime grubudur."⁴, Gülensoy" Bir hüküm (yargı) bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimli bir fiille veya çekimli bir fiille kullanılan kelimeler dizisine CÜMLE

⁴ Yrd.Doç.Dr. M.Metin KARAÖRS ,*Türkçenin Söz Dizimi Ve Cümle Tahlilleri* , Kayseri1998 ,s.36

denir." ⁵ , Banguoğlu " Kendi kendine yeten bir yargı bir *cümle* sayılır." ⁶ , Beserek" Üzerinde gizli veya açık şahıs eki taşıyan en az bir çekimli fiilden veya üzerinde çekimli yardımcı fiil taşıyan bir isimden meydana gelen bir haber/dilek ifâdesine cümle denir." ⁷ , Zülfikar " Cümle , çeşitli duyguların , düşüncelerin dönüştürüldüğü anlamlı söz birimlerinin bir yargı bildirecek biçimde bir takım kuralalra bağlı olarak bir araya getirildiği dizidir." ⁸ , Ergin" Cümle bir fikri , bir düşünceyi ,bir hareketi , bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur." ⁹ , Karahan" Bir duyguyu bir düşünceyi , bir durumu , bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir." ¹⁰ tanımlarının yanı sıra Yörük "Bir yada bir çok sözcükten oluşan yargılı anlatım birimi *tümce*dir." ¹¹ ve Atabay "Bir düşünceyi , bir duyguyu , bir isteği ,bir haberi ...eksiksiz ve yargıya bağlayarak anlatan sözcük dizisine *tümce* denir. ¹² " tanımlarıyla "*tümce*" başlığı altında incelemişlerdir.

a.Cümle Çeşitleri :

Esas olarak " *yapı bakımından* " farklılık gösteren cümleler bu özellikleri göz önünde tutularak gruplandırılır. Bunun yanı sıra cümlelerin vazgeçilmez unsuru olan yüklem bildirdiği olumlu , olumsuz ve soru şekliyle " *anlamlarına göre* " , yüklem isim veya fiil olmasına göre de " *yüklemlerine göre* " sınıflandırılır.

Türkçedeki genel cümle yapısının (özne + (tümleç+) yüklem) dışındaki dizilişler " *öğelerinin dizilişine göre* " cümleler başlığında gruplandırılır.

Taradığımız dilbilgisi kitaplarında bu özelliklerden yola çıkarak cümleleri genel olarak:

- a) Yapılarına göre (Basit cümle , Birleşik cümle , Girişik cümle ?)
- b) Anlamlarına göre (olumlu,olumsuz , soru,ünlem cümlesi)
- c) Dizilişlerine göre (kurallı ,devrik cümle)
- d) Yüklemlerine göre (isim ,fiil cümlesi)

⁵ Prof.Dr.Tuncer GÜLENSOY , *Türkçe El Kitabı 1* , Kayseri 1994 , s.132

⁶ Tahsin BANGUOĞLU , *Türkçenin Grameri* , T.D.K. yayını, Ankara 1986 , s.522

⁷ Ahmet BESEREK, *Türkçede Cümle Yapısı*, M.E.B yayını, İstanbul 1991 , s.45

⁸ Zeynep KORKMAZ ve d., *Türk Dili Ve Kompozisyon Bilgileri*, YÖK yayını, Ankara 1992, s.114-147

⁹ Prof.Dr.Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi* , İstanbul 1985, s.398

¹⁰ Doç.Dr.Leyla KARAHAN , *Türkçe Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri* ,Ankara 1993 , s.11

¹¹ Yaşar YÖRÜK , *Tümce Bilgisi "Söz Dizimi"* Ankara 1982, s:6

¹² Neşe ATABAY ve d., *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi* , T.D.K., Ankara 1981, s.11

ana başlıkları altında incelemişlerdir. Anlamlarına , dizilişlerine ve yüklemelerine göre cümlelerin tasnifinde ana ve alt başlıklarında birlik gösteren dilbilgisi kitapları , yapılarına göre cümlelerin tasnifinde farklılıklar göstermektedirler.

b. Yapılarına Göre Cümleler:

Türk sentaksı ile ilgili çalışma yapanlar arasında yapılarına göre cümle çeşitlerinin sınıflamasında bir birlik söz konusu değildir. Bunun da en önemli sebebi , bünyesinde isim-fiil , sıfat-fiil ve zarf-fiil bulunan cümlelerin basit cümle mi , yoksa birleşik cümle mi sayılacağı problemidir.

Problem olan kelime grupları hakkında Ergin ,Türkçede umumiyetle tek predikatlı cümlelerin , yani basit cümlelerin kullanıldığını belirttikten sonra "Türkçenin zengin partisip ve gerundium sistemi Türkçeye en geniş ve karışık ifadeleri sâde , müstakil cümleler içinde toplamak imkânı vermektedir. Fakat bu arada az da olsa birleşik cümle de kullanılmaktadır."¹³ demektedir.

Cümle çeşitleriyle ilgili olarak Mecdut Mansuroğlu " Türkçe Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları " adlı makalesinde A.v.Gabain'in Türkçede şart cümlesinin de aslında yardımcı cümle olmadığını ileri sürmesine karşılık elimizde bizi buna inandıracak belgeler var demektedir. " Bilindiği gibi Türkçede aslında şart cümlesi dışında yardımcı cümle yoktur. Başka dillerin yardımcı cümle ile bildirdiklerini türkçe zengin isim-fiilleri (participium) ve zarf-fiilleri (geundium)ile , yani çekimli fiil (verbum finitum) veya bildirici (praedicatum) sayılamayacak unsurlarla karşılar . Ancak yabancı dillerle kültür alış verişine girdiği zamanlardan yani , Uygur devresinden itibaren , birinci derecede , dini metinlerde aslına uygunluk isteği ile, sözü sözüne tercüme sonunda Türkçeye sıra (parallel) söz ve cümle bağlama edatları (conjunctio) ile çeşitli yardımcı cümleler ve bunları baş cümleye bağlayan edatların girdiği görülür. Bundan da türkçenin aslında bağlama edatı tanımayan bir dil olduğunu anlamak gerekir."¹⁴. Şart cümlesinin dışında yan cümle kabul etmeyen Mansuroğlu, zarf-fiil , sıfat-fiil ve isim-fiillerle kurulan cümlelerin basit cümle olduklarını işaret etmektedir.

Bu kelime gruplarıyla kurulan cümlelerin basit cümle mi yoksa bileşik cümle mi kabul edileceği kesin olmadığı için yapılarına göre cümlelerin tasnifi gramer kitaplarında farklılık gösterir.Bunlar :

¹³ Prof.Dr.Muharrem ERGİN, *a.g.e.*,401-404

¹⁴ Mecdut MANSUROĞLU , " Türkçede Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları" *TDAY-B* 1955, s:59-71

- a) Basit cümle
- b) Birleşik cümle
- c) Sıralı cümle
- d) Girişik cümle
- e) Aracümle

ana başlıklarında toplanmıştır.Yörük¹⁵, Ergin¹⁶, Banguoğlu¹⁷, Ediskun¹⁸, Karaörs¹⁹ ve Dizdaroğlu²⁰'nun yanı sıra bu ana başlıklara Atabay²¹ ve Hatipoğlu²²;

ana başlıklarını eklemişlerdir. Zülfikar²³ ise sadece sıralı cümle başlığını ekliyor. Karahan²⁴; sıralı cümlelerin yanı sıra,

- f) Bağlı cümle

ana başlığını yapıları bakımından cümleleri incelerken eklemektedir.

Yukarıda farklı iki cümle türüymüş gibi zikredilen sıralı ve bağlı cümle çeşitlerinin , dikkatlice incelenecek olursa , birbirlerine noktalama işaretleri veya bağlaçlarla bağlandığı görülür. Bu tip cümleler genelde yalnız başlarına bile bir cümle özelliği taşırlar.Bu yüzden müstakil cümlelerin birleşmiş türleri kabul edip "sıralı cümle" başlığı altında incelemek doğru olacaktır.

Fakat " ki'li birleşik cümle "yi bağlı cümle içinde incelemek bizce yanlış olur. Şöyle sıralarsak:

- 1) Ki'li birleşik cümle yapısı dilimizin cümle yapısına terstir. Yani temel cümlesi başta, yan cümlesi sondadır.
- 2) Bağlı cümleler müstakil cümlelerin noktalama işaretleri ile veya bağlaçlarla birleşmesinden oluşur.

Tabancasını çekti ve ona ateş etti.

Tabancasını çekti. Ona ateş etti.

Anlamalı iki cümle olabildi. Eğer ki 'li cümlelerde aradaki ki'yi kaldırırsak iki tane yarım kalmış cümle karşımıza çıkar:

¹⁵ YaşarYÖRÜK,*a.g.e.*, s.72-74

¹⁶ Prof.Dr.Muharrem ERGİN,*a.g.e.*, s.401-404

¹⁷ Tahsin BANGUOĞLU, *a.g.e.*, s.523

¹⁸ Haydar EDİSKUN,*Türk Dilbilgisi*, İstanbul 1985, s:379-386

¹⁹ Yrd.Doç.Dr.M.Metin KARAÖRS,*a.g.e.*, s.44-45

²⁰ Neşe ATABAY , *a.g.e.*, s.88

²¹ Neşe ATABAY ,*a.g.e.*, s.89

²² Prof.Dr.Vecihe HATİPOĞLU, *Türkçenin Söz Dizimi*,DTCF yayını ,Ankara 1982, s.145-161

²³ Hamza ZÜLFİKAR ve d.,*a.g.e.*, s.141-144

²⁴ Doç.Dr.Leyla KARAHAN , *a.g.e.*, s.60-67

Seziyordu ki , bu durum yarım kalan bedenine değilse bile Akşehir' e ihanettir.

Seziyordu . Bu durum yarım kalan bedenine değilse bile Akşehir' e ihanettir.

İki cümlenin birlikte kullanılması halinde ancak anlamlı bir cümle oluşur. Bu haliyle cümlelerde kopukluk vardır. Cümle yapımıza uygun bir şekilde yan cümle başa ve temel cümle sona alınarak gerekli eklemelerde yapıldıktan sonra cümle anlamlı bir bütün olarak ne demek istediğini anlatır.

Bu durumun yarım kalan bedenine değilse bile, Akşehir'e ihanet olduğunu seziyordu.

Farklı bir tür olarak değerlendirilen ara cümle , içinde bulunduğu cümlenin yapısını etkilemez. Fakat , anlamın kuvvetlendirilmesi veya açıklanması bakımından kullanılır.Yani, ara cümlelerin, cümlelerin içinde olmaması anlamı bozmaz. Olması halinde cümlelerin anlamını kuvvetlendiren fakat olmaması halinde cümleye zarar vermeyen bir bağlama grubudur. Onun içindir ki , ara cümleyi bir cümle çeşidi olarak değil bir cümle dışı unsur olarak kabul etmek gerekir.

Yapılarına göre cümle tasniflerinin farklılık göstermesinin sebebi , daha çok, basit ve birleşik cümle değerlendirmelerinde yatar.

"Koşarak geldi." cümlesi gibi bünyesinde zarf-fiil ,isim-fiil veya sıfat-fiil bulunduran cümleleri kimilerinin basit kimilerinin ise birleşik cümle kabul etmesi Türkçede birleşik cümle problemini ortaya çıkarmıştır.

Yapısında bu tür kelime grupları bulunan cümleleri birleşik cümle sayanların başında Banguoğlu ²⁵,Bilgegil ²⁶, Ediskun ²⁷ , Gencan²⁸ ve Göğüş²⁹ gelmektedir.

Ocağın sönmeye başlayan ateşine baktı.

Bu tür cümleleri birleşik cümle sayanların dayandığı temel nokta , cümlelerin "ocak sönmeye başladı" ve "ateşine baktı" gibi iki yargılı birimden oluştuğu düşüncesidir..

Cümlelerin yapı bakımından sınıflandırılması meselesi ele alınmadan önce "yapı" ve "yargı" kavramlarının açıklanması gerektiğini belirten Karahan , araştırmacıların farklı değerlendirmelerinin bu iki kavramda birleşemediklerinden kaynaklandığını

²⁵ Tahsin BANGUOĞLU, *a.g.e.*, s.562

²⁶ M.Kaya BİLGEGİL, *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara 1984 , s.115-116

²⁷ Haydar EDİSKUN, *a.g.e.*, s.379-386

²⁸ T.Nejat GENCAN, *DİLBİLGİSİ*, İstanbul 1973, s.74

²⁹ Beşir GÖĞÜŞ, "Türkçede cümlelerin kuruluşu ve temel cümlecige bağlanma şekilleri", *TDAY-B* 1968. Ankara 1969, s.89-142

vurgulayarak bu iki kavramı şöyle açıklıyor: "Yapı kavramı ile neyi kastediyoruz ? Duygu ve düşünceler , dış dünyaya yansımada önce zihinde çeşitli kalıplar halinde teşekkül eder. Zihinde teşekkül eden bu kalıplar , bazen aynen çoğu zaman da farklı şekillerle dış dünyada söze ve yazıya yansır. Meselâ , " Tren gelmiş." , "Bana bildirdi." gibi zihnimize oluşan iki cümle , söz ya da yazıda "Trenin geldiğini bana bildirdi." veya "Bana bildirdi ki tren gelmiş" gibi yapı bakımından birbirinden farklı iki kalıpta karşımıza çıkabilir...."³⁰

Dil biliminde cümlelerin zihindeki yapısının "'iç yapı" , "derin yapı" söz ve yazıdaki yapısının da "dış yapı", "yüzey yada yüzeysel yapı"' terimleriyle ifade edildiğini; "söz ve yazıdaki her cümle , zihinde teşekkül eden cümle veya dönüşümler yoluyla yüzey yapıda , yani dış yapıya yansımış şeklindedir " dedikten sonra bir dilin en karakteristik özelliği olarak " Zihinde ürettiğimiz ham maddenin yani çekirdek cümlelerin şekli ve sayısı ne olursa olsun, bu hammadenin söz ve yazıya yansıtılmış şeklindedir." tesbit ediyor. Yargı kavramını açıklamadan cümlelerin yapı bakımından değerlendirilirken iç yapısının değil dış yapısının, yani ifadedeki yapısının esas alınacağını belirtiyor.

Yargı kelimesini ise ;" Duygu ve düşünceler , cümle adı verilen kalıplarla ifade edilir. " Cümle " kavramı , " yargı " kavramı ile eş değerdedir." şeklinde tanımlıyor. "Geçen yıllar" ifadesinin özel bir vurgu yüklenmemişse yargı bildirmediğini ama "Yıllar geçti." kelimelerinin yüklendikleri yargıdan dolayı cümle sayıldığını açıklıyor.

Daha sonra "yapı" ve "yargı" terimlerinin ışığında basit cümleyi tanımlıyor. Cümlede isim , zarf ve sıfat görevi yapan pek çok unsurun bulunabileceğini , bunların yüklemi tamamlayabileceğini , yüklem ve gerektiğinde onun etrafındaki bütün unsurların -yapısı ne olursa olsun -hepsinin basit cümleyi oluşturduğunu belirtiyor.

Kelimede yargı ya vardır ya da yoktur. Eğer cümlede isim-fiil , sıfat-fiil veya zarf-fiilden oluşan kelime grupları varsa bunları yan cümle veya cümlecik değil yüklemi tamamlayan unsurlar olarak görmek lazımdır.

Ocağın sönmeye başlayan /ateşine baktı.
ateş kelimesinden önce gelen kısım ateş kelimesinin sıfatı durumundadır. Bunun gibi örnekler çoğaltılabilir:

Gezen adam.

³⁰ Leyla KARAHAN, "Türkçede Birleşik Cümle problemi", *Türk Dili* ,S:514, Aralık 1994, s.19-23

Dünyayı çok gezen adam.

İki cümle arasındaki tek fark bize göre ilk cümlede sıfatın bir kelime olması ikinci cümlede ise sıfatın bir kelime grubu olmasıdır. Bilindiği gibi sıfat ve sıfat tamlamaları cümleyi oluşturan kelime gruplarındandır. Yani bütünü oluşturan parçalardan biridir ve tek başlarına bir yargı bildirmezler.

Hamza Zülfikar da ""Girişik Cümle "Sorunu "³¹ adlı makalesinde farklı dil bilgisi kitaplarındaki "girişik cümle" tanımlarını verdikten sonra "...gibi sıfat-fiil eklerini almış grupları belirtileninden ayırıp "yan cümle" veya " ortaçlı cümlecik " diye nitelendirmek , sıfat tamlamasının iki ögesinden birini diğerinden ayırmak ve farklı değerlendirmek demektir." diyerek bu konuda bir iki örnek ile açıklamaya çalıştığı "girişik cümle " problemini şöyle sonuçlandırmaktadır : " Cümlede fiilden yapılmış isim, zarf ve sıfat görevindeki şekillerin bir yargı taşımadığı ve bir zamana bağlı bulunmadığı göz önüne alınırsa , bunlarla kurulan gruplara yan cümle denemez dolayısıyla bu yapılar birleşik bir cümle diye gösterilemez ."

Sonuç olarak tek yargılı bütün cümleler basit cümledir diyebiliriz . Bünyesinde isim-fiil , sıfat-fiil ve zarf -fiil bulunduran cümleler bu kelime gruplarının isim , sıfat ve zarflardan hiçbir farkı olmadığı göz önünde tutularak basit cümle sayılmalıdır.

B.1. Basit Cümle

Dil bilgisi kitaplarındaki en basit tanımıyla ; içinde bir tek yargı bulunan cümledir. Türkçede " Özne +(Tümleç+)Yüklem " kalıbıyla kullanılan basit cümlede yargıyı sonuca bağlayan bir yüklem vardır. Yüklem ya isim soylu bir kelimedir ya da bir fiildir.

İçinde bir yargı bulunduğu için , yargı başka bir cümle ile tamamlanamayacağı gibi kendisi de başka bir cümlelerin yargısını tamamlayamaz.

Bünyesinde zarf-fiil , sıfat-fiil ve isim fiil veya bu tür kelimelerden yapılmış kelime grubu bulunduran cümleleri de basit cümle altında incelememiz gerekir. Çünkü , bu kelime ve kelime grupları yargı bildirmezler. Ancak , bağlandıkları yüklem ile anlamlı bir bütün oluştururlar.

³¹ Prof.Dr.Hamza ZÜLFİKAR ,""Girişik Cümle " sorunu ",*Türk Dili* ,S:522,Haziran 1995, s.643-649

Olumlu , olumsuz cümle ve soru cümlesi olabileceği gibi devrik cümle şeklinde de kullanılabilir.

Yüklemnin isim yada fiil olmasına göre ,

a) İsim cümlesi

b) Fiil cümlesi diye ikiye ayrılır.

a) İsim Cümlesi

Yüklemi isim veya isim grubu olup ek fiille çekimlenmiş cümledir. A.Cevat Emre, isim cümlesinin tanımını ve çeşitlerini şöyle ifade etmektedir: " Türkçede isim cümlesi , daha genel olarak , fiilden yüklemi olmayan cümle , çok geniş bir yer tutar ; çeşitleri ve oynadığı roller pek çoktur.

Bu cümleler yapılış (formation) bakımından başlıca ikiye ayrılabilir. a) Koşaç (copule) almayanlar , b) koşaç alanlar . "32

" İsim cümlelerinin temel karakteri eylem (action) anlatan bitimli (fini) bir fiilden yüklemi olmamaktır.

İsim cümlesi koşaçlı ve koşaçsız olur ; meselâ:

Yıldızdağı çok yüksek

koşaçsız ,

Yıldızdağı çok yüksektir

koşaçlı isim cümledir."33

En yaygın isim cümlesi , yüklemi ek fiilin III.tekil şahsı olan " -dır " bildirme ekiyle yapılır. İsim cümlelerinde yüklem , bir sözcük olabileceği gibi , tamlama biçiminde de olabilir. Var , yok ve değil sözcüklerinin yüklem olduğu cümlelerde isim cümleleridir. Var olumlu, yok ve değil sözcüklerinin olumsuz yaptığı cümlelerde anlamı güçlendirmek , yargıyı kesinleştirmek için " -dır " bildirme eki de kullanılabilir.

b) Fiil Cümlesi

Yüklemi yalın , türemiş , birleşik bir fiil veya fiil grubu olan cümlelerdir. Bu nedenle isim cümlelerine göre daha fazla kullanılır.

³² A.Cevat EMRE, " Türkçede cümle:II . isim cümlesi", *TDAY-B 1955*, Ankara 1955, s.22

³³ A.Cevat EMRE *.a.g.m.*, s.37

Fiilin geçişli veya geçişsiz oluşuna göre , fiil cümlelerinin öğelerinin dizilişinde bazı farklılıklar vardır.

Fiil geçişli olduğu zaman, yüklem nesne alır. Ve cümlelerin öğeleri içerisine nesne de katılır. Fiil geçişsiz olduğunda kalıp yine Özne + (tümleç+) Yüklem şeklindedir.

Fiil cümleleri de olumlu , olumsuz veya sorulu yargı bildirebilir. Olumsuzluk kavramı fiil kök veya gövdesine getirilen " -me / -ma " olumsuzluk ekiyle yapılır.

B.2.BİRLEŞİK CÜMLE:

Düşüncelerinin basitliği sebebiyle basit cümlelerle anlaşılan ve göçebe hayatının izleriyle yerleşik hayata geçen insanların , öğrendikleri yeni kelime ve kavramları aynı anda kullanma isteği basit cümle ile karşılanamamıştır. İnsanlar karmaşık düşüncelerini bir başkasına aktararak iletişimi sağlamak için , birleşik cümleyi geliştirmiştir. Abdullaev, birleşik cümlelerin tarihi gelişimini ve diğer Türk dillerindeki durumunu şöyle özetliyor: " Yazılı anıtlardan , şart yan cümleli ve nisbi zamirlerle yapılan bağımlı bileşik cümlelerin daha eski olduğu belli oluyor. Bağlaçların yardımıyla yapılan bağımlı bileşik cümlelerse, onlardan sonra türemiştir. Birinci grup bağımlı bileşik cümlelerin bütün Türk dillerinde olması , bağlaçlı bağımlı bileşik cümlelerinse , kimi Türk dillerinde pek az olması (Karaçay-Balkar, Nogay, Kumuk , Kırgız , Yakut ve başka dillerde olduğu gibi), kimi Türk dillerinde az kullanılması (Başkurt ,Türkmen, Uygur ve başka dillerde olduğu gibi), kimi Türk dillerinde çok bol olması (Azerbaycan ,Türk, Gagauz , Özbek , Tatar dillerinde olduğu gibi) Türk dillerinin gelişme derecesinin bir olmadığını gösteriyor." ³⁴

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi , birleşik cümle insanların daha ileri ve karmaşık düşünceler geliştirmesine paralel olarak ortaya çıkmıştır.

A.N.Kononov , birleşik cümleyle ilgili olarak , " Birleşik cümle , cümle halini alan , fakat basit bir cümleye mahsus mânâ ve tonlama bütünlüğünden mahrum , iki veya birçok kısımlardan ibaret olan konuşmanın tek vahididir. Bu cümleler gerek

³⁴ E.Z.ABDULLAEV. "Türk Dillerinde bağımlı birleşik cümlelerin evrimi üzerine", *Bilimsel Bildiriler-1972*, T.D.K yayını ,Ankara 1975, s.519-523

bağlaçlı , gerekse bağlaçsız birleşmektedir. Bağlama bakımından birleşik cümleler bağımsız ve bağımlı birleşik cümlelere ayrılmaktadır."³⁵ demektir. Biri bağım lanılan , öbürü bağımlıyan müstakil cümleler halini alan iki kısımdan ibaret olan "bağlaçsız bağımlı birleşik cümleleri " inceleyen Kononov bağlaçsız bağlamayı şu şartlara bağlamaktadır:

- "1) Birleşik cümle nin bağımlıyan kısmı yüklem in leksik mânasına bağlıdır;
- 2) Birleşik cümle nin bağım lanılan kısmı yüklem in morfolojik şekline bağlıdır;
- 3) Birleşik cümle nin bağım lanılan kısmı içindeki dolaylı soruya bağlıdır;
- 4) Tonlamaya (bağlaçlı vakfeye , durguya) bağlıdır. "³⁶

Abdullaev de " bağımlı birleşik cümleler "in bir evrim içerisinde olduklarını şöyle anlatıyor:

" 1) Bağımlı birleşik cümleleri pek çok olan Türk dillerinde bu cümleler ilgi çekici bir gelişme sürecinden geçiyor. Bunlardan bir bölümü sabit halde iki komponent yapısında (temel ve yan cümleden oluşan) kullanılıyor. Bir bölümü ise daha karmaşık düşüncelerin belirtilmesinde kullanılıyor ; bunların komponentlerinin sayısı çoğalıyor ve böylelikle de karışık tipli , yani daha birleşmiş bağımlı birleşik cümleler meydana geliyor.

2) Bağımlı birleşik cümlelerin Türk dillerinde geçirdiği gelişme süreçlerinden biri de kendilerinin basit cümleye çevrilmesidir. İki konponentli bağımlı birleşik cümlede komponentlerden biri değerini kaybederek ya temel cümle ya da yan cümleye dönüşür , böylelikle de cümle basitleşir"³⁷ demektir. Temel cümle nin dönüşüme uğramasını; "Temel cümlelerin bir bölümünün ilgi kurmaya yaradığı da oluyor. Zamanla konuşmada bu yan daha da gelişiyor ; temel cümle nin özelliği yavaş yavaş azalıyor , ilgi kurma niteliği ise çoğalıyor ve sonunda üstün geliyor. Bu süreçte temel cümle ilkin ara cümle anlamı kazanıyor , sonraları tam bir biçim alarak ara söze geçiyor ..." diye açıkladıktan sonra yan cümle nin dönüşüme uğraması meselesini ise; " Eskiden beri dilden kullanılan kimi yan cümleler anlamca ilişki kurmaya doğru gelişerek sabitleşiyor, kısılıyor, yan cümle niteliğini kaybediyor. Sonunda bu yolla önceki bileşik yapıli cümleler basitleşiyor. Bu en çok şart , karşılaştırma ve nisbi zamirlerle yapılan yan cümlelerde

³⁵ A.N.KONONOV, "Türkçede birleşik cümle problemi", *Bilimsel bildiriler-1957*, T.D.K yayını , Ankara 1960, s.175-179

³⁶ A.N.KONONOV, *a.g.m.*, s.176

³⁷ E.Z.ABDULLAEV, *a.g.m.*, s.519-523

meydana geliyor. Örneğin , şimdi arasözlerde kullanılan *güya desek, tabiri caizse...* gibi birleşmeler kökende şart yan cümlesidir."³⁸ diyerek açıklamaktadır.

Birleşik cümlelerin dilbilgisi kitaplarındaki tanımı bir kaleminden çıkmış gibidir. En basit tanımıyla "Birleşik cümle , içinde bir tek temel yargıyla yeteri kadar yan yargı bulunan bir cümledir."³⁹

Tanımdan anlaşılacağı gibi birleşik cümle , basit cümle gibi bir fiilden meydana gelmez. Birleşik cümleyi oluşturan iki unsur vardır:

1) Temel cümle

2) Yan cümle

Birleşik cümle birden fazla cümleyi bünyesinde taşıdığı gibi bu unsurların birleşmelerine göre de çeşitlere ayrılır.

1) Temel Cümle

Temel cümle , çoğunlukla basit cümle şeklinde bulunur. Yukarıda belirttiğimiz gibi ana yargıyı taşıyan cümle olduğundan - temel unsur yan unsurdan sonra gelir prensibine uygun olarak - cümlelerin sonunda yer alır. İsim veya fiil cümlesi olabilir. Onun için bu tür cümlelerin özelliklerini taşır. Temel cümlelerin isim veya fiil olmasına göre, isim cümlesi veya fiil cümlesi adını alır. Yörük temel cümleyi şöyle tanımlıyor: "...çekimli bir eylemle ya da eylem almış ad soylu bir sözcükle kurulan , kendi başına yargı bildiren ve yan yargıları kesin sonuca bağlayan tümceciğe **temel cümle** denir." ⁴⁰ . Hatiboğluda şunları eklemektedir : " Temel cümle , başlı başına kullanıldığı zaman yalın tümce sayılabilir ama bu tür tümcelerin temel tümce olmasına yol açan , başka tümceye veya tümcelere bağlanmasıdır." ⁴¹

Ki ' li birleşik cümlede temel cümle , cümlelerin başında yer alır . Bunun yanı sıra devrik cümle kullanışlarında da temel cümle , cümlelerin başında kullanılabilir. Olumlu , olumsuz ve sorulu biçimlerinin yanı sıra kimi birleşik cümlelerde temel cümle kullanılmadığından , birleşik cümle tümüyle kesik cümle şeklindedir.

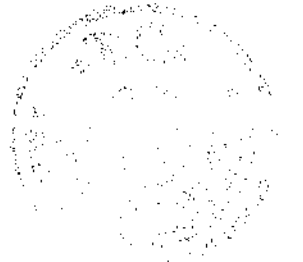
Ya Ahmet gelmezse...(biz ne yaparız.)

³⁸ E.Z.ABDULLAEV, *a.g.m.*, s.523

³⁹ Haydar EDİSKUN, *a.g.e.*, s.381

⁴⁰ Yaşar YÖRÜK, *a.g.e.*, s.76

⁴¹ Prof.Dr.Vecihe HATİPOĞLU, *a.g.e.*, s.146

2) Yan Cümle

Birleşik cümlelerde , temel cümlelerin dışındaki cümle veya cümleler yan cümledir .Birleşik cümlede , temel cümleyi tamamlayan ,onu bir sonuca hazılayan veya bağlayan söz dizisidir. Cümlede birden fazla da bulunabileceği gibi yüklemi ek-fiille çekimlenmiş isim soyundan bir kelime ya da çekimli bir fiildir. Sıfat-fiil, isim-fiil veya zarf-fiillerle temel cümleye bağlanan cümlecikleri yan cümle değil cümlelerin tamamını basit cümle saydığımızı daha önce belirtmiştik.

Yan cümleler genellikle kuruluş bakımından bir cümle değerinde olmalarına karşın , anlamca temel cümleye bağlıdır. Bu yüzden temel cümle ile aralarında güçlü bir sebep-sonuç ilişkisi vardır.

Beşir Göğüş yan cümleyi " Birleşik cümlelerin kapsadığı eylemin ya da önermenin bildirdiği söz dizilerinden her birine *cümlecik* denir. "42 tanımıyla açıkladıktan sonra temel cümleye bağlanma şekillerine göre sınıflara ayırıyor:

"1.Cümlecikler , çekimli fiil , isim fiil şekilleriyle kurulur ve çeşitli anlam ilgileriyle yan yan dizilirler.

2)Cümlecikler , bir başka cümlelerin kuruluşuna girer ; onun bir ögesi olur.

...

a) Temel cümlecik ve ona şart çekim şekliyle bağlanan bir yan cümlecikten oluşan birleşik cümleler: *Şart cümlesi*

b) Başta yer alan bir temel cümlecige *ki* ile bağlanarak onu çeşitli anlam yönlerinden tamamlayan ve çekimli bir fiille kurulmuş olan yan cümlecikten oluşmuş birleşik cümleler: *İlgi cümlesi*

c) Yan cümlecigin temel cümlecige bir kelime niteliği ile girdiği ve onun özne , yüklem, nesne , dolay tümleci , zarf tümleci olduğu ya da bir kelimeyi isim , sıfat gibi belirttiği bileşik cümle : *Girişik cümle* ". Göğüş makalesinde , basit cümle saydığımız isim-fiil , sıfat-fiil ve zarf-fiillerle birleşen cümleleri "girişik cümle " değerlendirerek örnek yan cümleleri sıralamaktadır.

Yan cümle ile temel cümle arasındaki bağlantı farklı şekillerde olur. Dilbilgisi kitaplarında genel olarak bileşik cümle çeşitleri şöyledir.

a) şartlı birleşik cümle

b) ki'li bileşik cümle

42 Beşir GÖĞÜŞ ,*a.g.m.*, s.89

Kimi araştırmacılar ise , birleşik cümleyi şu tanım ve örneklerle açıklamaktadırlar:

Banguoğlu⁴³ birleşik cümlede biri asıl ,diğeri yardımcı olmak üzere en az iki cümle olacağını belirtiyor. Banguoğlu , asıl cümleye **baş cümle** , yardımcı cümleye veya cümlelere **ikincil cümle** adını veriyor. Gramer kitabında birleşik cümleyi anlam ve şekil açısından ikiye ayırdıktan sonra tekrar ikiye ayırıyor:

Anlam bakımından

- a) " yan yana birleşik cümle "
- b) "alt alta birleşik cümle" dedikten sonra tekrar ikiye ayırıyor.

Şekil bakımından

- a) "Tümleme birleşik cümle "
- b) "karmaşık birleşik cümle " dedikten sonra tekrar ikiye ayırıyor.

Banguoğlu'nun "yan yana birleşik cümle"ye verdiği "tabancasını çekiyor ve ona ateş ediyor" ile "tümleme birleşik cümle "ye verdiği " kedi iki yavru doğurdu fakat yaşamadılar" cümleleri bize göre yukarıda "sıralı cümle " diye tanımladığımız cümle içerisinde incelenebilir. " alt alta cümle"ye verdiği " kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş " ve " karmaşık birleşik cümle"ye verdiği " benim dediğime gelmiş mi " örnek cümleleri basit cümle başlığı altında inceleyebiliriz.

Yazar daha sonra " tümleme birleşik cümle " çeşitlerini sıralıyor. Bize göre "şart cümlesi " dediği şartlı birleşik , " ilinti zamiri cümlesi " ki'li birleşik , " bağlam cümlesi" sıralı ve " ad fiil ", " sıfat fiil " ve " zarf fiil " cümleleri de basit cümle içerisinde incelenir.

Bilgegil⁴⁴ birleşik cümleyi " birden ziyade yüklemi bulunan cümleler " olarak tanımlıyor. Birleşik cümle çeşitleri olarak ise sıraladığı "girişik - birleşik cümle"yi içinde sıfat-fiil, zarf-fiil ve isim-fiil bulundurduğu için birleşik cümle değil basit cümle kabul ediyoruz. " Sıralı "ve " bağlı " cümle çeşitlerini biz sıralı cümle başlığı altında inceliyoruz. " Şartlı " ve " ki'li " birleşik cümlelerde de zaten hemfikiriz.

Gencan⁴⁵ cümleleri "1) basit cümle 2) bağımsız cümleciklerden birleşmiş cümle 3) birleşik cümle " diye üç gruba ayırmıştır. Sıralı cümle kabul ettiğimiz cümleleri " bağımsız bir cümle " başlığı altında " sıralı ve " bağlı " cümleler

⁴³ Tahsin BANGUOĞLU, *a.g.e.*, s.524-547

⁴⁴ M.Kaya BİLGEGİL ,*a.g.e.*, s.73-98

⁴⁵ T.Nejat GENCAN, *a.g.e.*, s.67-75

başlıklarında incelemiştir. " Kartalın beğenmediğini kargalar kapışır " cümlesini örnek vererek incelediği " birleşik cümle " başlığı altında ise " girişik cümle " ve "aracümlecik" alt başlıklarını incelemiştir. "Aracümle" bize göre cümle dışı unsurdur. "Girişik cümle" de ise basit cümle kabul ettiğimiz sıfat -zarf ve isim fiillerle kurulmuş olan cümlelerdir.

Ediskun⁴⁶ "basit" ve " bileşik" cümle diye ikiye ayırdıktan sonra bileşik cümleleri "girişik " ve "şartlı " bileşik cümle diye ikiye ayırıyor. Yapısında sıfat-fiil ve zarf-fiil bulunan cümleleri girişik cümle kabul etmektedir. Ki'li bileşik cümleyi ise "bağlı cümleler " adı altında incelemektedir.

Yapısında sıfat-fiil ve zarf-fiil bulunan cümleleri girişik cümle kabul edenlerin yanı sıra Ergin⁴⁷ , Karahan⁴⁸ ve Karaörs⁴⁹ bu tür cümleleri basit cümle kabul etmektedirler.

Yan cümlelerin temel cümleye bağlanış şekillerine göre sınıflanmasında da bir birlik yoktur.

Yan cümle ile temel cümle arasında farklı şekillerde bağlantı kurulur.

- 1) Yan cümlelerin yüklemi temel cümleye *dilek-şart* kipiyle kurularak bağlanır.
 - 2) Yan cümle ile temel cümle arasında *ki* bağlacı kullanılır.
 - 3) *gibi* edatı yan cümleyi temel cümleye bağlar.
 - 4) *değil* olumsuzluk edatı yan cümleyi temel cümleye bağlar.
- Sırasıyla inceleyeceğimiz yan cümle türleri bunlardır.

B.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Yan cümlecici kendinden sonraki cümleciciğin şartı , sebebi ,tahmini olan birleşik cümleye "şartlı birleşik cümle" denir.

Türk Dili Tarihi içerisinde şart'lı birleşik cümleleri dilimizin en eski cümle ve yan cümle tipi olarak görüyoruz. İlk örneklerini Orhun Abideleri'nde gördüğümüz bu tip cümleler daha sonraki dönemlerde de sık sık kullanılmış ve bu güne kadar gelmiştir.

⁴⁶ Haydar EDİSKUN, *a.g.e.*, s.379-387

⁴⁷ Prof.Dr.Muharrem ERGİN,*a.g.e.*, s.404

⁴⁸ Doç.Dr.Leyla KARAHAN ,*a.g.e.* , s.61

⁴⁹ Yrd.Doç.Dr.M.Metin KARAÖRS,*a.g.e.*, s.279

Bazı cümlelerde yan cümlenin yüklemi dilek-şart Kipiyle veya şartlı birleşik zamanla çekime girmiş sözcüklerden oluşabilir. Bu tür birleşik cümlelerde temel cümlenin taşıdığı anlam veya kavram genel de bir koşula bağlanır. Bazen de yan cümlenin dilek , istek ya da buyruk bildirdiği olur.

Şartlı cümleleri, dil içerisinde kullanılırken şu özellikleri gösterirler:

Şart cümlesindeki şart , bazen objektif bazen de subjektif olabilir.

Objektif şart cümlesinde , sözü söyleyen kimse tarafsızdır. Yani sonuç tamamiyle objektif bir şarta bağlanır:

Bakarsan / bağ olur ; bakmazsan dağ.

Subjektif şart cümlesinde , sözü söyleyen kimse tarafıdır. Yani subjektif bir şarta bağlar. Şartın olabileceğini kendisince tahmin eder veya bir istek durumunda olabileceğini ifade ederek , sonucun bu durumlara bağlı olacağını belirtir.

Ahmeti görürsen ,/ selamımı söyle.

Yan cümlesine söylenilmek istenilen duygu ve düşünceler yüklenmişse , temel cümle söylenmeye bilir.

Ah biraz da çalışsa... bu cümlede beğenilen birinin eksik olan tarafı yan cümleye öyle bir yüklenmiştir ki , temel cümle kullanılmıştır.

Şart cümlesinde sonuç , söylenen tarafından ima ettiriliyor veya sezdiriliyorsa temel cümle yine kullanılmaz.

Bana bak seni bir yakalarsam...(iyice döveceğim)

Bazen de olumlu fiilin tekrarıyla şart cümlesi "ancak" edatının getirdiği gibi bir anlam ifade eder.

Yapsa yapsa Ali yapar.(diğerleri utanır)

Aynı fiilin , olumlu veya olumsuz şekillerinin "de" bağlacının da eklenerek tekrar edilmesi , yargının yapılacağının kesinlik kazanmasını sağlar.

Kar yağsa da yağmasa da gideceğiz.

Türkçede , şart cümlecisi şeklinde kalıplaşmış ifadeler de vardır. Bunlar farklı anlam kattıkları şartlı birleşik cümlelere arasöz veya bağlaç olarak katılırlar. En çok kullanılanları: dedikse, olsa olsa, ne vakit olsa , neyse , hiç olmazsa , nasılsa , nedense , ne de olsa... kalıplarıdır.

Şart eki olarak kabul ettiğimiz -sa / -se eki hakkında Gürer Gülsevin⁵⁰ ve Leyla Karahan⁵¹ , bu ekin zarf -fiil ekleri grubunda anılması gerektiği hakkında bir tez ileri sürmektedirler. Eğer böyle bir yaklaşım gerçekleşirse "şart'lı birleşik cümle " anlayışımızı yeniden gözden geçirmek gerekir kanaatindeyiz.

B.2.1. Ki` li Birleşik Cümle

Dilimize Farsça'dan girmiş olan ki bağlama edatı ile kurulan ki'li birleşik cümleler, iki ayrı cümlelerin ki edatıyla bağlanmasıyla oluşur.

Bu cümle çeşidinin diğer birleşik cümlelerden farklı bir yanı vardır.Türkçede, kelime gruplarında ve cümlede esas öge sonda yer alır. Dilimizin sentaks yapısı bu kural üzerine kurulmuştur. Türkçede yardımcı öge daima başta , esas öge sonda bulunur. Yalnız ki bağlama edatıyla kurulan cümleler bu kuralın dışındadır. Ki edatından sonra gelen cümle ile anlatılmak istenilen hüküm , önce gelen cümleyle anlatılan hükmün yardımcısıdır İşte bunun için bu cümle yapısı dilimizin cümle yapısına aykırıdır. Ancak bu aykırılık , bu cümle yapısının yadırganmasını gerektirmez. Bu cümle çeşidine dilimizin bin yıllık metinlerinde rastladığımız gibi , halkın diline de yerleşmiş pek çok atasözünde ve deyimlerde de rastlarız.

Ki edatının tarihi gelişimi hakkında Şinasi Tekin⁵² , Mansuroğlu⁵³ ile aynı fikirdedir. İki yazar özellikle edatların Türkçeye girişini VIII.yüzyılda Uygur Tarım bölgesinde başlamış sayıyorlar. Sebep olarakta tercüme eserlerin çokça olmasını gösteriyorlar. Tekin " sadece tercüme eserlerde değil giderek telif eserlerde de kullanılmağa başladığını ve belli ölçüde dile yerleştiğini " ekliyor.

Sabahattin Küçük ise "...Türkçenin öz malı olan bu " ki " şüphe , tereddüt , tahmin , endişe , ünlem bildirir. Farsça nispet ki' si gibi kelimeyi kelimeye , cümleyi cümleye bağlama görevi taşımaz ; sebep ,sonuç ve açıklama bildirmez. Şüphe edatı "ki "ile kurulan cümleler , birleşik cümleler olmayıp basit soru cümleleridir." ⁵⁴ diyerek Türkçe " ki " edatının , Farsça ki 'den ayırt edilmediğini ve " ki " edatı Farsça asıllıdır ,

⁵⁰ Yrd.Doç.Dr.Gürer GÜLSEVİN, " Türkçede -sa şart gerundiumu üzerine",*Türk Dili*,S:467,Kasım1990, s.277-279.

⁵¹ Doç.Dr.Leyla KARAHAN, " -sa/-se eki hakkında ",*Türk Dili* ,S:505,Ocak 1994 ,s.471-474

⁵² Şinasi TEKİN,"Eski Türkçe ",*Türk Dünyası El Kitabı* ,TKAE yayını ,C:II ,Ankara 1992, s.69

⁵³ Mecdut Mansuroğlu ,*a.g.e.*, s.59-71

⁵⁴ Yrd.Doç.Dr.Sabahattin KÜÇÜK,"Türkçede şüphe bildiren"ki" edatı hakkında", *F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3, S:1,Elazığ 1989, s.139-146

denilip geçildiğini belirtiyor. Ayrıca Türkçe ki edatının " iki "şeklinde olduğu şiirlerin var olduğundan da bahsediyor.

Ki'li birleşik cümlede ana cümleye ki ile bağlanmış yardımcı cümle vardır. Yan cümle kendi kendine bir anlam ifade edecek kadar kuvvetli değildir. Yan cümle, temel cümleye bağlanmasıyla bir anlam ifade ettiği gibi manacada kendinden önceki cümleyi tamamlar .Yani bu bağlılık hem şekilce hem de manacadır.

Ergin gramer kitabında "ki'nin tipik bir bağlama ve kuvvetlendirme edatı olduğunu belirttikten sonra , bu edatın ana vazifesinin "izah , netice ve kuvvetlendirme"⁵⁵ olduğunu ekliyor.

Ki edatı "bilmem " fiilini bir cümleye bağlarsa, duraksama ya da çaresizlik bildirir.

Bilmem ki , kime şikayet edeyim.

O kadar , öyle , öyle bir gibi zarf ve sıfatlarla kurulmuş cümlelerin sonuna geldiği zaman , bu zarflara ve sıfatlara aşırılık , şaşma veya beğenme duygusu kazandırır. Bu tip cümlelerin sonu tamamlanmaz , okuyanın veya dinleyenin hayaline bırakılarak eksilteli cümleler oluşturulur.

O kadar dövdüm ki...(yerinden kalkamaz)

O kadar ki ,öyle ki ,onun içindir ki ,ne var ki...gibi kalıplaşmış sözler veya bağlaçlar ki'li cümle kuramazlar.

B.2.3. Gibi Edatı İle Birleşen Cümleler

Temel cümlelerin yargısını tamamlayan bir yan cümle türünde edatla kullanılanlardır. Türkçede , özellikle "gibi" edatının , "Geniş Zaman","Anlatılan Geçmiş Zaman " ve birleşik zamanlı yüklemlerden sonra kullanılmasıyla oluşan yan cümlelerdir.

Bilindiği gibi edatlar, genel olarak sözcükler arasında ilgi kuran , anlam ve görevleri cümle içerisinde belirlenen kelimelerdir. Edatlar , cümleler arasında bağlayıcı görevi yapıyorsa bağlaç olmaktadır. Gibi sözcüğünün yan cümleyle temel cümle arasındaki kullanımı hem ilgi kurmak hem de iki yargıyı bağlamak olarak düşünülebilir. Aslında gibi sözcüğü , ilgi kurmak yerine cümleler arasında ki bağlama görevi daha belirgindir.

⁵⁵ Prof.Dr.Muharrem ERGİN,*a.g.e.*...s.361

Alt tarafını hatırlayamamış gibi , biraz durduktan sonra yeniden başladı.

B.2.4. Değil Olumsuzluk Edatı İle Birleşen Cümleler

Birleşik cümlede temel cümlenin anlamını bütünleyen yancümlelerin kimileri değil olumsuzluk edatıyla temel cümleye bağlanır.

İnsan doğduğu yerde değil , doyduğu yerde.

Birleşik cümle çeşitleri arasında yukarıda saydığımız türlerin yanı sıra " mi 'li birleşik cümle " , " iç içe birleşik cümle " ve "diğer bağlama edatlarıyla birleşen cümleler" başlıklarında bulunmaktadır.

" Mi ' li birleşik cümle"yi şekil özelliklerini ön planda tutmadan ele aldık. Ve gördük ki, bünyesinde zarf-fiil bulunduran cümlelerle birlikte " basit cümle " grubuna konulmaktadır. Taşıdığı anlam itibariyle iki cümle arasında zarf-fiil görevi üstlenmektedir:

Sıkıldım mı , kendimi oraya atarım.(Y:8)

(Sıkıldığımda / sıkılınca ...kendimi oraya atarım.)

"İç içe birleşik cümle" türünü ise , Ergin'in : "İç içe birleşik cümle asıl ve yardımcı cümleler ve onların münasebeti bakımından şüphesiz şart'lı ve ki'li birleşik cümlelerden bir hayli farklıdır ve bu bakımdan iç içe cümleyi belki tam ,normal bir birleşik cümle saymamak lazımdır." ⁵⁶ dediği gibi birleşik cümle türlerimizin dışında tuttuk. Fakat derlenmiş fişlerimiz bu konuda bir çalışma imkanı yaratacaktır.

"Diğer bağlama edatlarıyla birleşen cümleler" başlığı ise adından anlaşılacağı gibi müstakil iki cümle arasında bağlama görevi üstlenen edatlarla birleşen cümlelerdir. Bu edatlarla birleşen cümleleride " sıralı cümle "başlığı altında incelemek doğru olacaktır.

⁵⁶ Prof.Dr.Muharrem ERGİN, *a.g.e.* ,s.407

1.2.1.ŞART `LI BİRLEŞİK CÜMLE

A İSİM +İSİM

a)Olumlu + Olumlu

Şart Kipi*

III.tekil şahıs

1.Hatcenin anasıysa ,Allahın belasıdır. (İM:85)

Duyduğum doğruysa on altı on yediymiş.(İM:421)

anası-y-sa (şart kipi*)

belası-dır.(ihbar kipi)

A.Geç.Zaman

İhbar Kipi

Ben	--	--
Sen	--	--
O	on yediymiş(İM:421)	var(İM:293)
Biz	--	--
Siz	--	--
Onlar	--	--

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi de III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

Şart Kipi*

III.tekil şahıs

2..Duyduğum doğruşa , pek umursayan yokmuş Ahi baba töresini , şurda burda. (DA:54)

doğru+sa(şart kipi*)

yok+muş(a.geç.Zaman)

A.Geç.Zaman

Ben	--
Sen	--

O	yokmuş
Biz	--
Siz	--
Onlar	--

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi de III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

c)Olumsuz + Olumsuz

Örnek cümle yok

d)Olumsuz + Olumlu

Şart Kipinin* Olumsuzu

I.tekil şahıs

3.Ben , ne kadar çılgın ve yaramazsam ,o o kadar ağırbaşlıdır. (Ç:58)

yaramaz+sa +m(şart kip.*olumsz.)

ağırbaşlı+dır(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	--
Sen	--
O	ağırbaşlıdır
Biz	--
Siz	--
Onlar	--

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

4.Böyle değilse, başka birinin hayali veya realitesiyle benim aramdaki tereddütün üstünde koyu bir sis perdesidir. (Y:63)

Atlas döşeğimiz yoksa , yumuşak otumuz var!(İ.M:40)

değil+se(şart kip.*olumsz.)

perde+si+dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben	--	-
Sen	--	-
O	perdesidir	işti (KA:333)
Biz	--	-
Siz	--	-
Onlar	--	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi de III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

B)İSİM + FİİL

a)Olumlu + Olumlu

Şart Kipi*

III.tekil şahıs

5.Binen bir yiğitse kasıntıdan on yiğit olurdu. (DA:429)

Bir değeri varsa anlatta öğrenelim. (R.A:10)

yiğit+se(şart kipi*)

ol-ur-du(gen.zam.hik)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam. Hik.	Gen.Zam.	Gen.Zam Hik.	Gen.Zam.Riv.
Ben	-	-	-	-	-
Sen	-	-	anlarsın(Y:244)	-	-
O	koşuyor(İM:37)benziyordu(Y:71)boğulur(DA:411)olurdu(KA:510)	soyarmış(DA:45)			
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

	Gelck . Zam.	Gelck.Zam.Hik	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.
Ben	diyeceğim(RA:174)	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O	-	olacaktı(Ç:226)	söylendi(AO:114)	hatmetmiş(HHV:341)
Biz	gireceğiz(H:220)	olacaktık	-	-
Siz	diyeceksiniz(Ç:8)	-	-	-
Onlar	-	olacaklardı(Ç:47)	durdular(İM:32)	başlamışlar(HHV:314)

b)İstek Kipleri

	<i>GerklilkKip.Hik.</i>	<i>İstek Kipi</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	-	dök(İM:407)
O	söylemeliydi(KA:332)	-	-
Biz	-	öğrenelim(RA:10)	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi bütün şahıslar olabilir.

Anlam bakımından: Olumlu

b)Olumlu + Olumsuz

Şart Kipi*

II.tekil şahıs

6.Hele atlıysan , yüreğine hiç kuşku gelmez.(DA:57)

atlı+y+sa+n(şart kipi*)

gel-mez(gen.zam .olumsz.)

Geniş Zaman

Ben	--
Sen	--
O	gelmez
Biz	--
Siz	--
Onlar	--

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

7.Reis bey üç gece uğraştıktan sonra verdiği hükme ne kadar bağlıysa , anlık kararlarını da öylesine benimser , kendinden ayıramazdı.(KA:238)

Benim bildiğim ,bir adam bir karıya gerçekten tutkunsa , dünya güzelini canı çekmeyecek.(D.A:282)

bağlı+(y)+sa(şart kipi*)

ayır-maz-dı(gen.zam.olmsz.hik)

Sen	--
O	--
Biz	--
Siz	göndermeyin
Onlar	--

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi de II.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Şart Kipinin* Olumsuzu

III.tekil şahıs

10.Hazırda varsa verilir , yoksa bulunur buluşturulur.(DA:179)

Başka işin yoksa , git aşağıdan serçelere verilecek bir şeyler getir.(H:77)

yok+sa (şart kip.*olmsz.)

bul-uş-tur-ul-ur(gen.zam.)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam. Hik.	Gen.Zam.	Gen.Zam Hik.	Gelck.Zam.Hik.
Ben	-	-	veririm(Y:44)	-	-
Sen	-	-	-	-	-
Oistiyor(Y:63)benziyordu(Y:71)buluşturulur(DA179)gerekirdi(KA510)olacaktı(DA:13)					
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

b)İstek kipi

Emir Kipi

Ben	-
Sen	getir(H:77)
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,II.,III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

C)FİİL + FİİL

a) Olumlu + Olumlu

Şart Kipi

I.tekil şahıs

11.Senin yerinde olsam ziyadece fikrederdim.(HHV:437)

Uyuyamadım desem yalan olur.(Y:159)

ol-sa-m(şart kipi)

fikre(d)-er- di -m(gen.zam.hik)

Şimdiki Zaman	Geniş Zaman	Geniş Zam. Hik.	Gelecek Zaman
Ben sanıyorum(Ç:257)	-	fikrederdim	boğacağım(HHV:381)
Sen -	-	-	-
O çıkıyor(NB:114)	olur(NB:159)	-	-
Biz -	-	-	döneceğiz (Ç:38)
Siz -	-	-	-
Onlar -	-	-	-

Gelecek Zaman.Hik

Ben -
Sen -
O olacaktı(Y:242)
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I., III.tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

12.Bir görsen sen de seversin.(RA:69)

gör-se-n(şart kipi)

sev-er-sin(gen.zam.)

Geniş Zaman

Geniş Zam.Hik.

Ben	-	-
Sen	seversin(RA:69)	-
O	-	düşerdi((DA:276)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.,III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

13.Biri ne kadar uzaklara gitse senin yanından ayrılmıyor.(Y:189)

Bunun böyle olduğunu ,biraz düşünse Salih de anlardı.(KA:455)

git-se(şart kipi)

ayrıl-m(ı)-yor(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam. Şim.Zam.Hik.

Şim.Zam.Riv.

Gen.Zam.

Gen.Zam.Hik.

Ben bekliyorum(H:114)	-	-	gelirim(AO:124)	gizlerdim(Ç:47)
Sen kalıyorsun(H:352)	-	-	kurtulursun(RA:8)	-
Ogetiriyor(HHV45)inanıyordu(KA397)bulunuyormuş(HHV233)gelir(DA210)anlardı				
Biz	-	-	ederiz(Ç:193)	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	çıkartırlar(H:449)	toplanırlardı(İM:27)

Gelck Zam.

Gelck.Zam.Hik.

G.Geç.Zam.

A.Geç.Zam.

A.Geç.Zam.Hik

Ben alacağım(NB:127) girecektim(Ç:30)	-	-	olmuştum(Ç:89)
Sen vereceksin(DA:35)	-	-	-
Odeğiştirecek(DA:129)olacaktı(KA:574)söyledi(RA117)demoştir(HHV303)vakfetmişti			
Biz	-	-	olduk(DA:232)kudurmuş muyuz?(DA:254)-
Siz olacaksınız(KA:446)	-	-	-
Onlar	-	geleceklerdi(AO:131)	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi, bütün şahısları alabilir.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

14.Biz hakkımızı arasak kalaycıya vurdurur.(İM:359)

Seninle bahçeye çıkarsak geçer.(Ç:199)

ara-sa-k(şart kipi)

vur-dur-ur(gen.zam.)

	Geniş Zaman	Gen.Zam.Hik.	Gelecek Zaman
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	geçer(Ç:199)	-	olacak(H:110)
Biz	-	görürdünüz	-
Siz	-	-	-
Onlar	ederler(Ç:224)	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil , I. ve III. çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

15.Yüzünü görseniz korkardınız.(İM:239)

gör-se-niz(şart kipi)

kork-ar-dı-nız(gen.zam.hik.)

Geniş Zam.Hik.

Ben -
Sen -
O -
Biz -
Siz korkardınız
Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi II. çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

16.Öldürseler,çok daha iyi olacaktı(HHV:192)

-Gelseler bağ evimize inecekler.(DA:287)

öl-dür-se-ler(şart kipi)

ol-acak-tı(gelck. zam.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik.</i>	<i>Gelecek Zam.</i>	<i>Gelck Zam.Hik.</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-	-
O geçinir(AO:161)	-	-	olacaktı(DA:197)	olsun(DA:323)	
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	inecekler(DA:287)	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil ve III. çoğul şahıs olabilir.

Anlam bakımından: Olumlu

Şart Kipinin Hikâyesi

I.tekil şahıs

17.Ben onun ince Memedimiz olduğunu bilseydim , hemen söyledim. (İM:377)

Şair olsaydım tek bir manzume yazardım. (H:113)

bil-se-(y)di-m(şart kip.hik.)

söyle-r-di-m(gen.zam.hik)

	<i>Geniş Zaman</i>	<i>Geniş Zam.Hik.</i>
Ben	-	olurdum(Ç:355)
Sen	-	-
O	-	ederdi(NB:122)
Biz	döneceğiz(Ç:38)	-
Siz	istersiniz(NB:235)	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,III.tekil,I.ve II. çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

18.-Kızların beni karşılayışını görseydin sözüme hak verirdin!(RA:66)

Osman Bey on altısında evlenseydi , onun kadar kızı olurdu. (DA:422)

gör-se-(y)di-n(fiilin şart.hik.)

ver-ir-di-n(gen.zam.hik)

Geniş Zam.Hik.

Ben -

Sen gelirdin(Y:33)
O değişirdi(H:401)
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

19. Geleceğimi bilseydi meraktan çıldırmıştı. (H:142)

Ben Galatasarayda kafa patlatmadan evvel ağabeyim orasını keşfetmiş olsaydı, tahsil belasından kurtulurdum. (Y:55)

bil-se-(y)di(şart kipi.hik.) çıldır-mış-tı(a.geç.zam.hik)

a) Haber Kipleri

	Şim.Zaman .Hik	Gen.Zam.Hik	Gelck.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam
Ben	-	kurtulurdum(Y:55)	düşecektim(Ç:80)	-	-
Sen	-	-	-	düştün mü(RA:36)	-
O	diyordu(RA:44)	alırdı(RA:182)	anlıyacaktı (NB:175)	-	çıldırmıştı(H:142)
Biz	-	olurduk(H:235)	-	-	-
Siz	-	kazanırdınız(Ç:304)	-	-	-
Onlar	-	duyarlardı(Ç:166)	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I. çoğul şahıs

20. Bunu daha evvel yapmış olsaydık hastalığı önlerdik. (Y:87)

ol-sa-(y)-dık(şart kip.hik.) önle-r-dik(gen.zam.hik.)

Geniş Zam. Hik.

Ben -
Sen -
O -
Biz önlerdik

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

21.Böyle menfi ve bir manevi hava yerine müspet bir manevi hava içinde olsalardı , askerliğin de ne olduğunu öğrenir ve kafalarını havayı şeyler yerine gerçek fazilet prensipleri ile doldururlardı(RA:114)

ol-sa-lar-dı(şart kip.hik.)

doldur-ur-lar-dı(gen.zam.hik)

Geniş Zam. Hik.

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar doldururlardı

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Şartı

I.tekil şahıs

22.Ona ne biliyorsam öğretmek istiyorum(Ç:196)

Saatin sekizden sonra dokuz olacağını daha önceden nasıl biliyorsam , bunu da öyle biliyordum.(Ç:97)

bil-(i)yor-sa-m(şim.zam.şartı)

ist(i)-yor-um(şim.zam)

Şimdiki Zaman

Şim.Zam.Hik

Ben istiyorum

biliyordum(RA:97)

Sen -

-

O -

-

Biz -

-

Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olur,

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

23.Sen Selmin'i ona bu kadar münasip görüyorsan geç kaldın.(Y:44)

Eğer her hangi bir mana arıyorsan , bu sana karşı dikkatimin normal ölçüleri aşan bir sevgi ve alâka işareti olduğunu gösterir.(Y:252)

gör-(ü)-yor-sa-n(şim.zam.şartı)

geç kal-dı-n(g.geç.zam.)

	Geniş Zaman	G.Geçmiş Zaman
Ben	-	-
Sen	-	geç kaldın
O	gösterir(Y:252)	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

24.Kadı efendi bizi sınamaktaysa ,günahımızı alır.(DA:272)

Paşa ile paşalık yapmak istiyorsa , düşmandan köşe bucak kaçan birliklere görünmeliydi.(KA:418)

sına-makta-y-sa(şim.zam.şartı)

gör-ün-meli-(y)di(gerklilk.kip.hik.)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.	Gen.Zam.Hik.
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O	alıyor(HHV :46)geçiyordu(İM:220)	-	alır hoşgörürdü(KA:231)	-
Biz	dalıyoruz(HHV:513)	-	-	-
Siz	-	-	-	-

Onlar - - - -

b)İstek kipi

	Gelck. Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	Gereklilik Kipi. Hik
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	tamamlayacaktı(HHV:30) başladı(RA:232) görünmeliydi(KA:418)		
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil.ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

25.Çok istiyorsanız herkes ne düşündüğünü ve vermişse kararını burada açıklasın.(KA:550)

ist(i)-yor-sa-nız(şim.zam.şartı) açıkla-sın(emir kipi)

Emir Kipi

Ben	-
Sen	-
O	açıklasın
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II. çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

26.Beni arıyorlarsa idare et...(Y:310)

ar(ı)-yor-lar-sa(şim.zam.şartı) idare et(emir kipi)

Emir kipi

Ben	-
Sen	idare et

O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Şartı

I.tekil şahıs

27.Kiminle oynarsam canımı yakar, bağırtırdım.(Ç:11)

"Mezarım , aklım başımda ölürsem denizde olacaktır..."(H:246)

oyna-r-sa-m(gen.zam.şartı)

bağır-t-ır-dı-m(gen.zam.hik.)

a)Haber Kipleri

Şim.Zam. Şim.Zam.Hik. Gen. Zam. Gen.Zam.Hik. Gen.Zam.Riv. Gelecek Zam.

Ben ediyordum(Ç59) bozarım(Y126)bağırtırdım(Ç11)kazanırmışım(Ç123)azledeceğim

Sen - - - - - -(Ç:221)

O çıkıyor(Y:215)- gider(Y:300) - - olacaktır(H:246)

Biz - - - - - -

Siz - - olursunuz(RA:150) - - -

Onlar - - - - - -

b)İstek kipi

Emir Kipi

Ben -

Sen uyandır

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I., II., III.tekil ve II.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

28.Kaplan Çavuşa bakarsan , balık baştan kokar(DA:244)

Lazım gelirsən ünleriz.(HHV:329)

bak-ar-sa-n(gen.zam.şartı)

kok-ar(gen.zam)

a)Haber Kipleri

<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Riv.</i>
Ben anlıyorum(Ç:186)	-	gelirim(DA:251)	-
Sen -	-	alırsın(DA:98)	-
O -	oynayabiliyordu(H:168)	kalır(H:351)	dönermiş(DA:240)
Biz -	-	ünleriz(HHV:329)	-
Siz -	-	-	-
Onlar -	tadıyorlardı(H:148)	-	-

<i>Gelck.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam.Hik.</i>
Ben alacağım(Ç:40)	-
Sen öldüreceksin(DA:18)	-
O -	olacaktı(H:163)
Biz -	-
Siz -	-
Onlar -	-

<i>Gelck.Zam.Riv.</i>	<i>An.Geç.Zam</i>	<i>b) İstek Kipleri</i>	<i>İstek kipi</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben -	-		getireyim(Y:410)	-
Sen -	-		-	bak(DA:463)
O olacakmış(DA:207)	çıkılmış(DA:26)		-	-
Biz -	-		bakalım(DA:228)	-
Siz -	-		-	-
Onlar -	-		-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs dışında bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

29.Çek vur , gönüm kalırsa namert desinler.(KA:409)

Bir işi olursa bana haber versin(İM:185)

a) Haber Kipleri

kal-ır-sa(gen.zam.şartı)

de-sin-ler(emir kipi)

	<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Şim.Zam.Riv.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik.</i>
Ben	-	korkuyordum(Ç:111)	-	veririm(AO:141)	ederdim(RA:134)
Sen	-	-	-	kalkarsın(DA:19)	-
Okorkuyor(RA:93)		korkuyordu(H:436)		biliyormuş(Ç:192)	verir(DA:45) dayardı(DA:14)
Biz	-	-	-	gideriz(RA:137)	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	gidiyorlar(RA:104)	-	-	kaçarlar(Y:25)	öldürürlerdi(İM:151)

	<i>Gelck.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam.Hik.</i>	<i>Gelck.Zam.Riv.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-	-	istedim(Ç:178)	-
Sen	affedeceksin(DA:111)	-	-	-	-
O	gidecek(H421)	gidecekti(KA527)	kalacakmış(Ç252)	düşündü(KA282)	getirmiş(DA:169)
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

b) İstek Kipleri

	<i>A.Geç.Zam.Hik.</i>	<i>Dilek Kipi</i>	<i>Dilek Kip.Hik.</i>	<i>İstek Kipi</i>	<i>Emir Kipi</i>	<i>Gereklilik Kipi</i>
Ben	-	gitsem(H:308)	etseydim(HHV:48)	açayım(HHV:349)	-	anlatmalıyım(Ç:135)
Sen	-	-	-	-	-	-
O	olmuştu(KA:495)	-	-	-	versin(Ç:185)	-
Biz	-	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I. çoğul şahıs

30. Yanılırsak yakamıza yapış!... (DA:188)

"Biz şimdi boş dönersek köye , Abdi ağa kıyameti koparır." (İM:32)

yanıl-ır-sa-k (gen.zam.şartı)

yapış(emir kipi)

a) Haber Kipleri

b) İstek kipi

	<i>Geniş Zaman</i>	<i>Gelecek Zaman</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	veririm(Y:44)	-	-
Sen	-	-	yapış
O	koparır(İM:52)	-	-
Biz	-	sokacağız(H:303)	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I. çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,II.,III.tekil ve I. çoğul şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul

31.Zorlarsanız , ayrılığa varır bu işin sonu.(DA:192)

Arada bir bana gelerseniz çok memnun kalırım.(RA:150)

zorla-r-sa-nız(gen.zam.şartı)

var-ır(gen.zam)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	<i>Şim.Zaman</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam</i>	<i>İstek Kipi</i>
Ben	-	kalırım(RA:150)	bileceksiniz(KA:385)	anlatayım(H:355)
Sen	-	-	-	-
O	oluyor(NB:149)	varır	-	-
Biz	-	-	-	-
Siz	-	biriktire bilirsiniz(Ç:150)	-	-
Onlar	-	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II. çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,III.tekil ve II. çoğul şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

32.Faro ' dan telefon ederlerse atlat(Y:218)

Davranacak olurlarsa , hepiniz her yerden ateş edeceksiniz.(İM:139)

e(d)-er-ler-se(gen.zam.şartı)

atlat(emir kipi)

	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik</i>
Ben	-	çalışırım(Ç:205)	-	-	-
Sen	-	-	-	-	-

Osırtıyordu(KA:352)güler(HHV70)sürmeyecekmi(HHV320)alınırdı(AO157)vermişti

Biz - - gireceğiz(KA:421) - (KA:349)

Siz - - edeceksiniz(İM:139) - -

Onlar - - - - -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III. çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. çoğul şahıs dışındaki bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zamanın Şartı

III. tekil şahıs

33.-Ne olacaksa , bu gün olacak(NB:151)

Ona ne yapacaksa ,ben elimle yapacağım.(İM:115)

ol-acak-sa(gelck.zam.şartı)

ol-acak(gelck.zam)

	<i>Şimdiki Zaman</i>	<i>Gelecek Zaman</i>
Ben	-	yapacağım(İM:115)
Sen	-	-
O	dolaşıyor(KA:227)	olacak
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.ve III. tekil şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

I. tekil şahıs

34.Başka yere gittimse gözüm çıksın.(Y:372)

"Her nere baktıysam yarimi gördüm."(İM:363)

git-ti-m-se(g.geç.zam.şart.)

çık-sın(emir kipi)

a)Haber Kipi

b)İstek Kipi

G.Geç.Zam.

Emir Kipi

Ben gördüm(İM:363)

-

Sen	-	-
O	-	çıksın
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I ve III. tekil şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

35. Kuşkulandıysa , bağırmiştir. (DA:170)

Yüreğine od düştüyse zorlayıp söndür. (RA:6)

kuşkulan-dı-(y)sa(g.geç.zam.şart.)

bağır-mış-tır(a.geç.zam.)

a) Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam
Ben	-	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-	-
O			şaşıyor(HHV265)patlıyordu(KA343)sayılırdı(DA:362)		
			kesildi(HHV266)yapmıştır(DA194)		
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

b) İstek Kipleri

	İstek Kipi	Emir Kipi
Ben		
Sen	-	söndür(RA:6)
O	olsun(İM:369)	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II. ve III. tekil şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

III. tekil şahıs

36. Hatçe duymuşsa kahrından ölmüştür. (İM:242)

Eğer öküzlere bir şey olmuşsa , onda kemik komaz kırarım. (İM:29)

duy-muş-sa(a.geç.zam.şart.)

öl-müş-tür(a.geç.zam)

Şim.Zam.Hik. Gen.Zam.Gelck.Zam.Hik.G.Geç.Zam A.Geç.Zam. A.Geç.Zam.Hik.

Ben	-	kırarım(İM:29)	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-	-	-
O	-	-	olacaktı(KA:524) çıktı(KA:443) ölmüştür(İM:242) almıştı(İM:68)			
Biz	-	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-	-
Onlar	bekliyorlardı(KA:336)-	-	-	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I. ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III. çoğul şahıs

37. Taksimde birbirlerine rastlamışlarsa oraya gidip oturmuş olabilirler. (Y:256)

rastla-mış-lar-sa(a.geç.zam.şart.)

olabil-ir-ler(.gen.zam)

Geniş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	olabilirler

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III. çoğul şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III. çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

Şart Kipi

I. tekil şahıs

38. Ölsem aklıma gelmezdi böyle bir şey. (KA:445)

Nereye baksam , düşüncem kendisinne mukavemet eden bir şeyle karşılaşmıyor. (H:298)

öl-se-m(şart kipi)

gel-me-z-di(gen.zam.olmsz.hik.)

a) Haber Kipleri

b) İstek Kipi

Şim.Zam. Gen.Zam Gen.Zam.Hik Gelck.Zam. G.Geç.Zam. Emir Kipi

Benbulamıyorum(KA510)duymam(Y67) - affetmeyeceğim(Ç:364) - -

Sen - - - - -

O karşılaşmıyor(H:298) geçmez(DA:37) gelmezdi olmayacak(NB:128)etmedi(H:22)

Biz - - - kurtulamayacağız(H:151) - -

Siz - - - - -

Onlar - - - - - demesinlerHHV192

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,III. tekil ve I.,II.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II. tekil şahıs

39. Toprak atsan yere düşmez(DA:282)

Yahu baba , bunu bilmeyen adam olsan , canım yanmaz. (Y:291)

at-sa-n(şart kipi)

düş-mez(gen.zam.olmsz)

a) Haber Kipi

b) İstek Kipi

Geniş Zaman

Emir Kipi

Ben -

-

Sen ısınmaz mısın(RA:11)

inanma(Ç:346)

O düşmez

-

Biz -

-

Siz -

-

Onlar -

-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III. tekil şahıs

40. Doğru dürüst nerede olduğunu bilse , canı yanmayacak. (HHV:136)

Hatta, yalanınız ispat olsa da yine inanmazlar.(RA:104)

bil-se(şart kipi)

yan-ma-(y)acak(gelck.zam.olmsz)

Şimdiki Zam.

Geniş Zam.

Geniş Zam.Hik.

Gelck.Zam.

Ben

-

-

-

-

Sen

-

bırakamazsın(H:297)

-

-

Oistemiyor(HHV:11) ödeyemez(Ç:338) sarsılmazdı(HHV:143) yanmayacak(HHV:136)

Biz

-

-

-

-

Siz

-

-

-

-

Onlar

-

-

-

-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.ve III. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

41.Hani Paris'e götürseler canım çekmiyor.(Y:222)

Pariste beş tane estetik ameliyat yapsalar , seni ömrünün sonuna kadar çirkin ve maskara dolaşmaktan kurtaramazlar.(Y:296)

götür-se-ler(şart kipi)

çek-m(e)-yor(şim.zam.)

Şimdiki Zaman

Geniş Zaman

Ben

-

-

Sen

-

-

O

çekmiyor(Y:222)

-

Biz

-

-

Siz

-

-

Onlar

-

kurtaramazlar(Y:296)

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III tekil ve III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şart Kipinin Hikâyesi

I.tekil şahıs

42.Okuma bilseydim , şimdi aranızda bulunmak şerefine sahip olmazdım.(Y:53)

bil-se-y-di-m(şart kip.hik.)

ol-maz-dı-m(gen.zam.olmsz.hik.)

Geniş Zaman.Hik.

Ben	olmazdım
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I .tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

43. Bunlardan çekinseydin , gitmezdin ona. (Y:263)

çekin-se-(y)di-n(şart kip.hik.)

git-mez-di-n(gen.zam.olmsz.hik)

Geniş Zaman.Hik.

Gelecek Zam.Hik.

Ben	-	-
Sen	gitmezdin	söylemeyecektin(Ç:179)
O	-	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi II .tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

44. İhsan kaybetseydi , onu mahkum etmiyecektim.(Y:235)

Albüm etajerde bulunsaydı kıvrılmazdı.(RA:177)

kaybet-se-(y)-di(şart kip.hik.)

et-m(i)-(y)ecek-ti-m(gelck.zam.olmsz.hik)

Geniş Zam.Hik.

Gelecek Zam.Hik.

Ben	-	etmiyecektim
Sen	-	-
O	gizlemezdi(Y:336)	-
Biz	-	-

Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I. ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şimdiki Zamanın Şartı

I.çoğul şahıs

45.İngiliz makamlarına müteaddit mürecaatta bulunuyorsak da , sadre şifa cevap alamadık.(HHV:247)

bulun-(u)yor-sak-(şim.zam.şartı)

al-a-ma-dık(g.geç.zam.olmsz)

G.Geçmiş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	alamadık
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I. çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Geniş Zamanın Şartı

I.tekil şahıs

46.Düşünürsem yazamam.(Y:423)

düşün-ür-se-m(gen.zam.şartı)

yazama-m(gen.zam.olmsz.)

Geniş Zaman

Ben	yazamam
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

47.Sözüm kanun olsun dersen , keyfine kimseyi karıştırmayacaksın(DA:276)*

Böyle konuşursan cevap vermem.(Y:59)

de-r-se-n(gen.zam.şartı)

karış-tır-ma-(y)acak-sın(gelck.zam.olmsz.)

a)haberkipleri

Gen.Zam.	Gen.Zam.Hik.	Gen.Zam.Riv.	Gelck.Zam.	G.Geç.Zam.
Ben vermem (Y:59) -	-	-	-	-
Sen göremezsın(Y:225) -	-	-	-	-
O almaz(Y330) aksamazdı(DA:153)	konuşmazmış(DA163) *			olmadı(H345)
Biz -	-	-	-	-
Siz -	-	-	-	-
Onlar -	-	-	-	-

b)İstek Kipi

Gereklilik Kipi

Ben -

Sen -

Oalm -

Biz itmeyelim(H:122)

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I., II.,III. tekil ve I. çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

48.Soğursa bir işe yaramaz(Y:116)

Başka bir çocuk olsaydı Memedin yerinde, öğünmesinden geçilmezdi.(İM:22)

soğu-r-sa(gen.zam.şartı)

yara-maz(gen.zam.olmsz.)

a)Haber Kipleri

	<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik.</i>	<i>Gelck.Zam.</i>
Benedemiyorum(H425)zannetmiyordum(Ç67)karışmam(DA224) - etmeyecektim(Ç:10)					
Sen	-	-	-	-	-
Oanlamıyor(Y312)gemleyemiyordu(DA15)yaramazgeçilmez(İM22)çıkımayacak(H422)					
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

b)İstek Kipi

	<i>Gelck.Zam.Hik</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	-	zorlatma(DA:248)
O olmayacaktı(H:421) gelmemiştiki(KA:450)			-
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I.,II.,III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

I.çoğul şahıs

49.Gündüze kalırsak , görünmeden geçip Kanlıboğazı tutamayacağız.(DA:591)

Sabaha kalırsak hiçbirşey yapamayız.(DA:234)

kal-ır-sak(gen.zam.şartı) tut-a-ma-yız(geniş zam. olmsz.)

	<i>Geniş ZamanHik.</i>	<i>Geniş ZamanHik.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	-	bozmazdı(KA:284)
Biz	tutamayız(DA:591)	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil ve I.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.çoğul şahıs

50.Biraz daha devam edecek olursanız , vallahi gece mece dinlemem(NB:18)

ol-ur-sa-nız(gen.zam.şartı)

dinle-me-m(gen.zam.olmsz)

Geniş Zaman

Ben dinlemem

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

51.Tabii elimize keklik gibi düşerlerse çarpışma olmazdı.(KA:350)

-Boğazı gün ışığında tutamayacağını kestirirlerse bırakmazlar gece vakti...(DA:56)

düş-er-ler-se(gen.zam.şartı)

ol-maz-dı(gen.zam.olmsz.hik)

Geniş Zaman

Geniş ZamanHik.

Ben -

-

Sen -

-

O kalmaz(Y:83)

olmazdı

Biz -

-

Siz -

-

Onlar bırakmazlar(DA:56)

-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil ve III. çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

III.tekil şahıs

52.Hayır , Yunus Emre Ozân sözü aldıysa dönemezler kolay kolay!(DA:245)

Kötüler dünyayı tuttuysa , iyiler tükenmedi.(DA:358)

al-dı-(y)-sa(g.geç.zam.şartı)

dön-e-mez-ler(gen.zam.olmsz)

Geniş Zaman

G.Geç.Zaman

A.Geç.Zam.Hik

Ben

-

-

-

Sen

-

-

-

O

gidebilemez(DA:157) tükenmedi(DA:358)

söylememişti(HHV:279)

Biz

-

-

-

Siz

-

-

-

Onlar

dönemezler

-

-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil ve III. çoğul şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

III.tekil şahıs

53.Kim düşmüşse Çukurovaya çıkamamıştır dışarı.(İM:384)

Deli Durdu ne yapmışsa hiç karşı koymamıştı.(DA:188)

düşmüş-se(a.geç.zam.şart.)

çıkama-mış-tır(a.geç.zam.)

a)Haber Kipi

b)İstek Kipi

A.Geç.Zam

A.Geç.Zam.Hik

Emir Kipi

Ben

-

-

-

Sen

-

-

-

O

çıkamamıştır

koymamıştı(İM:188)

-

Biz

-

-

-

Siz

-

-

aldırmayın(H:92)

Onlar

-

-

-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil ve II. çoğul şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

c)Olumsuz + Olumsuz

Şart Kipinin Olumsuzu

III.tekil şahıs

54.Omuzunu kımıldatmasa yarası sızlamıyordu.(DA:599)

Bunu böyle yapmasa edemezdi(İM:15)

kımıl-da-t-ma-sa(şart.kip.olmsz.)

sız-la-m(ı)-yor-du(şim.zam.olmsz.hik.

	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam..Hik.</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	yetişemezsin(DA:283)	-
O	sızlamıyordu	-	olmazdı(RA:184)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

	<i>Gelck.Zam.Hik.</i>	<i>Gelck. Zam.Riv.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	üzülmeyecekti(RA:60)	edemeyecekmiş(HHV:329)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi II.,III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.çoğul şahıs

55.Zataliniz olmasanız üç günde bu dairenin altı üstüne gelir.(Ç:224)

ol-ma-sa-nız(şart kip.olmsz.)

gel-ir(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	gelir
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi

I.tekil şahıs

56.Ben de itiraz edilmez bir delile sahip olmasaydım bu teşhisi koymazdım.(RA:174)

ol-ma-sa-(y)-dı-m(şart.kip.olmsz.hik.)

koy-maz-dı- m(gen.zam.olmsz.hik.)

Gen.Zam.Hik.

Ben koymazdım

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

57.Kozpınarı kavramasaydı, Çudarı basamazdı.(DA:589)

Güneş kızdırmısaydı , suya girmeyi canımız çekmezdi(DA:504)

kavra-ma-sa-y-dı(şart.kip.olmsz.hik.)

bas-a-maz-dı(gen.zam.olmsz.hik.)

Gen.Zam.Hik.

Gelecek.Zam.Hik.

Ben - -

Sen - -

O çekmezdi(DA:504) olmayacaktı(RA:19)

Biz - -

Siz - -

Onlar - -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

58. Onlar yardımcı olmasalardı , Müzeyyen ablamın muhasarasını öldür allah yaramayacaktım. (HHV:505)

ol-ma-sa-lar-dı(şart kip.olmsz.hik.)

yara-ma-(y)acak-tı-m(gelck.zam.olmsz.hik.)

Gelecek Zam.Hik.

Ben yaramayacaktım

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şimdiki Zamanın Olumsuz Şartı

III.tekil şahıs

59. Muazzez'e sorun , o bilmiyorsa bu iş olmamıştır(H:92)

bil-m(i)-yor-sa(şim.zam.olmsz.şart.)

ol-ma-mış-tır(a.geç.zam.olmsz.)

A.Geç.Zam.

Ben -

Sen -

O olmamıştır

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Geniş Zamanın Olumsuz Şartı

II.tekil şahıs

60. İstemezsen karşılamam. (Y:193)

Sen gitmezsen vallahi ben de gitmem. (Ç:288)

iste-mez-se-n(gen.zam.olmsz.şart)

karşıla-mam(gen.zam.olmsz)

a) Haber kipi

b) İstek kipi

Geniş Zaman

Emir Kipi

Ben gitmem(Ç:288)

-

Sen -

görünme(DA:508)

O -

-

Biz -

-

Siz -

-

Onlar -

-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.tekil ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III. tekil şahıs

61. O olmazsa çalışamaz(H:236)

O bilmezse kimse bilmez. (İM:377)

ol-maz-sa(gen.olmsz.şart)

çalış-a-maz(gen.zam.olumsuz)

Şim.Zam.Hik.

Gen.Zam.

Gen.Zam.Hik

Gelck.Zam.

Ben -

edemem(NB:143)

-

-

Sen -

-

-

-

O görüşmüyordu(KA:273)

bilmez(İM:377)

sataşamazdı(DA:126)

-

Biz -

-

-

-

Siz -

-

-

-

Onlar -

-

-

tanımayacaklar(Y:71)

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I. ,III. tekil ve III.çoğul şahsı alır.

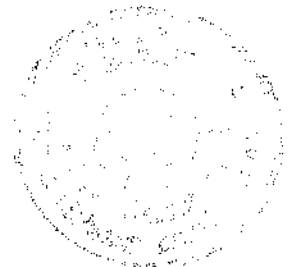
Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Şart Kipinin Olumsuzu

I. tekil şahıs

62. Ben olmasam başka bir bahane bulurdu. (İM:54)

ol-ma-sa-m(şart kip.olmsz.)

bul-ur-du(gen.zam.hik)

Gen.Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O bulurdu(İM:54)

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi I tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

63.Ferhat olmasa çabuk geçer öfkesi.(Y:377)

Kuvvetli bir sempati olmasa , onu hürriyetime feda ederdim.(Y:214)

ol-ma-sa(şart kip.olmsz.)

geç-er(gen.zam.)

Gen.Zam.

Gen.Zam.Hik

Gelck.Zam.Hik.

Ben -

ederdim

-

Sen -

-

-

O bilir(Y322)

geçergiderdi(KA537)

kaybolacaktı(H323)

Biz -

-

-

Siz -

-

-

Onla -

sanabilirlerdi(Y:227)

-

G.GeÇ.Zam.

A.Geç.Zam.Hik.

Ben ederdim

-

Sen -

-

O anladı(KA30)

mahvolmuştu(H74)

Biz -

-

Siz -

-

Onlar -

-

Sahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I.,III.tekil ve III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

64.Bu perhiz yemeğini başına çıkarmasalardı , onlara fok balıklarının yaşayış tarzı hakkında bildiği şeyleri söyleyecekti .(H:124)

çık-ar-sa-lar-dı (gen.zam.olmsz.şartı)

söy-le-(y)ecek-ti(gelck.zam.hik.)

Gelecek Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	söyleyecekti
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.çoğul şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi

I.tekil şahıs

65.Hiylelenip diri durmasaydım , yemişti bizi Moğol oku...(DA:388)

Bir merdiven parmaklığına sarılmasaydım aşağı kadar yuvarlanacaktım.(Ç:309)

dur-ma-sa-y-dı-m(şart kip.olmsz.hik.)

ye-miş-ti(a.geç.zam.hik)

	Geniş Zam.Hik.	Gelecek.Zam.Hik.	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	-	yuvarlanacaktım(Ç:309)	-
Sen	-	-	-
O	ederdi(HHV:491)	yemişti	-
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Sahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I.ve III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

66.Üzülmeseydin o vakit yakacaktım.(Ç:200)

üzül-me-se-y-din(şart kip.olmsz.hik.)

yak-acak-tı-m(gelck.zam.hik)

Gelecek Zaman Hik.

Ben yakacaktım

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

67.Öldürmeseydi tahta o geçecekti(RA:147)

Hastalık korkusu olmasaydı ,kıyamet koparırdı.(H:129)

öldür-me-se-y-di(gen.zam.olmsz.şart.)

geç-ecek-ti(gelck.zam.hik)

Gen.Zam.Hik.

Gelecek Zam.

Gelecek Zam.Hik.

Ben yanardım(İM:305)

-

hükmedeceğim(Ç:160)

Sen -

-

-

O koparırdı(H:129)

başlayacak(HHV:173)

zannedecekti(H:77)

Biz -

-

-

Siz -

-

-

Onlar -

-

-

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I. ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

68.-Siz olmasaydınız belki güzel olacaktı.(RA:193)

-Çabuk iyleşmeseydiniz çok üzülecektik.(RA:188)

ol-ma-sa-y-dı-nız(şart kip.olmsz.hik.)

ol-acak-tı(gelck.zam.hik.)

Gelecek Zaman Hik.

Ben -

Sen -

O	olacaktı
Biz	üzülecektik(RA:188)
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III. tekil ve I.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şart Kipinin Olumsuz Rivâyeti

III.tekil şahıs

69.İzmir `e hiç dönmeseymiş ne iyi olacaktı.(HHV:171)

dön-me-se-y-miş(şart kip.olmsz.riv.)

ol-acak-mış(gelck.zam.riv.)

Gelecek Zam. Riv.

Ben	-
Sen	-
O	olacaktı
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Olumsuz Şartı

III.tekil şahıs

70.'Ez kaza' piyano çalmıyorsa , Nevnihal odasında kitap okur.(HHV:341)

Doktor Feridun Hakkı, çıldırmak istemiyorsa, tutunacak bir dal bulmalı.(HHV:197)

çal-m(ı)-yor-sa(şim.zam.olmsz.şartı)

ok-ur(gen.zam.)

a)Haber Kipleri

b) İstek Kipi

	<i>Şimdiki Zaman</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Geniş Zaman</i>	<i>Gereklilik</i>
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-

O	anlaşıyor(DA:546)	oluyordu(RA:20)	okur	bulmalı(HHV:197)
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Olumsuz Şartı

I. tekil şahıs

71. Ben seninle de konuşamazsam ya çatlar ya da Simeranyayı boylarım. (Y:45)

Değerli at bulamazsam , parasını getireceğim. (DA:48)

	Geniş Zaman	Gelecek Zaman
Ben	boylarım(Y:45)	getireceğim
Sen	-	-
O	ölür(İM:230)	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II. tekil şahıs

72. İnanmazsan gider bakarsın! (DA:275)

Sen benden vazgeçmezsen herşeyin çaresi bulunur (H:263)

inan-maz-sa-n(gen.zam.olmsz.şartı)

bak-ar-sın(gen.zam)

	Geniş Zaman	Gelecek Zaman
Ben	zorlarım(KA:399)	edeceğim(Ç:223)
Sen	bakarsın	-
O	bulunur(H:263)	-
Biz	-	-
Siz	-	-

Onlar - -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.,II.ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

73.Memed olmazsa ben ölürüm.(İM:157)

Korkudan ölmezse , soğuktan donacak...(DA:412)

ol-maz-sa(gen.zam.olmsz.şartı)

öl-ür-üm(gen.zam.)

Şim. Zam. Şim.Zam Hik.Gen.Zam. Gen.Zam.Hik. Gelck.Zam. Gelck.Zam.Hik.

Ben - söylüyordum(Ç:81) ölürüm - göndereceğim(DA:46) -

Sen - - - - -

O süslüyor(H:230)biliyordu(RA:96) korur(DA:52) - donacak DA:412) olacaktı(H:52)

Biz - - - - -

Siz - - - - -

Onlar - - - - - gömüleceklerdi(H:151)

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I. ,III. tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

74.Ama kendimizi yine de beğendiremezsek bahçemizi mutlaka seveceksiniz.(RA:189)

Getirdiklerini sadece teknik dikkat veya düşüncelerde harcamazsak ,musikinin bizdeki ameliyeleri daima enfüsi kalır.(H:332)

beğen-dir-mez-sek(gen.zam.olmsz.şartı)

sev-ecek.sin-iz(gelck.zam.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

Gen.Zam. Gen.Zam.Hik. Gelck.Zam. İstek Kipi

Ben - - - gidelim(DA:300)

Sen - - - -

O kalır(H:332) - kalacak(İM:243) -

Biz varabiliriz(İM:206)doldururduk(H:334) - -

Siz - - seveceksiniz(RA:189) -

Onlar görürler(İM:207) - kaybedecekler(H:210) -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi II. tekil şahsın dışındaki bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

75.Şunu da unutmayın;bu kötü yoldan dönmezseniz sizi Yunan'dan önce tepelemek için elimden geleni yapacağım. (KA:264)

ol-ma-sa-nız(gen.zam.olmsz.)

gel-ir(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben -

Sen -

O gelir

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Şartı

III.tekil şahıs

76.Osman Beyi tanımadıysa da, verdiği paradan gelişi güzel bir savaşçı olmadığını anlamıştı.(DA:173)

tanı-ma-dı-y-sa(g.geç.zam.hik.olmsz.şartı)

anla-mış-tı(a.geç.zam.hik.)

A. Geçmiş Zam. Hik.

Ben -

Sen -

O anlamıştı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlenin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

77.Çoluğuma çoçuğuma dokunmadınızsa hakkım helâl olsun. (KA:364)

dokun-ma-dı-nız-sa(g.geç.zam.hik.olmsz.şart.)

ol-sun(emir kipi)

Emir Kipi

Ben -

Sen -

O olsun

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

D)FİİL + İSİM

a) Olumlu + Olumlu

Şart Kipi

I. tekil şahıs

78. Gizli konuştuklarını bilsem kurtulduk demektir. (KA:435)

Hasane Hanım tâ önüme geldi, elimi uzatsam tutacak gibiydim. (NB:34)

bil-se-m(şart kipi)

demek-tir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben - gibiydim(NB:34)

Sen - -

O demektir -

Biz - -

Siz - -

Onlar - -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I. ve II. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

79.-Hepsini yapsan bile , birden bire gelen ölüm var.(H:230)

yap-sa-n(şart kipi)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O var

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

80.Ayağa kalkıp bahçeye baksa bir çoğunu tanıyacağı muhakkaktı.(RA:31)

Ezkaza açılacak olsa, gizli konuşmak farzdır.(HHV:469)

bak-sa(şart kipi)

muhakkak-tı(g.geç.zam.)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben eminim(RA:278) -

Sen - -

O farzdır(HHV:469) vardı(KA:331)

Biz - -

Siz - -

Onlar - -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şart Kipinin Hikâyesi

III.tekil şahıs

81.Bağda köpek falan olsaydı halim haraptı.(Ç:114)

ol-sa-y-dı(şart kip.hik.)

harap-tı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben	-
Sen	-
O	haraptı
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

82.-Bizlerden birimiz bu işi yapsaydık halimiz yamandı.(Ç:300)

yap-sa-y-dık(şart.kip.hik.)

yaman-dı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben	-
Sen	-
O	yamandı
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi IIItekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Şartı

II.tekil şahıs

83.Teğmenlik zamanındaki tempo ile içmekte devam ediyorsan asıl sebep budur.(RA:180)

e(d)-(i)yor-sa-n(şim.zam.şart.)

bu+dur(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	-
Sen	-

O budur

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

84.Karacahisarlı bize meydan okumaktaysa , durum değişti demektir.(DA:67)

Eğer kurduğu işte çalışıyorsa , kazancı liyakâtine göredir.(Y:99)

oku-makta-y-sa(şim.zam.şart.)

demek+tir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O göredir(Y:99)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Şartı

II.tekil şahıs

85.Bana sorarsan , vasiyetlerinin başı Konya 'yı kapmak.(DA:165)

Para dersin sel gibi Çukurovada.(İM:30)

sor-ar-sa-n(gen.zam.şart)

kapmak(ihbar kipi)

İhbar Kipi

A.Geç.Zam.

Ben -

-

Sen -

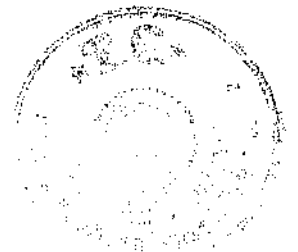
-

O kapmak

varmış

Biz -

-

Siz - -
Onlar - -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

86.Bir kurşun patlarsa öldük demektir. (DA:287)

Başkalarıyla beraber bulursa şairdir. (Y:18)

patla-r-sa(gen.zam.şart.)

demek+tir(ihbar kipi)

	<i>İhbar Kipi</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	şairdir(Y:18)	mühimdi(RA:130)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

87.Mantığına girersek kendisine göre belkide haklı. (H:449)

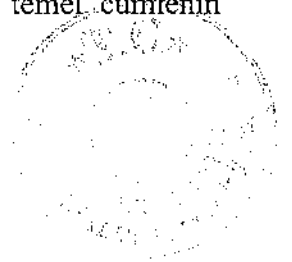
Hayırlı iştir , başarısak sevaplı iştir. (DA:216)

girer-sek(gen.zam.şart.)

haklı(ihbar kipi)

	<i>İhbar Kipi</i>
Ben	-
Sen	-
O	işdir(DA:216)
Biz	karşısındayız(RA:13)
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III.tekil ve I.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

88.-Lütfedip yazarsanız , bende hepsi var , soylu efendim.(DA:43)

Küçük ve doğrusunu isterseniz son derece maharetli bir jest.(H:449)

yaz-ar-sa-nız(gen.zam.şart.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O jest(H:449)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

I.tekil şahıs

89.Beşbalık'ta doğdumsa da Karluk kızıyım.(RA:6)

doğ-du-m-sa(g.geç.zam.şart.)

kız+ı+y+m(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben kızıyım

Sen -

O -

Biz -

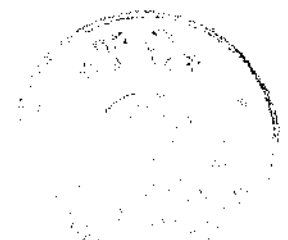
Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

90.İşin kılavuza düştüyse bela çiftleşti demektir.(DA:57)

Çocukluğunda omuzundan inmediği lalası ne idiyse derviş Çinâri de onun için şimdi odur.(NB:158)

düş-tü-y-se(g.geç.zam.şart)

demek+tir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O demektir

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

91.Eskerden kaçtıysak bi sebebi vardı.(KA:248)

kaç-tı-y-sak(g.geç.zam.şart.)

var-dı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O vardı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından:Yan cümlelerin yüklemi I. çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

92.Bunlar bir bir peşime geldilerse bir hikmeti var helbette.(KA:248)

gel-di-ler-se(g.geç.zam.şart.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen	-
O	var
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından:Yan cümleinin yüklemi III. çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

III. tekil şahıs

93. Aydın inşallah değildir , menejit olmuşsa muhakkak ki bu , çalıştığı derse karşı duyduğu isyanın , sinir sistemi yoluyla , uzviyete sirayetinin neticesidir. (Y:87)

ol-muş-sa(a.geç.zam.şart.)

netice-+si+dir(ihbar kipi)

İhbar kipi

Ben	-
Sen	-
O	neticesidir
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından:Yan cümleinin yüklemi III. tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I. çoğul şahıs

94. Bu gün hürriyet mefhumunu kaybetmişsek sebebi muhasara altında yaşadığımız içindir. (H:342)

kaybet-miş-sek(a.geç.zam.şart.)

için+dir(ihbar kipi)

İhbar kipi

Ben	-
Sen	-
O	içindir

Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi II. tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi de III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III. tekil şahıs

97. "-Onu yalnız gözlerin ısıtıyorsa , başka bir ısıtma hatıran yoksa mesele yok." (Y:302)

ısıt-(ı)yor-sa(şim.zam.şart)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -
Sen -
O yok
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Geniş Zamanın Şartı

III. tekil şahıs

98. Paris'e giderse bu eve bir daha ne zaman döneceği belli değildi. (Y:379)

Ararsa yokum. (Y:269)

gi(d)-er-se(gen.zam.şart.)

değil-di(g.geç.zam.)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben	yokum	-
Sen	-	-
O	değildir(KA:228)	değildi(Y:255)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından:Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi I.ve III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

I.çoğul şahıs

99.Biz Tevfik beyin , Etem beyin yoluna baş koyduksa bu sırf onların akıllı , mert ve yiğit oluşlarından değildi. (KA:427)

koy-duk-sa(g.geç.zam.şart.)

değil-di(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	değildi
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından:Yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

III.tekil şahıs

100.Eğer ağabeyisi anahtarı saklamışsa dışarı çıkmak mümkün değildi. (Y:388)

sakla-mış-sa(a.geç.zam.şart.)

değil-di(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	değildi
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumsuz

Geniş Zamanın Olumsuz Şartı

III.tekil şahıs

101. *Eğer Fransa harbedemezse , elbette bu gidenin yüzünden değildir. (H:418)*

harbe(d)-e-mez-se(gen.zam.olmsz.şart.)

değil+dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O değildir

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Geniş Zamanın Olumsuz Şartı

I.tekil şahıs

102. *Biraz gayret yapıp kendimi toparlamazsam , sınıfta kaldığımın resmiydi. (Ç:88)*

toparla-maz-sa-m(gen.zam.olmsz.şart.)

resmi-y-di(g.geç.zam.)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben razıyım(H:471)

-

Sen -

-

O -

resmiydi

Biz -

-

Siz -

-

Onlar -

-

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

103. Uranha'ya göre batağa girilmezse akşam kavuşmadan Dargın Pınarı tutmak mümkündür. (DA:84)

gir-il-mez-se(gen.zam.olmsz.şart.)

mümkün-dü(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O mümkündür

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

104.Kurtulmazsak herşey boş , her şey yalan demektir. (KA:505)

kurtul-maz-sak(gen.zam.olmsz.şart)

demek+tir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O demektir

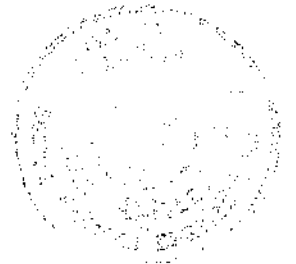
Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa, temel cümleinin yüklemi III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin Olumsuz Şartı

III.tekil şahıs

105.Selimin parlak zekası uyku bulutlarına henüz görülmediyse , annesinin köpürmek için bahane arayan öfkesini aç adam istikametine sürmek için fırsat bu fırsattı.(Y:91)

görül-me-diy-se(g.geç.zam.hik.olmsz.şart.)

fırsat-tı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O fırsattı

Biz -

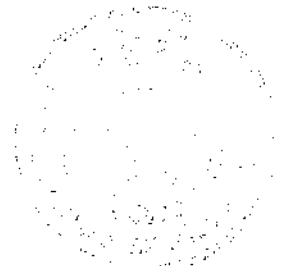
Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa, temel cümlelerin yüklemi

III. tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.BÖLÜM

1.2.2.Kİ'Lİ BİRLEŞİK CÜMLE

A)İSİM + İSİM

a)Olumlu + Olumlu

İhbar Kipi

I.tekil şahıs

106.O soğukluğun hâlâ devam etmesine rağmen , şimdi itiraf etmeğe mecburum ki , bu Neriman , haincesine güzeldi.(Ç:34)

mecbur+m(ihbar kipi)

güzel-di(g.geç.zam.)

G.Geçmiş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	güzeldi
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi

III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

107.Vardır ki halisinden Halep merhemidir.(DA:132)

Bunlar da oyunlar vardır ki, güç yetmez oyunlardır.(DA:456)

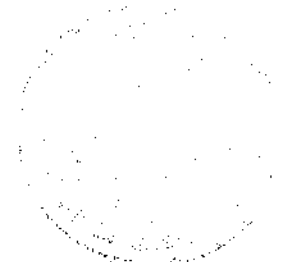
var+dır(ihbar kipi)

merhem-i-dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

G.Geç.Zaman

Ben	-	-
Sen	-	-
O	gibidir(Ç:12)	içindeydi(H:296)
Biz	varız(H:452)	-
Siz	-	-
Onlar	şeylerdir(Ç:242)	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil , I.ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

108.Can pazarı bir beldi ki, gayet korkunçlu , kuş uçmaz melun bir geçitti.(DA:444)

Nağmenin billuru öyle karanlık akislerle doluydu ki , insan ruhunun çatıştığı iki uç,aşk ve ölüm ister istemez birleşti.(H:181)

bel-di(g.geç.zam.)

geçit-ti(g.geç.zam.)

	İhbar Kipi	G.Geç.Zaman
Ben	-	-
Sen	-	-
O	sahiptir(KA:538)	birleşti(H:181)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b)Olumlu + Olumsuz

İhbar Kipi

III.çoğul şahıs

109.Duydun mu Hophop ,bunlar ne derinden ince söyleşiler ki , büyük caminin baş imamında yok...(DA:299)

söyle-ş-i+ler(ihbar kipi)

yok(ihbar kipi)

	İhbar Kipi
Ben	-
Sen	-
O	yok
Biz	-

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

110.Fakat tanıdığına o kadar emindi ki , yanılmasına imkan yoktu.(RA:76)

Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perişandı ki, hemen hiçbirisinde çorap ,potin yoktu.(Ç:171)

emin-di(g.geç.zam.)

yok-tu(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O değildi(Ç:311)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

c)Olumsuz + Olumsuz

Örnek cümle yok.

d)Olumsuz + Olumlu

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

III. Söylemeye hacet yok ki ,bu bir ruh hamlesi ve hareket halinde bir ebedilik prensibidir.(Y:199)

Fakat bu demek değildir ki , halka yabancıyım , bilakis onun emrindeyim.(H:307)

yok(ihbar kipi)

prensi(b)i+dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben emrindeyim(H:307)

Sen -

O prensibidir

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I. ve III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

B)[SİM + FİİL

a)Olumlu + Olumlu

İhbar Kipi

I. tekil şahıs

112.O kadar zayıfım ki , her alçaklığı yapabilirim. (H:120)

O kadar eskiyim ki tarihle efsane arasında kayboldum. (RA:263)

zayıf+ım(ihbar kipi)

yap-a-bil-ir-im(gen.zam.)

a)Haber Kipleri

	<i>Geniş Zaman</i>	<i>G.Geç.Zaman</i>
Ben	yapabilirim	kayboldum(RA:263)
Sen	-	-
O	celbeder(NB:149)	oldu(Ç:19)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.ve III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

113.Yine birtanesi vardır ki. böceklerden pek korkardı. (Ç:23)

Bazı şeyler vardır ki, çocuk görür...(Ç:40)

var+dır(ihbar kipi)

kork-ar-dı(gen.zam.)

	<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik.</i>
Ben	hoşlanıyorum(H:98)	-	bakarım(H:307)	-
Sen	değişiyorsun (Y:186)	-	-	-
O	siliyor(HHV:189)	ediyordu (NB:181)	patlar(İM:8)	alırdı(H:13)
Biz	-	-	duyarız(H:170)	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-
	<i>G.Geç.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam</i>	<i>A.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik.</i>
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O	zehirledi(H:194)	ettirecektir(NB:118)	ayrılmış(DA:493)	beklemişti(H:15)
Biz	ettik(DA:282)	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.,II., III.tekil ve I.çoğul şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

114. Bu öyle bir nöbeti ki , Kâmrân âdeta korktu. (Ç:94)

O kadar kuruydu ki ,Mavro tuttuğu çirayı biraz yaklaştırsa harlıyacaktı. (DA:62)

nöbet-ti(g.geç.zam.)

kork-tu(g.geç.zam.)

	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gen.Zam.Hik.</i>	<i>Gelck.Zam.Hik.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	zaptediyordum(Ç:171)	-	-	harlıyacaktı(DA:62)	sandım(H:287)
Sen	-	-	-	-	-
O	istiyordu(H:361) olur(RA:203)	konardı(DA:53)	-	-	eritti(Ç:184)
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	arıyorlardı(H:71)	-	-	-	-

	<i>A.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	bırakmış(KA:115)	katmıştı(HHV:324)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I., III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

115.Muhtarın , Vehbi isminde bir küçük oğlu varmış ki , hemen hemen bütün zamanını bu sandığın içinde geçirirmiş. (Ç:169)

var-mış(a.geç.zam)

geçir-ir-miş(gen.zam.riv.)

Gen.Zam.Riv.

Ben	-
Sen	-
O	geçirirmiş
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b)Olumlu + Olumsuz

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

116.Aylar var ki , uğramamış buraya. (Y:23)

Çam ormanları vardır ki , gövdeleri iki adam kucaklıyamaz.(DA:420)

var(ihbar kipi)

uğra-ma-mış(a.geç.zam.)

	<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam</i>
Ben yapamıyorum(RA:138)-			-	çalmadım(Ç:243)	-
Sen	-	-	bulamazsın(DA:249)	-	-
Oayrılmıyor(NB:34)etmiyordu(:66)			görülmez(İM:8)	gitmedi(İM:22)	uğramamış
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	etmediler(Ç:114)	-

A.Geç.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	görmemişti(H:102)
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Sahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.,II.,III.tekil ve III.çoğul şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Görülen Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

117.Selim o kadar dalgındı ki , hiç bir şeyin farkında olmadı.(RA:168)

Bir ay vardı ki evinde yatmamıştı.(H:83)

dalgın-dı(g.geç.zam.)

ol-ma-dı(g.geç.zam.olmsz.)

	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik</i>
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O işitilmiyordu(RA:279) bilmezdi(Y:158) edemedi(DA:377) yatmamıştı(H:83)				
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-

Onlar - - - -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

118.Öyle parçaları varmış ki ,insan onları ağlamadan dinleyemezmiş.(Ç:238)

var-mış(a.geç.zam.)

dinle-y-e-mez-miş(gen.zam.riv.olmsz.)

Geniş Zam.Riv.

Ben -

Sen -

O dinleyemezmiş

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

d)Olumsuz + Olumlu

İhbar Kipi

I.tekil şahıs

119.Yalnız kalınca sıkıldı , ben ne olduğumu bilmekte değilim ki , sorularına karşılık vereyim.(DA:233)

değil+im(ihbar kipi)

ver-eyim(istek kipi)

İstek Kipi

Ben vereyim

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

120.Benim hiç neşem yok ki , sana vereyim.(Y:16)

Ayağını sağlama basmış değil ki , sıçrayasın da rezillikten kurtulasın...(DA:437)

yok(ihbar kipi)

ver-eyim(istek kipi)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	Geniş Zaman	G.Geç.Zam.	İstek Kipi
Ben	-	-	vereyim
Sen	-	-	kurtulasın(DA:437)
O	sanılabilir(HHV:222) idi(NB:101)		-
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.,II. ve III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.çoğul şahıs

121.Siz benim için herhangi bir kimse değilsiniz ki , bunu kapatalım.(RA:200)

değil+si+n+iz(ihbar kipi)

kapat-alım(istek kipi)

İstek Kipi

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	kapatalım
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

C)FİİL + FİİL

a) Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zaman

I.tekil şahıs

122.Düşünüyorum ki ,yarın öbür gün koşacaklar.(İM:87)

Biliyorum ki , onu ölesiye seviyorsun.(Ç:81)

düşün-(ü)yor-um(şim.zam.)

koş-acak-lar(gelck.zam.)

	Şim.Zam.	Gelecek Zaman	A.Geçmiş Zaman
Ben	çıkıyorum(KA:506)	-	başlamışım(Ç:169)
Sen	seviyorsun(Ç:81)	-	etmişsin(Y:137)
O	geliyor(İM:420)	-	batmış(İM:39)
Biz	kapatalım	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	koşacaklar	-

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi

II.çoğul şahıs dışındaki bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

123.Sonra çok iyi biliyorsun ki , ben seni yercihlerinde serbest bıraktım.(Y:277)

Kâmran görüyursun ki ,bizi her şey birbirimizden ayırıyor.(Ç:201)

bili-yor-sun(şim.zam.)

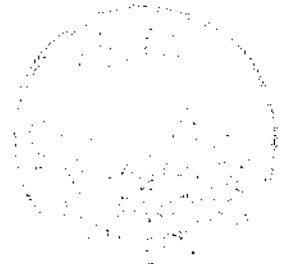
bırak-tı-m(g.geç.zam.)

	Şim.Zam.	G.Geç.Zaman	A.Geçmiş Zaman
Ben	-	bıraktım(Y:277)	-
Sen	-	-	-
O	ayırıyor(Ç:201)	-	benzemiş(H:112)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

124.Bana öyle geliyor ki , başımı aldı gitti bir yerlere.(İM:37)

Bana öyle geliyor ki , hayata daha çok seversiniz , yahut mefhumları.(H:305)

gel-(i)yor(şim.zam.)

git-ti(g.geç.zam.)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.	Gelck.Zam	G.Geç.Zam.
Ben soruyorum(H:295)	-	-	yazabilirim(Y:467)	-	hissettim(HHV:323)
Sen	-	-	-	-	-
O sızıyor(Ç:183)	-	düşüyordu(KA:432)	hatırlar(HHV:162)	atacak(NB:145)	-
Biz	-	-	seversiniz(H:305)	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	bulunuyorlardı(NB:79)	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.,III.tekil ve I.,III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

125.Biz zannediyoruz ki ,o güneş doğar gibi birden gelir. (H:422)

zanne(t)-(i)yor-uz(şim.zam.)

gel-ir(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	gelir
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

126.-Pekâlâ biliyorsunuz ki , biz de ondan mahrum kaldık. (Ç:269)

bil-(i)yor-sun-uz(şim.zam.)

kal-dık(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben	-
-----	---

Sen	-
O	-
Biz	kaldık
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

127.Diyorlar ki , Abdi köylerde, sopayla döve döve adam öldürürmüş.(İM:66)

Öyle bir sessizlik içinde yüzüyorlar ki , solukları başkalarının soluğu sanıyorlar.(HHV:190)

d(i)-yor-lar(şim.zam.)

öldür-ür-müş(gen.zam.riv.)

	Şim.Zam.	Gen.Zam.Riv.
Ben	-	-
Sen	-	-
O	şaşıyor(HHV:341)	öldürürmüş
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	sanıyorlar(HHV:190)	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

I.tekil şahıs

128.Öyle koşuyordum ki , sağ ayağım merdivenin küçük tahtalarından birini çökelterek içine geçti.(Ç:182)

koş-(u)yor-du-m(şim.zam.hik.)

geç-ti(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-

O geçti

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

129. Munise`ye öyle ciddi emirler veriyordu ki ,gülmekten bayılıyordum. (Ç:334)

Küçük ağa biliyordu ki ,artık Kuvayı Milliye ve Heyet-i Temsiliye devri sona ermektedir. (KA:387)

ver- (i)yor-du(şim.zam.hik.)

bayıl-(ı)yor-du-m (şim.zam.hik.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

Şim.Zam Şim.Zam.Hik. Gen.Zam.Hik. Gelecek.Zam.Hik. G.Geç.Zam. Emir Kipi

Ben - bayılıyordum - - - -

Sen - - - - -

O ermektedir istiyordu solardı(H:51) olacaktı(KA:452) duydu(İM:96)öğrensın(KA:485)

Biz - - - - -

Siz - - - - -

Onlar - - - - -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

130. Bir de vicirdaşıyorlardı ki , bütün çarşı sesleriyle doluyordu.(İM:73)

vicirdaş-(ı)yor-lar-dı(şim.zam.hik.)

dol-(u)yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O doluyordu

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zaman

I.tekil şahıs

131.Bunu size söylemek isterim ki , gönlümüz rahat etsin.(Ç:213)

-Ben derim ki , Muallime hanım da bu tamimi almıştır.(Ç:221)

iste-rim(gen.zam.)

et-sin(emir kipi)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.	Gen.Zam.Hik.	G.GeçZam.
Ben	-	-	-	giderdim(Ç:76)	-
Sen	-	-	-	-	-
O	-	-	karışır(DA:299)	-	gitti(Ç:166)
Biz	bulunuyoruz (KA:79)-	-	-	-	-
Siz	-	-	davranırsınız(NB:59)	-	-
Onlar	-	bakıyorlardı(NB:88) -	-	-	-

b)İstek Kipi

	A.Geç.Zam.	Emir Kipi
Ben	-	-
Sen	-	-
O	almıştır(Ç:221)	etsin
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I . tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahısın dışında bütün şahısları alır

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

132..Herşeye rağmen bilirsin ki , mürşidimdir, başımı ona teslim etmişim.(NB:187)

bil-ir-sin(gen.zam.)

et-miş-ti-m(a.geç.zam.hik.)

A.Geç.Zam Hik.

Ben	etmiştim
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II. tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

133.Öyle görülür ki, epey görüşeceğiz bu günlerde.(DA:197)

Gönlüm ister ki , oraya sizin gibi güzide bir hanım gitsin.(Ç:150)

gör-ül-ü(gen.zam.)

gör-üş-ece(ğ)-iz(gelck.zam.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipleri

	<i>Gen.Zam.</i>	<i>Gelck.Zam.</i>	<i>İstek Kipi</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-	-	-
Sen	olursun(DA:456)	-	-	-
O	çıkart(İM:298)	-	savuna(DA:208)	çeksin(NB:143)
Biz	-	görüşeceğiz	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II. ,III.tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

134.İşlerin gizlisini öğrenelim derken batağa batırız ki , kaynar gideriz.(DA:457)

bat-ar-ız(gen.zam.)

gi(d)-er-iz(gen.zam.)

Gen.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	-

Biz gideriz

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I. çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

135.Böyle yaparlar ki milletin başına tam bela olsunlar, ihtiraslarına ulaşsınlar.(KA:130)

yap-ar-lar(gen.zam.)

ulaş-sın-lar(emir kipi)

Emir Kipi

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar ulaşsınlar

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

136.Zaman olurdu ki bütün hayatı sadece kaçışlardan ibaret kalıyordu.(H:74)

Tevfik Bey ,Topal senin adını da ettikçe öyle bir dertlenirdi ki , görsen yüreğin sızlardı.(KA:444)

ol-ur-du(gen.zam.hik.)

kal-(ı)yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Gen.Zam.Hik.

Gelecek Zam.Hik.

Ben -

-

-

Sen -

-

-

O kalıyordu

korkardı(H:247)

atacaktı(H:37)

Biz -

-

-

Siz - -
Onlar - başladılar(NB:29) -

Şahıs bakımından :Temel cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlenin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zaman

II.tekil şahıs

137.Büyüklerin sözünü dinleyeceksin ki , adam olasın.(DA:19)

dinle--y-ecek-sin(gelck.zam.)

ol-a-sın(istek kipi)

İstek Kipi

Ben -
Sen olasın
O -
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlenin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlenin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

138.Herifler bu lafı duyunca , kendilerini tutamayıp çekinip bineklerini tepiklemiş olacaklar ki, hayvanlar birbirine girdi.(DA:369)

ol-acak-lar(gelck.zam.)

gir-di(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -
Sen -
O girdi
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

139.Herhalde kanı çekilmiş olacaktı ki , bu bahar havasında üşüyordu.(RA:164)

Ağabeyim onun herşeyi öğrenmesinde mahsur görmemiş olacaktı ki , hadiseden bahsetmeye başladı.(Y:126)

ol-acak-tı(gel.zam.hik.)

üşü-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

G.Geç.Zaman

Ben	-	-
Sen	-	-
O	üşüyordu	bakındı(RA:164)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

140.Bir dere ağzından hızla geçmişlerdi ki "Mavro" diye çağrıldığını duydular.(DA:437)

geç-miş-ler-di(gelck.zam.hik.)

duy-du-lar(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	duydular

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zaman

I.tekil şahıs

141.Uyandım ki tere batmışım...(DA:20)

Bir arzuhal donattırdım ki Fahri Efendiye, taşa demire geçer.(İM:156)

uyan-dı-m(g.geç.zam.)

bat-mış-ım(g.geç.zam.)

	Gen.Zam	G.Geç.Zam	A.Geç.Zam.
Ben	-	verdim(Y:259)	batmışım
Sen	-	-	-
O	geçer(İM:156)	-	ayrılmış(NB:133)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

142.Bir gün bir haber geldi ki beni öldürmeğe ahdetmiş.(İM:303)

Birden aklına düştü ki , arkasından geliyorlar.(İM:11)

gel-di(g.geç.zam.)

ahdet-miş(a.geç.zam.)

a)Haber Kipleri

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.
Ben	-	-	-	eyledim(HHV:63)
Sen	-	-	-	-
O anlıyor(HHV:223)	tutuyordu(H:325)	sanırdı(KA:528)	düşündü(Y:289)	
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar geliyorlar(İM:11)	-	düşünürlerdi(KA:357)	oldular(NB:16)	

b)İstek Kipi

	<i>A.Geç.Zam.</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	ahdetmiş	olsun(DA:284)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından: Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I., III.tekil ve III. çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I. çoğul şahıs

143.Gözümüzle gördük ki Veliyi kız vurdu.(İM:146)

"Duyduk ki ,şahinim sen o gavuru yaralamışsın."(İM:359)

gör-dük(g.geç.zam.)

vur-du(g.geç.zam.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	<i>G.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zaman</i>	<i>Emir Kipi</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	yaralamışsın(İM:359)	-
O	vurdu(İM:146)	görmüş(DA:118)	katılsınNB:55)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından: Temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II., III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III. çoğul şahıs

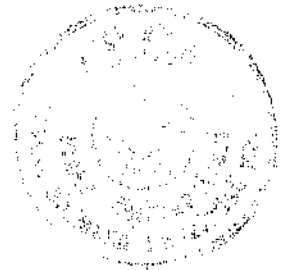
144.Kapıyı açtılar ki , karşı camlardan olanca güneş içeriye yansımış , muayyehane gümüş bir kaşık gibi parlıyordu.(HHV:211)

aç-tı-lar(g.geç.zam.)

parl(ı)-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-

O	parlıyordu
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

I. tekil şahıs

145.Yalnızlıktan o kadar bunalmışım ki ,bu ses beni âdeta sevindiriyor.(Ç:144)

Bunlara o kadar alışmışım ki ,dövmesi olmayan yüzler bana âdeta çirkin görünüyordu.(Ç:9)

bunal-muş-ım(a.geç.zam.)

sev-in-dir-(i)yor(şim.zam.)

	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	-	-	dönmüştüm(Ç.9)
Sen	-	--	-
O	sevindiriyor	görünüyordu(Ç:9)	-
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

146.Demek namussuzluk müstesna imiş ki hep namussuzluk dile düşüyor.(Y:327)

Eşekten düşmüşse çevirmiş ki ,rezil tüccarbaşayı ,tastamam bitirmiş.(DA:240)

i-miş(a.geç.zam.)

düş-(ü)yor(şim.zam.)

	Şim.Zam.	Gelck.Zam.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam
Ben	-	-	-	-
Sen	-	--	-	-
O	düşüyor	sönecek(HHV:27)	-	bitirmiş(DA:240)

Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	söylediler(HHV:255)	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

I.tekil şahıs

147.Fakat , o kadar korkmuştum ki , ben de gayri ihtiyârî onunla beraber bağıırıyordum.(Ç:98)

Albertine'in yanında olmasına o kadar alışmışım ki , birdenbire itiyadın yeni bir yüzünü gördüm.(H:270)

kork-muş-tu-m(a.geç.zam.hik.)

bağır-(ı)yor-du-m

	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	bağıırıyordum	gördüm(Y:270)
Sen	-	-
O	-	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

148.Gün batmıştı ki , kınalıtepeye geldi.(İM:42)

Gün epeyi yükselmişti ki , çadırlara yaklaştılar.(İM:177)

bat-mış-tı(a.geç.zam.hik)

gel-di(g.geç.zam.)

	<i>Şim.Zam.</i>	<i>Şim.Zam.Hik.</i>	<i>Gen.Zam.Hik</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O	oluyor(NB:13)	geçiyordu(NB:142)	sanırdı(İM:49)	geldi(İM:42)

Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	yaklaştılar(İM:177)

	<i>Gelck.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.</i>	<i>A.Geç.Zam.Hik</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	edecektir(NB:186)	-	uzatmıştı(NB:21)
Biz	-	etmişiz(Ç:353)	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil ve I.,III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

149.Kavşağı elli adım kadar geçmişlerdi ki , Eskişehir yolundan dümbelek sesi duyup durdular.(DA:103)

geç-miş-ler-di(a.geç.zam.hik.)

dur-du-lar(g.geç.zam.)

Gelck.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	durdular

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

İstek Kipi

I.tekil şahıs

150.Öyle bir aşk Hikâyesi uydurayım ki sende şaş...(Ç:44)

uydur-a-y-ım(istek kipi)

şaş(emir kipi)

Emir Kipi

Ben	-
Sen	şaş
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

151.Apaçık konuşalım ki nezaketin bir anlamı olsun. (KA:289)

konuş-alım(istek kipi)

ol-sun(emir kipi)

Emir Kipi

Ben	-
Sen	olsun
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Gereklilik Kipi

I.tekil şahıs

152.İtiraf etmeliyim ki , bu sözleri yalnız dudaklarım söylüyordu. (Ç:96)

et-meli-y-im(gerklilk.kipi)

söyl(ü)-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	söylüyordu

Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II . tekil

153.On cilt kitap yazmalısın ki anlayayım.(Y:309)

Bütün projeleri bana bildirmelisin ki , rekabeti kabul veya mücadeleyi terkedeyim.(H:277)

yaz-malı-sın(gerklk.kipi)

anla-y-ayım(istek kipi)

İstek Kipi

Ben anlayıyım

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III . tekil şahıs

154.Olanlar bilinmeli ki çaresi bulunmalı...(DA:255)

Nasıl bir hiddete kapılmış olmalı ki , şekeri erimiş halâ çayını karıştırıyor.(HHV:478)

bil-in-meli(gerklk.kipi)

bulun-malı(gerklk.kipi)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	<i>Şim.Zam</i>	<i>G.Geç.Zaman</i>	<i>Gereklilik Kipi</i>
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	karıştırıyor(HHV:478)	aldı(DA:243)	bulunmalı
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-

Onlar - -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

155.Hafızamı koparıp çıkarmalılar ki temiz hissedeyim kendimi.(Y:317)

Aşağıda dervişler karınlarını doyurup afyonlarıda yutmuş olmalılar ki , dümbelek,zil çingirak sesleri arasında naralanarak sem'a kalkmışlardı.(DA:53)

çık-ar-malı-lar(gerklk.kipi)

hisse(d)-eyim(istek kipi)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

A. Gen.Zam.Hik

İstek Kipi

Ben	-	hissedeyim
Sen	-	-
O	-	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	kalkmışlardı(DA:53)	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Emir Kipi

II.tekil şahıs

156.Birinin lafını et ki , adamdan sayılsın.(DA:463)

Bir tanık bul ki , adama benzesin az biraz.(DA:307)

et(emir kipi)

say-ıl-sın(emir kipi)

İstek Kipi

Emir Kipi

Ben	-	-
Sen	-	-
O	-	benzesin(DA:307)
Biz	görelim	-
Siz	-	-

Onlar - -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III. tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III. tekil şahıs

157.Türk diliyle yazılsın ki , köylü kentli okuyup okutup anlasın. (DA:90)

-Keşiş dağı çarpsın ki, Alişar Bey ,ben şaştım. (DA:302)

yaz-ıl-sın(emir kipi)

anla-sın(emir kipi)

a)Haber Kipi

b)İstek Kipi

G.Geç.Zaman

Emir Kipi

Ben	şaştım(DA:302)	-
Sen	-	-
O	-	anlasın
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

158Düşününüz ki bahtiyarlık da insanı soldurabilir. (Ç:331)

Oklarınızı ışıklı oklarla değiştirin ki ,gürültüsü herifleri şaşırtı...(DA:441)

düşün-ün-üz(emir kipi)

sol-dur-a-bil-ir(gen.zam.)

b)İstek Kipi

Gen.Zaman

İstek kipi

Ben	-	-
Sen	-	-
O	soldurabilir	şaşırtı
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

b)Olumlu + Olumsuz

Şimdiki Zaman

I.tekil şahıs

159.Çünkü görüyorum ki, durmayacaksın.(Ç:271)

Görüyorum ki, beni bu kadar sevdiğiniz halde en basit dileğimi yerine getirmiyorsunuz.(RA:230)

gör(ü)-yor-um(şim.zam.)

durmaya-cak-sın(gelck.zam.olmsz.)

Şim.Zam.

Gelck.Zam.

Ben	-	-
Sen	-	durmayacaksın(Ç:271)
O	-	-
Biz	-	-
Siz	getirmiyorsunuz(RA:230)	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.tekil ve II.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

160.Biliyorsun ki istemiyor konuşmamızı.(Y:187)

-Sen de biliyorsun ki , bir şey olmaz.(H:276)

bil-(i)yor-sun(şim.zam.)

iste-m(i)-yor(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam..

Geniş Zam.

Ben	-	-
Sen	-	-
O	istemiyor	olmaz
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

161." Bana öyle geliyor ki bu adamdan başkası Koca Ahmet olamaz."(İM:71)

Bana da öyle geliyor ki ,peşimizi bırakmaz.(İM:231)

gel-(i)yor(şim.zam.)

ola-maz(gen.zam.olmsz.)

Şim.Zam..

Gen.Zam.

Ben

-

-

Sen

-

-

O hissetmiyor(Y:1195) bırakmaz(İM:231)

Biz

-

-

Siz

-

-

Onlar

-

-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

I.çoğul şahıs

162.Diğer taraftan istiyoruz ki , eskiyi unutmayalım.(H:302)

ist(i)-yor-uz(şim.zam.)

unut-ma-y-alım(istek.kipi.olmsz)

İstek Kipi

Ben

-

Sen

-

O

-

Biz

unutmayalım

Siz

-

Onlar

-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.çoğul şahıs

163.Siz propagandayı o kadar ustaca yapıyorsunuz ki , sizi yakalamak mümkün olmuyor.(RA:25)

yap-(ı)yor-sunuz(şim.zam.)

ol-m(u)-yor(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam.

Ben -

Sen -

O olmuyor

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

164.Hayrullah Bey , o kadar seviniyordu ki , tarife edilemez.(Ç:355)

Fakat o kadar büyük bir istihza hamulesi saklıyordu ki , bu kadarına Ayşe bile tahammül edemedi.(RA:67)

sevin-(i)yor-du(şim.zam.hik.)

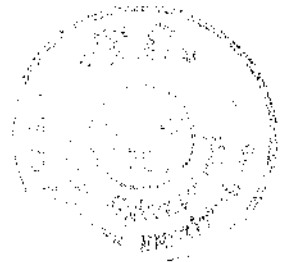
edil-e-mez(gen.zam.olmsz.)

	Şim.Zam	Gen.Zam.	G.Geç.Zam.
Ben	alamıyorum(Ç:158	-	-
Sen	-	-	-
O	-	edilemez	edemedi(RA:67)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

165.Toprağa öyle usturuplu basıyorlardı ki , en küçük bir çutırdı bile çıkartmıyorlardı.(İM:96)

bas-(1)yor-lar-dı(şim.zam.hik.)

çık-ar-t-mı-yor-lar-dı(şim.zam.hik.olmsz.)

Şim.Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar çıkartmıyorlardı

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Geniş Zaman

I.tekil şahıs

166.Yemin ederim ki bunları şikayet için söylemiyorum.(Ç:259)

Hem zannederim ki ,artık konuşacak şeyimiz de kalmadı.(Ç:107)

e(d)-er-im(gen.zam.)

söyle-m(i)-yor-um(şim.zam.olmsz.)

	Şim.Zam.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.
Ben	söylemiyorum	yapmadım(Ç:259)	-
Sen	-	-	-
O	-	kalmadı(Ç:107)	görmemiştir(Ç:10)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	çıkartmıyorlardı	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.ve III.tekil şahıs olur.

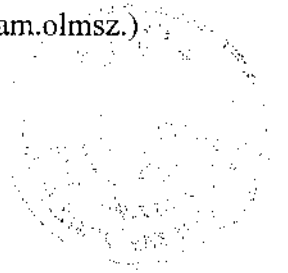
Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

167.Rezillığe batarsın ki , hiç bir maskaralığa benzemez.(DA:287)

bat-ar-sın(gen.zam.)

benze-mez(gen.zam.olmsz.)

Gen.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	benzemez
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

168.Öyle üstüste , öyle sık biter ki arasından yılan geçmez.(DA:9)

Delirir ki ,değme zincir zaptedemez.(DA:258)

bit-er(gen.zam.)

geç-mez(gen.zam.olmsz.)

a)Haber Kipi

Gen.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	geçmez
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

169.Bazıları iddia ederler ki , kaynayan su , üstünde taşı bile oynatır , batırmaz.(DA:8)

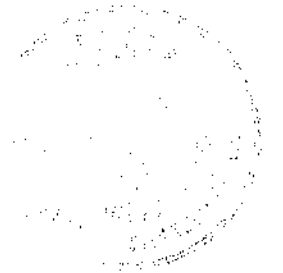
Biz ikimiz için derler ki ,Çerkes Etem ile kardaşları kötü bir oyuna hazırlanırlar ;gaari onların lehinde konuşulmaz.(KA:464)

e(d)-er-ler(gen.zam.)

bat-ır-maz(gen.zam.olmsz.)

Gen.Zam.

Ben	-
-----	---

Sen	-
O	batırmaz
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Gelecek Zaman

II.tekil şahıs

170.Ata bakacaksın ki , zora düştüğünde ardına bakmayacaksın.(DA:407)

Diyelim Müderris olduk, bu kez uğraşacaksın ki ,akranından geri kalmıyasın.(DA:244)

bak-acak-sın(gelck.zam.)

bak-ma-y-acak-sın(gelck.zam.olmsz.)

a)Haber Kipi

b)İstek Kipi

Gelecek Zam.

Emir Kipi

Ben	-
Sen	bakmayacaksın
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

kalmıyasın(DA:244)

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

171.Epeyce kârlı bir iş olacak ki ,daha dönmemiş(Ç:186)

Mişel , onlara sıkı bir tembih etmiş olacak ki, kimse bana bir şey söylemiyordu.(Ç:46)

ol-acak(gelck.zam.)

dön-me-miş(a.geç.zam.olmsz.)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

Şim.Zam.Hik.

A.Geç.Zam.

Emir Kipi

Ben	-	-	-
-----	---	---	---

Sen	-	-	-
O	söylemiyordu(Ç:46)	dönmemiş(Ç:186)	kalmıya(DA:244)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

172.Beni her zamanki âdetim üzererine en önde gidiyor zannetmiş olacaklar ki, hiç bir taraftan bir ses çıkmıyordu .(Ç:41)

ol-acak-lar(gelek.zam.)

çık-mı-yor-du(şim.zam.hik olmsz.)

Şim.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	çıkıyordu
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Görülen Geçmiş Zaman

I.tekil şahıs

173.-Başıma öyle bir iş açtım ki, işlere benzemez. (NB:61)

Anladım ki ,değerini bilmez. (İM:90)

aç-tı-m(g.geç.zam.)

benze-mez(gen.zam.olmsz.)

Gen.Zam

Ben	-
Sen	-
O	benzemez

Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

174.Yalnız bana o kadar beklemedik bir zamanda , kadın ve hayat tecrübem o kadar azken geldin ki , şimdi ne yapacağımı bilmiyorum. (H:218)

-Erenler öyle bir hicap duydum ki , üç gün evden çıkamadım; bir ay daha ehıbbaya rastgelmekten korktum. (H:315)

gel-di-n(g.geç.zam.)

bil-m(i)-yor-um(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam

G.Geç.Zam

Ben bilmiyorum

çıkamadım(H:315)

Sen -

-

O -

-

Biz -

-

Siz -

-

Onlar -

-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

175.Öyle oldu ki kessen bir damla kanı çıkmıyacaktı. (DA:43)

Ve anladı ki , Çerkes Etem için iyi bir hava esmiyordu. (KA:460)

ol-du(g.geç.zam.)

çık-m(ı)-y-acak-tı(gelck.zam.olmsz.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Gen.Zam.Hik

Gelck.Zam.

Gelck.Zam.Hik.

Ben -

-

unutmayacağım(Ç:188)

-

Sen -

-

-

-

O bilmiyordu(RA:167) dayanamazdı(RA:161)-

çıkımyacaktı(İM:43)

Biz -

-

-

-

Siz -

-

-

-

Onlar - - - -

G.Geç.Zam.

Gen.Zam.

Ben geledim(HHV:466) anlatamam(Ç:137)

Sen - -

O kalmadı(DA:284) -

Biz - -

Siz - -

Onlar - -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

I.çoğul şahıs

176.Sıcağa girdik ki , aman bir duman , kimse burnunun ucunu göremiyor. (HHV:424)

Seni başımıza geçirdik ki, ünlü savaşçısının ayak altında komazsın bizi , yere baktırmazsın. (DA:190)

gir-dik(g.geç.zam.) gör-e-m(i)-yor(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam

Gen.Zam.

Ben - -

Sen - baktırmazsın(DA:190)

O göremiyor -

Biz - -

Siz - -

Onlar - -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

177.Beni o kadar sevdiler ki , tenefüste bile peşimi bırakmıyorlar. (Ç:237)

sev-di-ler(g.geç.zam.) bırak-m(i)-yor-lar(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam.

Ben - -

Sen - -

O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	bırakmıyorlar

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil

178.Paltosu , tıknaz ve yayvan gövdesini öylesine sarmış ki , çıkmak bilmiyor.(HHV:167)

Daima başkalarının yanında ya da şimdi gelecekler korkusuyla bir arada olabilecekleri, ne kadar yüreğini tüketmiş ki ,Hacı daha fazla dayanamadı.(HHV:315)

sar-mış(a.geç.zam.)

bil-m(i)-yor(şim.zam.olmsz.)

Şim.Zam.

G.Geç.Zam.

Ben	-	-
Sen	-	-
O	bilmiyor	dayanamadı(HHV:315)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

179.Şapkasını o kadar önüne eğmişti ki kaşları görünmüyordu.(Y:280)

Kerim o kadar şaşırmıştı ki , korkmayı bile akıl edememişti.(DA:351)

eğ-miş-ti(a.geç.zam.hik)

gör-ün-m(ü)-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

G.Geç.Zam.

A.Geç.Zam.

Ben	edemiyordum(Ç:219)	-	-
Sen	-	-	-
O	görünmüyordu(Y:280)	gelmedi(RA:80)	edememişti(DA:351)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

180.Onlar o kadar kendilerinden geçmişlerdi ki ,oturduğum yerde davul çalsam galiba farkında olmayacaklardı. (Ç:36)

geç-miş-ler-di(a.geç.zam.hik)

ol-ma-y-acak-lar-dı(gelck.zam.olmsz.hik.)

Gelecek Zaman Hik.

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar olmayacaklardı

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

İstek Kipi

I.tekil şahıs

181.Sana şu kadarını söyleyeyim ki ,oğlun ölmedi.(İM:37)

söyle-(y)eyim(istek kipi)

öl-me-di(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam

Ben -

Sen -

O ölmedi(İM:37)

Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Gereklilik Kipi

III.tekil

182.Er kısmı çabalamalı ki , karı tutkunu olmya Hopop.(DA:287)

çabala-malı(gerklık.kipi)

ol-m(ı)-y-a(istek kipi olmsz.)

İstek Kipi

Ben -
Sen -
O olmya
Biz -
Siz -
Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Gereklilik Kipinin Hikâyesi

III.tekil şahıs

183.Başka bir elbise yoktu , bunları da öyle bir yere koymalıydı ki , bitler etrafı sarmasın.(KA:27)

koy-ma-lı-y-dı(gerklık.kip.hik.)

sar-ma-sın(emir kip.olmsz.)

İstek Kipi

Ben -
Sen -
O sarmasın
Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Emir Kipi

II.tekil şahıs

184.Allaha şükret ki az sola sapmadı o kurşun.(Ç:206)

Fakat bil ki ,anlatılamaz.(Y:232)

şükret(emir kipi)

sap-ma-dı(g.geç.zam.olmsz.)

	Geniş Zam.	G.Geç.Zam
Ben	-	-
Sen	-	-
O	anlatılamaz(Y:232)	sapmadı
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.çoğul

186.Amma siz göz kulak olun ki biz bir kancıklığa uğramayalım.(KA:562)

"Ölümüm duyulmadan , kendinize yararlıyı seçin ki ,başsız kalmasın ülkeniz."(DA:153)

ol-sun(emir kipi)

uğra-ma-y-alım(gerklık.kip.olmsz.)

a)Haber Kipi

b)İstek Kipi

	Gen.Zam.	Emir Kipi	Gereklilik Kipi
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	etmez(KA:556)	kalmasın(DA:153)	-
Biz	-	-	uğramayalım
Siz	-	-	-

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.çoğul şahıs

187.Şunu da akıllarında tutsunlar ki bu gün , başka günlere hiç benzemez.(DA:149)

tut-sun-lar(emir kipi)

benze-mez(gen.zam.)

Gen.Zaman

Ben -

Sen -

O benzemez

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

c) Olumsuz+ Olumsuz

Gelecek Zamanın Olumsuzu

II.tekil şahıs

188.Akılsızla iş tutmıyacaksın ki , zarar etmiyesin.(DA:298)

tut-m(1)--y-acak-sın(gelck.zam.olmsz.)

et-m(i)-y-e-sin(istek kip.olmsz.)

İstek Kipi

Ben -

Sen etmiyesin

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

İstek Kipinin Olumsuzu

III.tekil şahıs

189.-Sert söylemiye ki ağzından tükürük saçmıya...(DA:94)

söyle-m(i)-y-e(istek kip.olmsz.)

saç-m(ı)-y-a(istek kip.olmsz.)

İstek Kipi

Ben -

Sen -

O saçmıya

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Emir Kipinin Olumsuzu

II.tekil şahıs

190.-Uzatma ki tadını kaçırmayasın!(DA:251)

uza-t-ma(emir kip.olmsz.)

kaç-ır-ma-y-a-sın(istek.kip.olmsz.)

İstek Kipi

Ben -

Sen kaçırmayasın

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Şimdiki Zamanın Olumsuzu

III.tekil şahıs

191.Karıyla oturup , "hal münasip" konuştukları olmuyor ki , haberi olsun.(HHV:220)

ol-m(u)-yor(şim.zam.)

ol-sun(emir kipi)

Emir Kipi

Ben -

Sen -

O olsun

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

192.Kapının önünde kalmıyoruz ki ,evin içine giriyoruz , ona sahip oluyoruz , benimsiyoruz benimdir , diyoruz , istiyoruz , memnun oluyoruz.(H:80)

kal-m(ı)-yor-uz(şim.zam.olmsz.)

ol-(u)yor-uz(şim.zam.)

Şim.Zam

Ben -

Sen -

O -

Biz oluyoruz

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

193.Düşünmüyorlar ki ben gara erken gelmiş insanım , tabiatıyla hayatım büfenin önünde geçecek.(H:340)

düşün-m(ü)-yor-lar(şim.zam.olmsz.)

geç-ecek(gelck.zam.)

Gelecek Zaman

Ben -

Sen -

O geçecek

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Olumsuzu

I.tekil şahıs

194.İstemem ki arada bir güceniklik olsun.(NB:187)

Vallahi bilmem ki ne yapacağım.(H:62)

iste-me-m(gen.zam.olmsz.)

ol-sun(emir kipi)

a)Haber Kipleri

b)İstek Kipi

	Geniş Zaman	Gelecek Zaman	Emir Kipi
Ben	-	yapacağım(H:62)	-
Sen	-	-	-
O	eder(NB:139)	-	olsun(NB:187)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

195.Dilini ağzında dolandırırın kalmaz ki , bulduğun izi anlatabilesin.(DA:456)

kal-maz(gen.zam.olmsz.)

anla-t-a-bil-e-sin(istek kipi)

İstek Kipi

Ben	-
Sen	anlatabilesin
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zamanın Olumsuzu

III.tekil şahıs

196. Temizlemeyecek ki , öcümüzü biz alalım kendi elimizle...(DA:332)

temiz-le-y-ecek(gelck.zam.olmsz.)

al-a-lım(istek kipi)

İstek Kipi

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	alalım
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

III.tekil şahıs

197. Yaprak kalmadı ki böcek kozaya dönebile...(H:35)

Talih müseade etmedi ki kendimize munasip kışlık bir dergah açalım.(NB:143)

kal-ma-dı(g.geç.zam.olmsz.)

dön-e-bil-e(istek kipi)

İstek Kipi

Ben	-
-----	---

Sen	-
O	dönebile
Biz	açalım(NB:143)
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuz Hikâyesi

III.tekil şahıs

198.Umudumu yitirmekliğime çok bişey kalmadıydı ki , bir gün Halep çarşısında , bir derbeder Hindiye dervişine çattım.(DA:90)

kal-ma-dı-y-dı(g.geç.zam.olmsz.hik.)

çat-tı-m(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben	çattım
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

İstek Kipinin Olumsuzu

I.çoğul

199.Ama unutmayalım ki dünya ancak bir noktadan kurtulur.(H:205)

unut-ma-y-alım(istek kip.olmsz.)

kurtul-ur(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben	-
Sen	-

O	kurtulur
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Gereklilik Kipinin Olumsuzu

III.tekil şahıs

200.*Bir harfini unutmamalı ki , avanak olmadığını göstermeli.(DA:218)*

unut-ma-malı(gerklk.kip.olmsz.)

gös-ter-meli(gerklk.kip.)

Gereklilik Kipi

Ben	-
Sen	-
O	göstermeli
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Emir Kipinin Olumsuzu

II.tekil şahıs

201.*-Unutma ki ,onların ikisi de Avrupa`yı devam ettiriyorlar...(H:110)*

unut-ma(emir kip.olumsuz.)

et-tir-(i)yor-lar(şim.zam.)

Şimdiki Zaman

Gelecek Zaman

Ben	-	-
Sen	-	-
O	-	-
Biz	-	-

Siz - -

Onlar ettiriyorlar edecekler(RA:112)

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

202.Zannetmeyin ki bir benzetmeyi zorla son haddine götürmek için bedbin oluyorum.(H:448)

zannet-me-y-in(emir.kip.olmsz.)

ol-(u)yor-um(şim.zam.)

Şimdiki Zaman

Ben oluyorum

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

D)FİİL + İSİM

a)Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zaman

I.tekil şahıs

203.Nitekim kaç zamandır , işitiyorum ,biliyorum ki bir hanımcağız var.(NB:19)

Biliyorum ki,seni kurtaracak bir kola muhtaçsın.(NB:186)

bil-(i)yor-um(şim.zam.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben heyecandayım(Y:294)

Sen muhtaçsın(NB:186)

O var(Ç:347)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.,II.ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

204.*Kabul ediyorsun ki , iki aydan beri , bazı kuvvetli tesirler altındasın. (Y:187)*

ed-(i)yor-sun(şim.zam.)

alt-ı-n-da-sın(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen altındasın

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

205.*Bana öyle geliyor ki , bizim ikincilerimize ihtiyacımız var. (Y:192)*

Bir set çöküyor ki , arkasında yalnız sayısız felaketler vardır. (H:453)

gel-(i)yor(şim.zam.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O var

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

206.Bir yerde direnmekteyiz ki, tekerlendik mi gideceğimiz , cehennemın dibidir.(DA:191)

diren-mek-te-y-iz(şim.zam.)

di(b)-i-dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	-
Sen	-
O	dibidir
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

207.-Görüyorsunuz ki , kendime bedbaht demekte hakkım var.(Ç:86)

-Nihayet siz de teslim ediyorsunuz ki , ölümü düşünmekte hakkım varmış.(Ç:359)

gör-(ü)yor-sunuz(şim.zam.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

A.Geç.Zam

Ben	-	-
Sen	-	-
O	var	varmış(Ç:359)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

I.tekil şahıs

208.Biliyordum ki ,bu evin içinde , hatta belki bu bu dünyada en anlayışlı dost sizsiniz benim için.(Y:165)

bil-(i)yor-du-m(şim.zam.hik.)

siz-siniz(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz sizsiniz

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

209.Fakat öyle görünüyor ki onun şimdi söylemekten ziyade gülmeğe ihtiyacı vardı.(Ç:384)

Fakat herkes biliyordu ki ,artık bir karar vermek ve verilen kararın peşine düşmek şarttı.(KA:215)

görün-(ü)yor-du(şim.zam.hik.)

var-dı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O şeylerdi(H:135)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zaman

I.tekil şahıs

210.-Zannederim ki biraz daha nöbetim var.(NB:188)

zanne(d)-er-im(gen.zam.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O bilgili(KA:600)

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından: Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.tekil şahıs

211.Bilirsın ki , bu hususta , ben bitarafım(NB:62)

Fakat ne yaparsın ki ,biraz zamana uymak lazım.(RA:28)

bil-ir-sın(gen.zam.)

bitaraf+ım(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben bitarafım

Sen -

O bilgili(KA:600)

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından: Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemiI. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

212.Bilir ki kocamdan uzak geçirdiğim zamanları Raufa hasretmek benim için şiddetli bir ihtiyaçtır.(NB:62)

bil-ir(gen.zam.)

ihtiyaç-tır(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen subayısın(RA:14)

O ihtiyaçtır

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi II. ve III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

II.çoğul şahıs

213.Bilirsiniz ki , ben çalıkuşuyum.(Ç:38)

bil-ir-siniz(gen.zam.)

çalıkuşu-y-um(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben çalıkuşuyum

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Görülen Geçmiş Zaman

I.tekil şahıs

214.Gözümü açtım ki mahallenin ortasındaayım.(DA:232)

aç-tı-m(g.geç.zam.)

orta-sı-n-da-y-ım(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Şim.Zam.

Ben ortasındaayım

çekiştirmekteyim(DA:235)

Sen -

-

O -

-

Biz -

-

Siz -

-

Onlar - -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

215.Gelişi o kadar ani oldu ki , kendi kendime kalmaya ihtiyacım var.(H:136)

İnceden bir kişneme saldı ki, senin gibilerin merhabası kaç para...(DA:408)

ol-du(g.geç.zam.)

var(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O var

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

I.çoğul şahıs

216.Kendimize geldik , onu gördük ki ,deniz devlerinin eğleştiği dipsiz mağaraların önündeyiz.

gör-dük(g.geç.zam.)

ön-ü-n-de-yiz(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O -

Biz önündeyiz

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

217.Bu o kadar ani olmuştu ki , ikiside hayret içindeydiler.(H:154)

Samim'in dişleri birbirine o kadar geçmişti ki,çenesinde hafif bir ağrı vardı.(Y:443)

ol-muş-tu(a.geç.zam.hik.)

iç-i-n-de-y-di-ler(g.geç.zam.)

	<i>İhbar Kipi</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	mümkündür(KA:424)	vardı(KA:602)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	içindeydiler

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

İstek Kipi

I.tekil şahıs

218.İtiraf edeyim ki fevkâlede yanlış bir saadetti bu.(HHV:456)

e(d)-e-y-im(istek kipi)

saadet-ti(g.geç.zam.)

	<i>G.Geç.Zaman</i>
Ben	-
Sen	-
O	saadetti
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

Emir Kipi

II.tekil şahıs

219.Düşün ki , çok da fedakâr olmak lazım.(NB:46)

Şöyle bil ki ,ahilik ince yoldur ve de çetin yoldur ve de gayet sarp yoldur.(İM:93)

düşün(emir kipi)

lazım(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O lazım

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

Şimdiki Zaman

I.tekil şahıs

220.Zira görüyorum ki henüz halanın ne mal olduğundan haberin yok.(NB:62)

gör-(ü)yor-um(şim.zam.)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O yok

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

221.Bana öyle geliyor ki , halkımız bütün bunlara başından itibaren kayıtsızdır.(NB:304)

Fakat bana öyle geliyor ki , kadın bile senin araştırma zevkinin bir vasıtasından başka bir şey değildir.(Y:310)

gel-(i)yor(şim.zam.)

kayıt-sız-dır(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O kayıtsızdır

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

222.Çünkü Reis bey biliyordu ki , dürüslükle , "Devlet" şuurunda Doktor Minas ile manifaturacı Eftim'leri tek değildiler.(KA:500)

İyi biliyordu ki değildi.(H:451)

bil-(i)yor-du(şim.zam.hik.)

değil-di-ler(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O imkansızdı(H:219)

Biz -

Siz -

Onlar değildiler

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Geniş Zaman

II.tekil şahıs

223. *Kabul edersin ki ben dar kafalı bir baba değilim. (Y:224)*

e(d)-er-sin(gen.zam.)

değil-im(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben değilim

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Görülen Geçmiş Zaman

I.tekil şahıs

224. *Ama anladım ki bunda senin suçun yok. (İM:364)*

Düşündüm ki hazırda elbisem yoktur. (KA:32)

anla-dı-m(g.geç.zam.)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O yoktur(Ç:117)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

II.tekil şahıs

225. *Sen anladın ki bunda benim suçum yok. (İM:262)*

anla-dı-n(g.geç.zam.)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O yok

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

226.Baktı ki taşla kurtuluş yok. (İM:174)

Kaldı ki,eski musikimiz insanı yok eden, yahut bir hayranlık duygusunda tüketen sanatlardan değildir. (H:251)

bak-tı(g.geç.zam.)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O yok

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

227.O melun kalbine öyle yer etmiş ki söküp atmak mümkün değil. (Ç:357)

Çünkü , fondanlar ispat etmiştir ki ,kitaplar zaten bir şakadan başka bir şey değil idi. (Ç:50)

et-miş(a.geç.zam.)

değil(ihbar kipi)

	<i>İhbar Kipi</i>	<i>A.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	değil	idi
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

III.tekil şahıs

228.Talih bu felâketi o şekil de hazırlamıştı ki , ortada kabahatli kimse yoktu.(H:18)

hazır-la-mış-tı(a.geç.zam.hik.)

yok-tu(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben	-
Sen	-
O	yoktu
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Gereklilik Kipi

I.tekil şahıs

229.Fakat şunu söylemeliyim ki , orada tababet diye ayrı bir ilim ve teknik şubesi yok.(Y:85)

söyle-meli-y-im(gerklilk.kip.)

yok(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	-
Sen	-
O	yok
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

III.tekil şahıs

230.Ona hissettirmeli ki bu kaybın hiç ehemmiyeti yoktur.(Y:87)

hisset-tir-meli(gerklık.kipi)

yok+tur(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	-
Sen	-
O	yoktur
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

I.çoğul şahıs

239.Fakat düşünmeliyiz ki , o bir askerdir, rütbeden başka bir mikyası yoktur.(KA:423)

düşün-meli-y-iz(gerklık.kipi)

yok+tur(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben	-
Sen	-
O	yoktur
Biz	-
Siz	-

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Emir Kipi

II. çoğul şahıs

231.Siz de biliniz ki ,sizi görmek isteyenler ve sizinle tanışınca pek sevinecek olanlarda az değildir.(KA:598)

bil-in-iz(emir kipi)

değil+dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O değildir

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

Şimdiki Zamanın Olumsuzu

III.çoğul şahıs

232.Düşünmüyorlar ki ben mesuliyet hissiyle doğmuş değilim.(H:344)

düşün-m(ü)-yor-lar(şim.zam.olmsz.)

değil+im(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben değilim

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Emir Kipinin Olumsuzu

II.çoğul şahıs

233.Şunu da unutmayın ki , evli olmak âşık olmaya engel değildir.(RA:174)

unut-ma-y-ın(emir kip.olmsz.)

değil+dir(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O değildir

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II.çoğul şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Şimdiki Zamanın Olumsuz Hikâyesi

III.tekil şahıs

234.O da bilmiyordu ki , bütün bu gördüğü , önünde durduğu şeylerde ne şaşılacak ,ne de öyle korkulacak bir taraf vardı.(H:69)

bil-m(i)yor-du(şim.zam.olmsz.hik)

var-dı(g.geç.zam.)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O vardı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Emir Kipinin Olumsuzu

II.tekil şahıs

235.Unutma ki bu gece tam vahdetivücad içindeyiz.(H:220)

unut-ma(emir kip.olmsz.)

içinde+y+iz(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O -

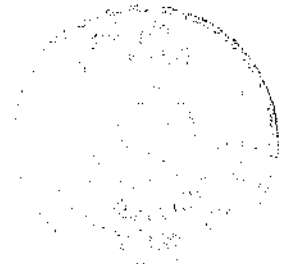
Biz içindeyiz

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Temel cümleinin yüklemi II . tekil şahıs olursa , yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.BÖLÜM

1.2.3 GİBİ EDATIIYLA BİRLEŞEN BİRLEŞİK CÜMLELER

A)İSİM + İSİM

a) Olumlu + Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.çoğul şahıs

236.Bu yüzden çocuklar düğündeymişler gibi sevinçliydimler.(DA:137)

düğün+de+y+miş+ler(a.geç.zam.)

sevin-ç+li+y+di-ler(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar sevinçliydimler

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

d) Olumsuz+ Olumlu örnek cümle yok.

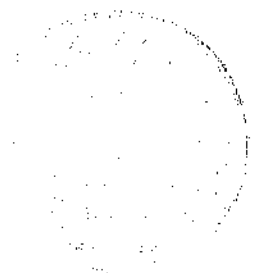
B)İSİM + FİİL

a) Olumlu + Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

237.Merdiveni tehlike varmış gibi tedirgin çıktı.(DA:463)

Tam sırasıymış gibi , çiselemekte olan yağmur delicesine bastırdı.(İM:96)

var-mış(a.geç.zam.)

çık-tı(g.geç.zam.)

	Şim.Zam	Şim.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O konuşuyor(HHV:222) bakıyordu(DA:23)			buyurdu(HHV:167) başlamıştı(DA:220)	
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

c) Olumlu + Olumlu

d) Olumsuz + Olumlu

örnek cümle yok

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

238.Dirseklerime dayanarak kalkmağa çalıştım , başım benim değilmiş gibi , tekrar yastığın üstüne düştü.(Ç.342)

Hiç bir şeyden haberleri yokmuş gibi rahat bir dağınıklıklayavaş yavaş geliyorlardı.(DA:445)

değil-miş(a.geç.zam.)

düş-tü(g.geç.zam.)

	Şim.Zam.Hik.	G.Geç.Zaman
Ben	-	yürüdüm(Ç:74)
Sen	-	-
O	-	başladı(RA:187)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar geliyorlardı(DA:445)		-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi I.,III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

C)FİİL + FİİL

a)Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zaman

III.tekil şahıs

239.Nuran deniz işlerini daha yakından biliyor gibi , onun fikrini tamamladı.(H:146)

Merdiven tentaları yavaşca gıcırıyor, sofada insanlar fısıldaıyor gibi sesler uyanıyor.(Ç:167)

bil-(i)yor(şim.zam.)

tamam-la-dı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben -

Sen -

O döndü(DA:192)

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

240.Mezarlık tarafındaki , kapıyı vuruyorlar gibi bir ses işitmeye başladım.(Ç:191)

vur-(u)yor-lar(şim.zam.)

baş-la-dı-m(g.geç.zam.)

G.Geç.Zaman

Ben başladım

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi I.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şimdiki Zamanın Rivayeti

III.tekil şahıs

241.Mefharet yumruklarını sıkmış meçhulü odanın içinde arıyormuş gibi etrafına bakıp soruyordu. (Y:34)

Meral bu düşüncesinin anlaşılmasından korkuyormuş gibi , Feriha'nın dikkatini öteki mevzuya çekti. (Y:241)

ar-(ı)yor-muş(şim.zam.riv.)

sor-(u)yor-du(şim.zam.hik.)

	Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam. Hik.
Ben	-	-	-	-
Sen	-	-	-	-
O	yürüyordu(H:358) asılırdı(H:36)		bakındı(NB:150)	vermişti(DA:24)
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	yürüdüler(H:143)	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

242.Boğazlıyorlarmış gibi boğazından bir hırıltı çıktı.(İM:425)

Hepsi , çoktan beri bu anı ,Suat'ın hayata girişini bekliyorlarmış gibi birdenbire etrafını almışlardı. (H:280)

boğazl(ı)-yor-lar-mış(şim.zam.riv.)

çık-tı(g.geç.zam.)

	Şim.Zaman	G.Geç.Zaman	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	uyanıyor(Ç:167)	çık-tı	-
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-

Onlar - - almışlardı(İM:425)

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zaman

III.tekil şahıs

243..Bir suç delilini saklar gibi hançeri kınına sokuverdi. (DA:562)

O çocuk işi der gibi omuz silkti. (İM:22)

sakla-r(gen.zam.)

sok-u-ver-di(g.geç.zam.)

Şim.Zam.Hik.	Gen.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.Hik
Ben bakıyordum(Ç:273)	-	gittim(Ç:241)	-
Sen -	-	-	-
O yürüyordu(İM:274)	geçerdi(Y:14)	oldu(Ç:291)	gelmişti(KA:546)
Biz -	-	-	-
Siz -	-	-	-
Onlar inanıyorlardı(Ç:405)	-	-	bırakmışlardı(HHV:134)

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi I.,III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zamanın Rivâyeti

III.tekil şahıs

244.Hemen yapılacak bir kötülüğü önlemek istermiş gibi , elini kaldırdı. (DA:28)

Bu ses Küçük Hacı'ya , dağlarda yankılanırmış gibi geldi. (KA:518)

iste-r-miş(gen.zam.riv.)

kaldır-dı(g.geç.zam.)

	Şim.Zam.Hik	G.Geç.Zam.
Ben	-	-
Sen	-	-
O bakıyordu(KA:444)		açtı(KA:29)
Biz	-	-
Siz	-	-

Onlar

-

-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zamanın Rivâyeti

II.tekil şahıs

245.Sabahtan beri tapusunu çıkaracakmışsın gibi köyün içinde dolandın durdun.(İM:112)

çıkara-acak-mış-sın(gelck.zam.riv.)

dur-du-n(g.geç.zam.)

Şim.Zam.Hik

Ben

-

Sen

durdun

O

-

Biz

-

Siz

-

Onlar

-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.tekil şahıs

246.Başı çatlayacakmış gibi ağrıyordu.(İM:394)

Soluğu kesilecekmiş gibi soluyordu.(İM:42)

çatla-y-acak-mış(gelck.zam.riv.)

ağrı-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik

G.Geç.Zam.

Ben

-

-

Sen

-

-

O

korkuyordu(H:324)

gösterdi(DA:294)

Biz

susuyorduk(Ç:79)

-

Siz

-

-

Onlar

-

-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil ve I.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III.çoğul şahıs

247.Mavro önünde adam keseceklermiş gibi telaşlanmıştı.(DA:46)

Mavro birden atlayıp yakalayacaklar da , boğazına demir tasmayı geçirip perçin leyeceklermiş gibi gövdesini geri aldı.(DA:32)

kes-ecek-ler-miş(gelck.zam.riv.)

telaş-la-n-mış-tı(a.geç.zam.hik.)

	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	-	-
Sen	-	-
O	aldı (DA:32)	telaşlanmıştı
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

248.Samim kardeşini dinlemiş gibi devam etti.(Y:306)

Yüzünü ağı yemiş gibi buruşturdu.(İM:273)

din-le-miş(a.geç.zam.)

et-ti(g.geç.zam.)

	Gen.Zam.	Şim.Zam.	Şim.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.
Ben	-	oluyorum(Y:262)	duyuyordum(Ç:65)	gördüm(Ç:94)
Sen	-	-	-	-
O	hisseder(NB:170)	ediyor(İM:286)	alıyordu(Ç:172)	verdi(DA:605)
Biz	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	görünüyorlar(Ç:169)	gülüşüyorlardı(DA:400)	-

A.Geç.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	bürünmüştü(H:461)
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi I.,III.tekil ve III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

I . çoğul

249.Korkuya düşmüşüz de şaşırtmışız gibi ,köye girince sürdüğümüz hayvanları dağıttık. (DA:491)

şaşırt-t-mış-ız(a.geç.zam.)

dağıt-tık(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	dağıttık
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi I.çoğul şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi I.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

III. çoğul şahıs

250.Etini kesmişler gibi bir yerleri ağrıdı.(İM:95)

Mümtaz 'ın elleri erimiş baldan imişler gibi dizinden aşağı akıyordu.(H:329)

kes-miş-ler(a.geç.zam.)

ağrı-dı(g.geç.zam.)

	Şim.Zam.Hik.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	-	-	-
Sen	-	-	-
O	akıyordu(H:329)	ağrıdı	-
Biz	-	-	-

Siz - -
Onlar - - başlamışlardı(DA:340)

Sahis bakımından :Yan cümlenin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III.tekil ve III. çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

Şimdiki Zaman

III.tekil şahıs

251.Kaçmamdan korkuyor gibi elimi bırakmıyordu.(Ç:92)

kork-(u)yor(şim.zam.) bırak-m(ı)-yor-du(şim.zam.hik.olmsz.)

Şim.Zam.Hik.

Ben -
Sen -
O bırakmıyordu
Biz -
Siz -
Onlar -

Sahis bakımından :Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Şimdiki Zamanın Rivâyeti

III.tekil şahıs

252.Zavallı Müjgan , bir karışlık suyun üstünde ,bir uçurumdan geçiyormuş gibi, gözlerini kapıyor ,sırtında kımıldamağa cesaret edemiyordu.

geç-(i)yor-muş(şim.zam.riv.) e(d)-e-mi-yor-du(şim.zam.hik.olmsz.)

Şim.Zam.Hik.

Ben -
Sen -
O edemiyordu
Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.tekil şahıs

253.Boğazımda , nah şuramda bir şey kalmış gibi , yutkunurum gitmez.(HHV:242)

Bir sigara içmek istedi ,fakat yaşamaktan utanmaya benzer bir his beyninin hareket merkezini uyuşturmuş gibi,onda kımıldama iradesi bırakmıyordu.(Y:444)

kal-mış(a.geç.zam.)

git-mez(gen.zam.olsz.)

Şim.Zam.Hik.

Gen.Zam.

Ben -

Sen -

O bırakmıyordu(Y:444) gitmez

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Örnek cümle yok.

Şimdiki Zamanın Olumsuz Rivâyeti

III.tekil şahıs

254.Köpek bu arkadaşlıktan çilgınca memnun , etrafında dolaşa dolaşa yürümesi yetmiyormuş gibi , acayip sesler , küçük havlamalar ve hırıltılar çıkararak yürüyordu.(H:162)

yet-m(i)-yor-muş(şim.zam.olmsz.riv.)

yürü-yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	yürüyordu
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Gelecek Zamanın Olumsuz Rivâyeti

III.tekil şahıs

255.Yüreği ,göğsünün içine sığmayacakmış gibi , parçalanırcasına atmağa başladı.(İM:226)

Memed içindekini artık tutamıyacakmış gibi gerindi.(İM:78)

sığ-ma-y-acak-mış(gelck.zam.olmsz.riv.)

başla-dı(g.geç.zam.)

	<i>Gen.Zam</i>	<i>Geç.Zam.Hik.</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Sen	-	-	-
Ben	-	-	-
O	gelir(İM:61)	başladı	gerindi(İM:78)
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zamanın Olumsuz Rivâyeti

III.tekil şahıs

256.Nigâr Hanım anlamamış gibi davrandı.(NB:127)

Orhan Bey bir şey anlamamış gibi gözlerini kırptırdı.(DA:111)

anla-ma-mış(a.geç.zam.riv.olmsz.)

davran.dı(g.geç.zam.)

	Şim.Zam.Hik	G.Geç.Zam.Hik.	A.Geç.Zam.Hik.
Ben	istiyordum(Ç:309)	-	-
Sen	-	-	-
O	-	davrandı	yabanlaşmıştı
Biz	-	-	-
Siz	-	-	-
Onlar	-	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi I.ve III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

D)FiİL + İSİM

a) Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zamanın Rivâyeti

III.çoğul şahıs

257.Mümtaz`la Nuran çok uzaklardan dönüyorlarmış gibi şaşkındılar. (H: 294)

dön-(ü)yor-lar-mış(şim.zam.riv.)

şaşkın-dı-lar (g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben	-
Sen	-
O	-
Biz	-
Siz	-
Onlar	şaşkındılar

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Geniş Zaman

III.tekil şahıs

258.Yabancı kadının bana acır gibi bir hali vardı. (Ç:105)

ac-ır(gen.zam.)

var-dı(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben -

Sen -

O vardı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Anlatılan Geçmiş Zaman

III.çoğul şahıs

259.Avlu kapısının iki yanında ellerini omuzlarına çapraz bağlamış çavuşlar , taştan yonulmuşlar gibi kaskatıydılar.(DA:90)

yon-ul-muş-lar(a.geç.zam.)

kaskatı-y-dı-lar(g.geç.zam.)

G.Geç.Zam.

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar kaskatıydılar

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.çoğul şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Örnek cümle yok.

IV.BÖLÜM

1.2.4. DEĞİL EDATIYLA BİRLEŞEN BİRLEŞİK CÜMLELER

A)|SİM +İSİM

a) Olumlu + Olumlu

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

260.Şimdi de korku değil , merak var içimde(Y:410)

Sadece kendisi değil , bütün aile böyleydi.(H:166)

korku(isim kökü)

var(ihbar kipi)

	<i>İhbar Kipi</i>	<i>G.Geç.Zam.</i>
Ben	-	-
Sen	-	-
O	şahsiyettir(Y:54)	böyleydi
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Sahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

261.-Selminciğim , unutmak için en iyi çare unutmaya çalışmak değil , çalışmamaktır.(Y:316)

çalış-mak(isim kökü)

çalış-ma-mak-tır(ihbar kipi)

	<i>İhbar Kipi</i>
Ben	-
Sen	-

O çalışmamaktır

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu

c) Olumsuz+ Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu Örnek cümle yok.

B)İSİM +FİİL

a) Olumlu + Olumlu

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

262.Bunu akılla değil , sezgi ile bulmuşlardı.(RA:154)

Aslında Selim sert değil , kargın bakıyordu.(RA:192)

akıl+la(isim kökü) bul-muş-lar-dı(a.geç.zam.)

a)Haber Kipleri

	İhbar Kipi	Şim.Zam	Şim.Zam.Hik.	Şim.Zam.Riv.	Gen.Zam
Ben	kalışımıdır(RA:148)	ediyorum	-	-	-
Sen	-	-	-	-	-
O	-	-	istiyordu(H:223)	oluyormuş(Ç:90)	derler(RA:177)
Biz	-	-	-	-	-
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-
	Gelck.zam.	G.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.	A.Geç.Zam.Hik.	
Ben	-	-	-	-	
Sen	-	-	-	-	
O	-	oldu(H:11)	-	öğrenmişti(KA:237)	
Biz	-	-	-	-	
Siz	isteyeceksiniz(KA:288)-	-	-	-	

Onlar - - bulmuşlardı(RA:154) -

b)İstek Kipleri

	Emir Kipi	Gereklilik Kipi
Ben	-	-
Sen	bul(H:22)	-
O	-	götürmelidir(H:51)
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi I.çoğul şahıs dışında bütün şahısları alır.

Anlam bakımından: Olumlu

b) Olumlu + Olumsuz

İhbar Kipi

III.tekil şahıs

263.Gururundan değil , elinden gelmediği için söyleyemiyordu.(RA.:158)

gurur-u-n-dan(isim kökü) söyle-y-e-m(i)yor-du(.şim.zam.olmsz.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	bilinmiyordu(KA:9)
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumsuz

c) Olumsuz + Olumsuz

d) Olumsuz + Olumlu

Örnek cümle yok.

C)FİİL + FİİL

a) Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zaman

III.tekil şahıs

264.Selim kadın güzelliğinden zevk alıyor değil bu güzelliğe saygı duyuyordu.(RA:99)

al-(ı)yor(şim.zam.)

duy-(u)yor-du(şim.zam.hik.)

Şim.Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O duyuyordu

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

Şart Kipi

I.tekil şahıs

265.Kitap desem değil ; bizim bildiğimiz , kitabı saçlı sakallı ulemalar yazar.(Ç:109)

de-se-m(şart kipi)

yaz-ar(gen.zam.)

Gen.Zam..

Ben -

Sen -

O yazar

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu

V.BÖLÜM

SORULU BİRLEŞİK CÜMLELER

1) ŞART 'LI BİRLEŞİK CÜMLE

B)SİM + FİİL

d) Olumsuz + Olumlu soru

Şart Kipinin Olumsuzu*

III. tekil şahıs

267.-Bir şeyim yoksa bu ateş ne oluyor?(RA:171)

yok-sa(şart kip.olmsz.)

ne ol-(u)yor(şim.zam.)

Şimdiki Zaman

Ben -

Sen -

O ne oluyor?

Biz -

Siz -

Onlar -

Sahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs alır.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

C)FİİL + FİİL

a)Olumlu + Olumlu soru

Şart Kipi

I.tekil şahıs

268.Bilsem sorar mıydım?.(R.4:139)

Onu bir bilsem sizi oraya sokar mıydım?(RA:25)

bil-se-m(şart kipi)

sok-ar mı-y-dı-(gen.zam.olmsz.hik.)

Geniş Zaman

Geniş Zamanın Hikâyesi

Ben ister miyim?

sorar mıydım(RA:139)

Sen	-	-
O	-	-
Biz	-	-
Siz	-	-
Onlar	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi I.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi I.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

II.tekil şahıs

269.Gerisin geri toplayın desen yeter mi gücün?(DA:215)

de-se-n(şart kipi)

yet-er mi(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben	-
Sen	-
O	yeter mi?
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi II.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III.tekil şahsı alır.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

III.tekil şahıs

270.Besime teyzem duysa , kim bilir ,bana neler yapardı?(Ç:84)

Durum dediğin kadar korkulu olsa, biz kudurmuş muyuz?(DA:254)

duy-sa(şart kipi)

kudur-muş mu-yuz(an.geç.zam.)

Şim. Zam. Gen. Zam. Gen.Zam.Hik. Gelck.Zam.Hik. A.Geç.Zam.

Ben	-	-	-	-	-
Sen kurabiliyorsun(RA:69)	-	-	-	-	-
O duruyor(HHV:69)	kıyar mı?(DA:289)	yapardı(Ç:84)	yapacaktı(AO:144)	-	-
Biz	-	-	-	-	kudurmuş muyuz
Siz	-	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-	-

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi II., III. tekil ve I.çoğul şahısı alır.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

III.çoğul şahıs

271.-Sizin papazlar doğrusunu bilseler , papa efendimize karşı gelirler miydi?

bil-se-ler(şart kipi)

gel-ir-ler mi-y-di(gen.zam.hik.)

Geniş Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O -

Biz -

Siz -

Onlar gelirler miydi?

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

Geniş Zaman

II.tekil şahıs

272.Müşkilata uğrarsan , muavenetinizi ümid edebilir miyim?(HHV:349)

Bulaştığın belâyı başa çıkarırsan neler olur bakalım?(DA:228)

uğra-r-sa-n(gen.zam.şartı)

ümid edebil-ir mi-y-im(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben edebilir miyim?

Sen -

O -

Biz bakalım

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi I.tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

III.tekil şahıs

273.O da giderse çoluk çocuk biz ne yaparız?(H:415)

Sonra huzuru kaçarsa nereye gideriz?(RA:137)

gi(d)-er-se(gen.zam.şartı)

yap-ar-ız(gen.zam.)

Geniş Zaman

Ben -

Sen -

O çıkar(H:346)

Biz yaparız

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III. tekil ve I.çoğul şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

III.çoğul şahıs

274.Hem canım ne kadar erken buluşurlarsa ,beraberlikleri o kadar uzun sürmeyecek mi?

buluş-ur-lar-sa(gen.zam.şartı)

sürme-y-cek mi(gelck.zam.)

Gelecek Zaman

Ben -

Sen -

O sürmeyecek mi?

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

b)Olumlu + Olumsuz soru

Geniş Zaman

I.tekil şahıs

275.Fakat evlenirsem de böyle olmayacak mı(Y:382)

evlen-ir-se-m(gen.zam.şartı)

ol-ma-y-acak mı(gelck.zam.olmsz.)

Gelecek Zaman

Ben -

Sen -

O olmayacak mı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlenin yüklemi I.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz soru.

III.çoğul şahıs

276.Kumanda edenlerle edilenler aynı odada oturup hoşbeş ederlerse bundan bir laübalilik doğmaz mı?(RA:108)

Kız çeker alırlarsa , paraları yiyip içip sindirirlerse utanmaz mısın?(DA:299)

e(d)er-ler-se(gen.zam.şartı)

doğ-maz mı(gen.zam.olmsz.)

Geniş Zaman

Ben -

Sen utanmaz mısın

O doğmaz mı?

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlenin yüklemi III.çoğul şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi II. ve III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz soru.

c)Olumsuz + Olumlu soru

Şart Kipinin Olumsuzu

III.tekil şahıs

277.Sevdiğinden olmasa böyle ağlarmısın?(Ç:200)

Adamın işi sözünü tutmazsa nasıl gelir iki yakası bir araya?(DA:213)

ol-ma-sa(şart kip.olmsz.)

ağla-r mı-sın(gen.zam.)

Geniş Zaman

Geniş Zam.Hik.

Ben

-

-

Sen

ağlar mısın ?

-

O

gelir?

der miydi?(RA:205)

Biz

-

-

Siz

-

-

Onlar

-

-

Şahıs bakımından:Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi II.ve III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

Şart Kipinin Olumsuz Hikâyesi

III.tekil şahıs

278.Anamız savaşçılığa zorlamasaydı , yanına alırmıydı Osman Bey bizi?(DA:169)

zorla-ma-sa-y-dı(şart kip.olmsz.hik.)

al-ır- mı-y-dı(gen.zam.hik.)

Geniş Zam.Hik.

Ben

-

Sen

-

O

alır mıydı?

Biz

-

Siz

-

Onlar

-

Şahıs bakımından:Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

Geniş Zamanın Olumsuz Şartı

II.tekil şahıs

279.Sen bilmezsen kim bilecek?(AO:102)

bil-mez-sen(gen.zam.olmsz.şartı)

bil-ecek(geick.zam)

Gelcek Zaman

Ben -

Sen -

O bilecek?

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi II.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

2) Kİ ' Lİ BİRLEŞİK CÜMLE

C)FİİL + FİİL

a) Olumlu soru +Olumlu

Şimdiki Zaman

III.tekil şahıs

279."Fakat kim diyor ki ,tek bir muharebe ile kalacak..."

d(i)-yor(şim.zam.)

kal-acak(gelck.zam.)

Gelcek Zaman

Ben -

Sen -

O kalacak.

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından: Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

Gereklilik Kipi

III.tekil şahıs

280.Nasıl bir hiddete kapılmış olmalı ki ,şekeri erimiş hâlâ çayını karıştırıyor.

ol-malı(gerklk.kip.)

karıştır-(ı)yor(şim.zam.)

Şimdiki Zaman

Ben -

Sen -

O karıştırıyor

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlenin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

b)Olumlu soru +Olumsuz

İstek Kipi

I.tekil şahıs

281.Nereye gideyim ki ,orada yalnızlık olmasın.(NB:177)

gi(d)-eyim(istek kipi)

ol-ma-sın(istek kipi)

İstek Kipi

Ben -

Sen -

O olmasın

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlenin yüklemi I.tekil şahıs olursa ,temel cümlenin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

Emir Kipi

III.tekil şahıs

282.İktidar fikri ne yapsın ki ,o hadiseler karşısında elini kolunu bağlamaktan başka bir işe yaramazdı.(H:387)

yap-sın(emir kipi)

yara-maz-dı(genzam.olmsz.hik.)

Gen.Zam.Hik.

Ben -

Sen -

O yaramazdı

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

D) FİİL + İSİM

a) Olumlu + Olumlu

Şimdiki Zaman

II.tekil şahıs

283.Ama biliyor musun ki, hakiki sanat da budur.(Y:245)

bil-(i)yor mu-sun(şim.zam)

bu-dur(ihbar kipi)

İhbar Kipi

Ben -

Sen -

O budur

Biz -

Siz -

Onlar -

Şahıs bakımından :Yan cümlelerin yüklemi II.tekil şahıs olursa ,temel cümlelerin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumlu soru.

3)GİBİ ' Lİ BİRLEŞİK CÜMLE

C) FİİL + FİİL

d) Olumsuz + Olumlu soru

Şimdiki Zamanın Rivâyetinin Olumsuzu

III.tekil şahıs

284.Dün gelip savurduğu herzeler yetmiyormuş gibi bugün de sinirlerini bozmaya mı gelmişti.?(RA:179)

yet-m(i)-yor-muş((şim.zam.riv.olmsz.)

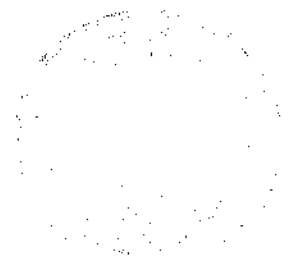
gel-miş-ti(n.geç.zam.hik.)

A.Geç.Zam.Hik.

Ben	-
Sen	-
O	gelmişti
Biz	-
Siz	-
Onlar	-

Şahıs bakımından :Yan cümleinin yüklemi III.tekil şahıs olursa ,temel cümleinin yüklemi III. tekil şahıs olur.

Anlam bakımından: Olumsuz soru.

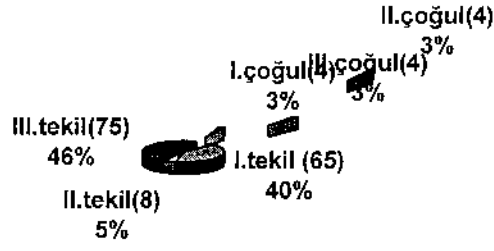

GENEL DEĞERLENDİRMELER

Rakamların ifade ettiği kipler:

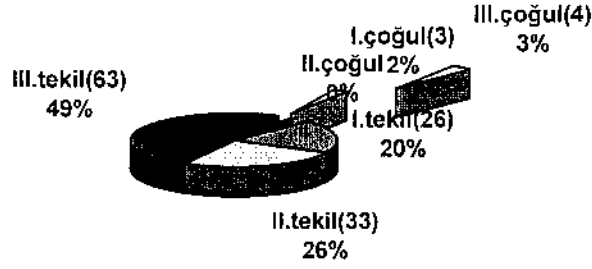
- 1 Haber Kipi
- 2 Şimdiki Zaman
- 3 Şimdiki Zamanın Hikâyesi
- 4 Şimdiki Zamanın Rivâyeti
- 5 Geniş Zaman
- 6 Geniş Zamanın Hikâyesi
- 7 Geniş Zamanın Rivâyeti
- 8 Gelecek Zaman
- 9 Gelecek Zamanın Hikâyesi
- 10 Gelecek Zamanın Rivâyeti
- 11 Görülen Geçmiş Zaman
- 12 Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi
- 14 Anlatılan Geçmiş Zaman
- 15 Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi
- 17 İstek Kipi
- 20 Gereklilik Kipi
- 21 Gereklilik Kipinin Hikâyesi
- 23 Emir Kipi
- 50 Şart Kipi
- 51 Şart Kipinin Hikâyesi

I.Tekil Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

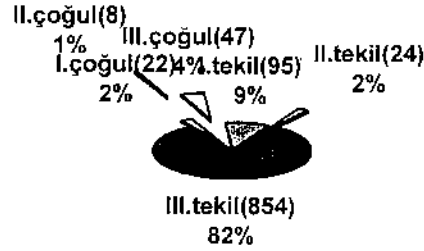
- ☒ I.tekil (65)
- ☐ II.tekil(8)
- ☒ III.tekil(75)
- ☐ I.çoğul(4)
- ☒ II.çoğul(4)
- ☐ III.çoğul(4)

II.Tekil Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

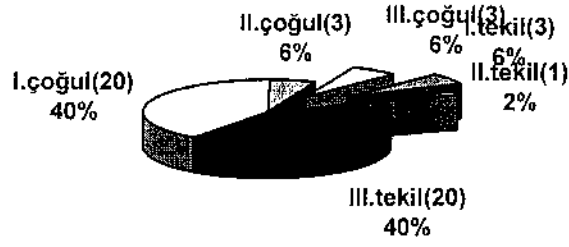
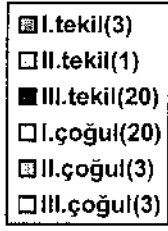
- ☒ I.tekil(26)
- ☐ II.tekil(33)
- ☒ III.tekil(63)
- ☐ I.çoğul(3)
- ☒ II.çoğul
- ☐ III.çoğul(4)

III.Tekil Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

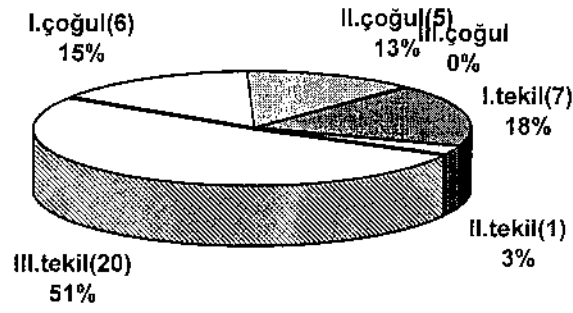
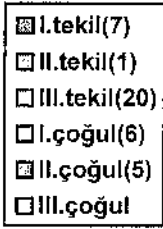

- ☒ I.tekil(95)
- ☐ II.tekil(24)
- ☒ III.tekil(854)
- ☐ I.çoğul(22)
- ☒ II.çoğul(8)
- ☐ III.çoğul(47)

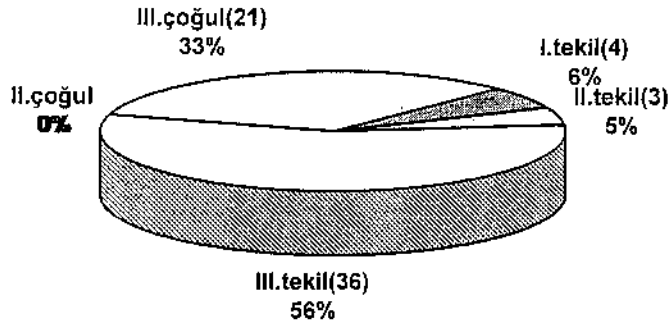
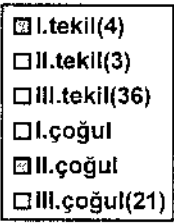
I.Çoğul Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

II.Çoğul Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

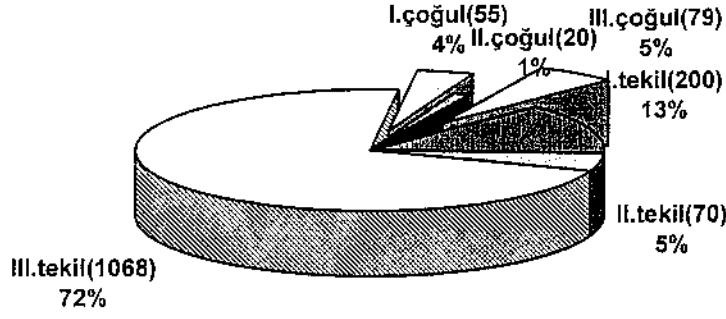

III.Çoğul Şahıstan Sonra Kullanılan Şahıslar

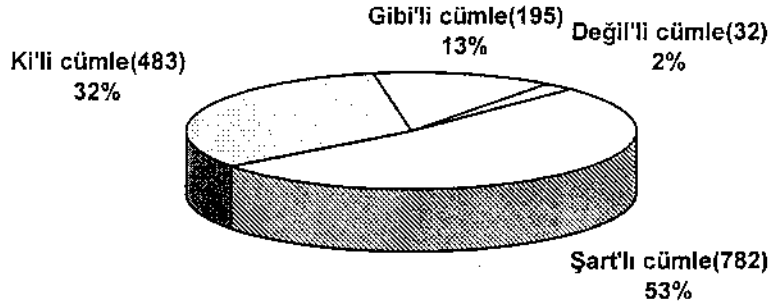

- I.tekil(200)
- II.tekil(70)
- III.tekil(1068)
- I.çoğul(55)
- II.çoğul(20)
- III.çoğul(79)

Bütün Şahısların Kullanım Oranı

Cümlelerin Genel Kullanım Oranları

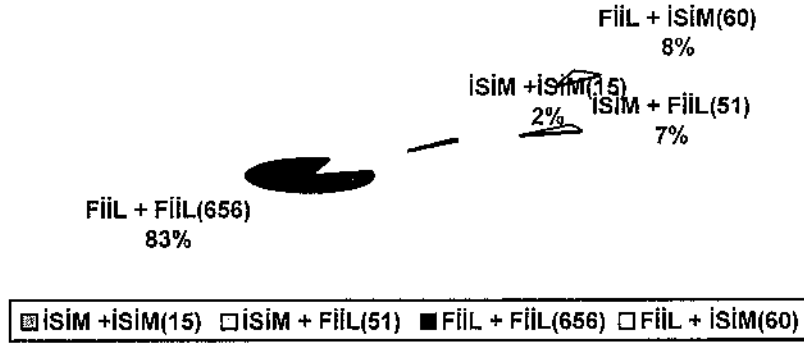
- Şart'lı cümle(782)
- Ki'li cümle(483)
- Gibi'li cümle(195)
- Değil'li cümle(32)

Yüklemlerine Göre Cümlelerin Genel Kullanım Oranları

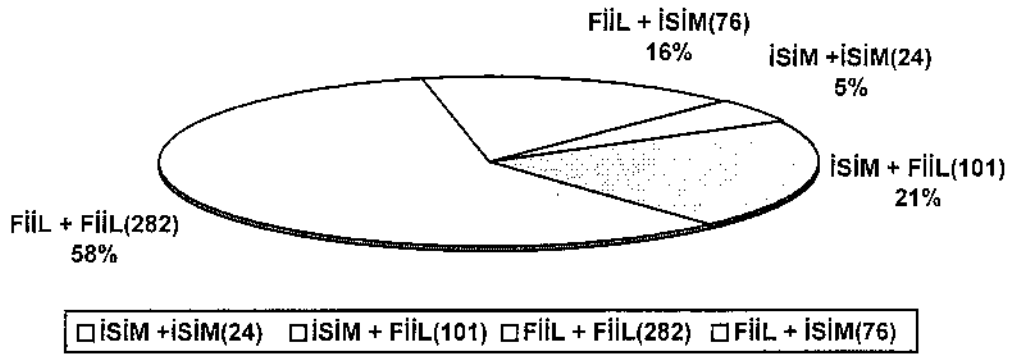

- İSİM + İSİM(44)
- İSİM + FiİL(191)
- FiİL + FiİL(1121)
- FiİL + İSİM(136)

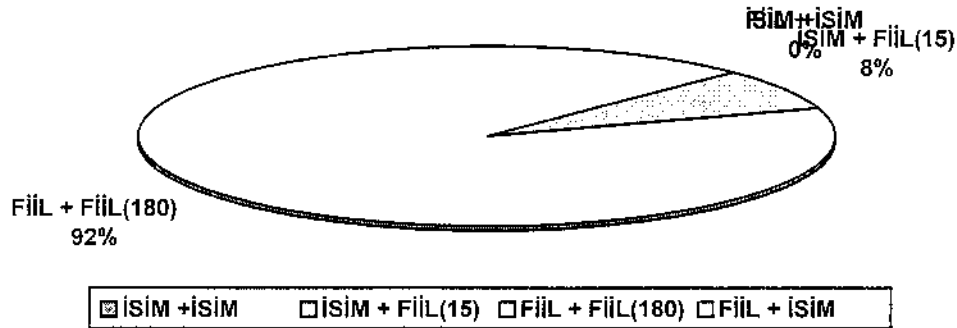
Şart'lı Cümlelerin Yüklemlerine Göre Genel Kullanım Oranları

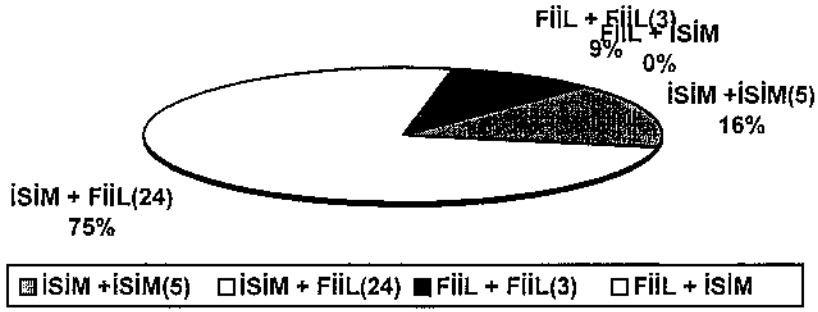
Ki'li Cümlelerin Yüklemlerine Göre Genel Kullanım Oranları

Gibi'li Cümlelerin Yüklemlerine Göre Genel Kullanım Oranları

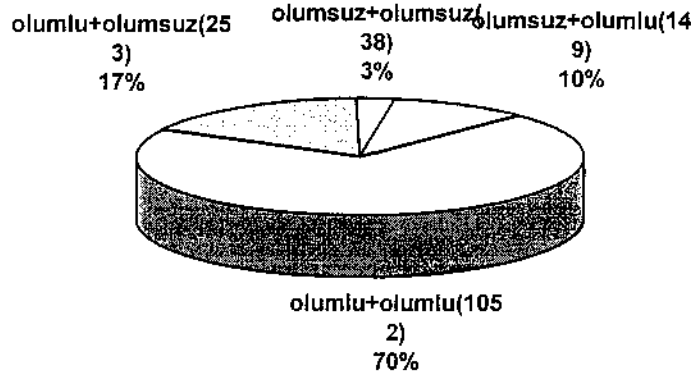

Değil'li Cümlelerin Yüklemlerine Göre Genel Kullanım Oranları

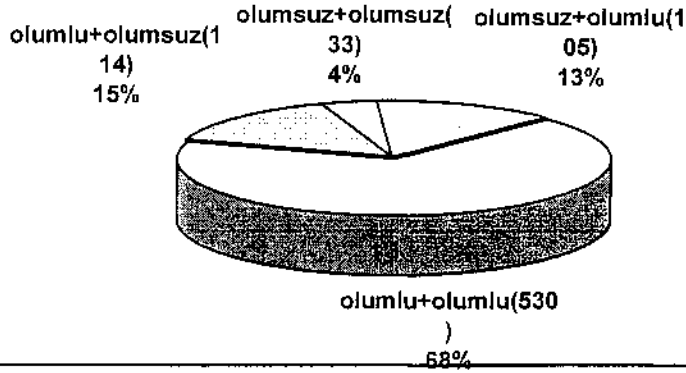

Anlam Bakımından Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

olumlu+olumlu(1052) olumlu+olumsuz(253) olumsuz+olumsuz(38) olumsuz+olumlu(149)

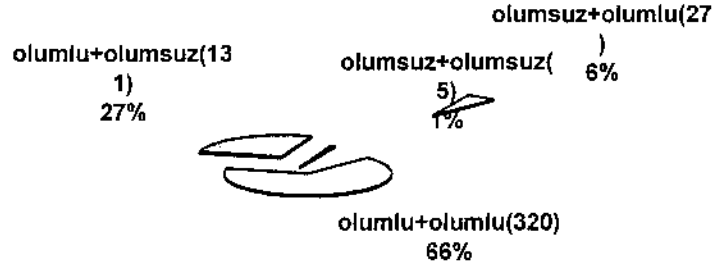
Şart'lı Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

olumlu+olumlu(530) olumlu+olumsuz(114) olumsuz+olumsuz(33) olumsuz+olumlu(105)

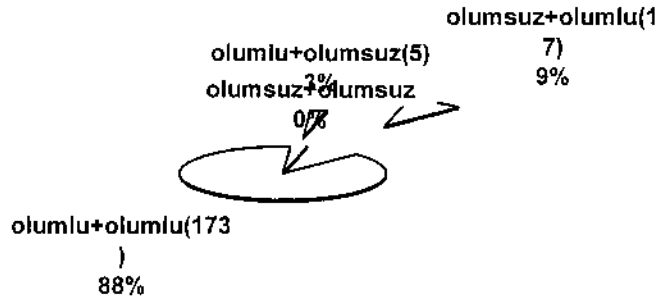
Ki'li Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

□ olumlu+olumlu(320) □ olumlu+olumsuz(131) ■ olumsuz+olumsuz(5) □ olumsuz+olumlu(27)

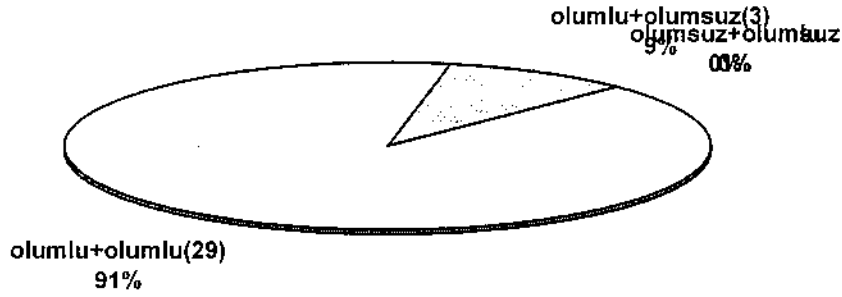
Gibi'li Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

□ olumlu+olumlu(173) □ olumlu+olumsuz(5) ■ olumsuz+olumsuz □ olumsuz+olumlu(17)

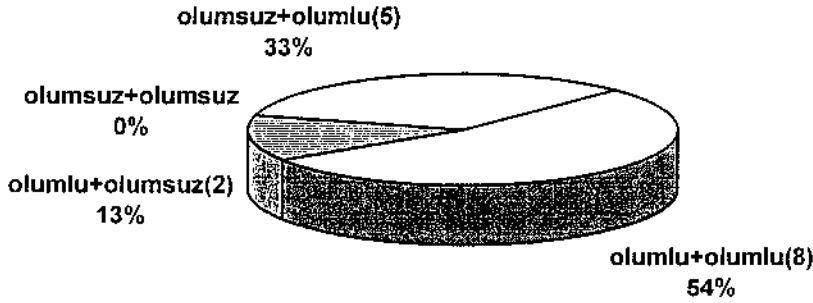

□ olumlu+olumlu(29) □ olumlu+olumsuz(3) ■ olumsuz+olumsuz □ olumsuz+olumlu

Değil'li Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

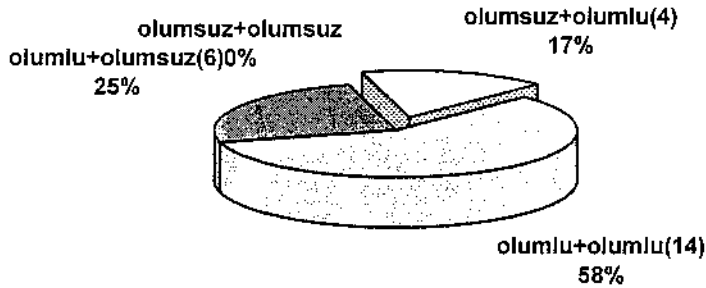

İSİM + İSİM Şart'lı Cümle

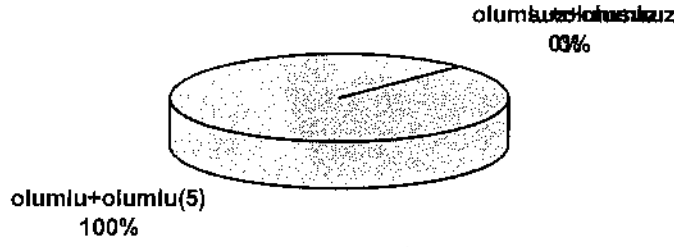
□ olumlu+olumlu(8) □ olumlu+olumsuz(2) ■ olumsuz+olumsuz □ olumsuz+olumlu(5)

İSİM + İSİM Ki'li Cümle

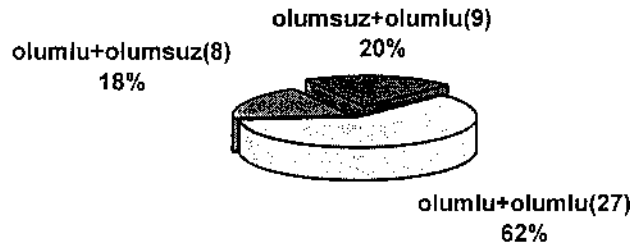
□ olumlu+olumlu(14) □ olumlu+olumsuz(6) ■ olumsuz+olumsuz □ olumsuz+olumlu(4)

İSİM + İSİM Değil'li Cümle

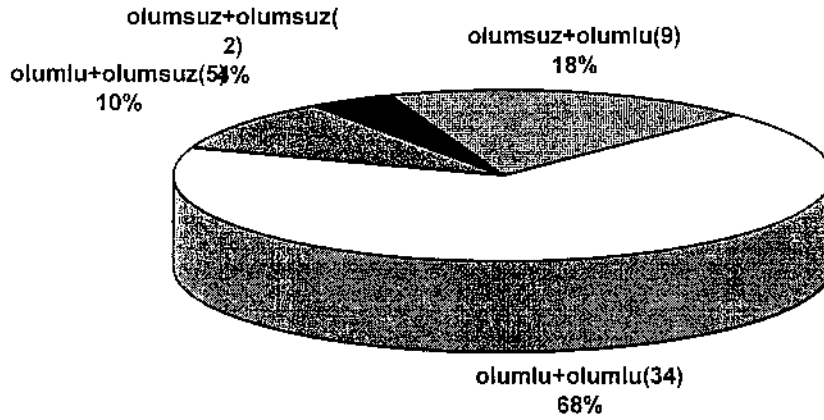
□ olumlu+olumlu(5) □ olumlu+olumsuz ■ olumsuz+olumsuz □ olumsuz+olumlu

İSİM + İSİM Cümlelerinin Genel Kullanım Oranı

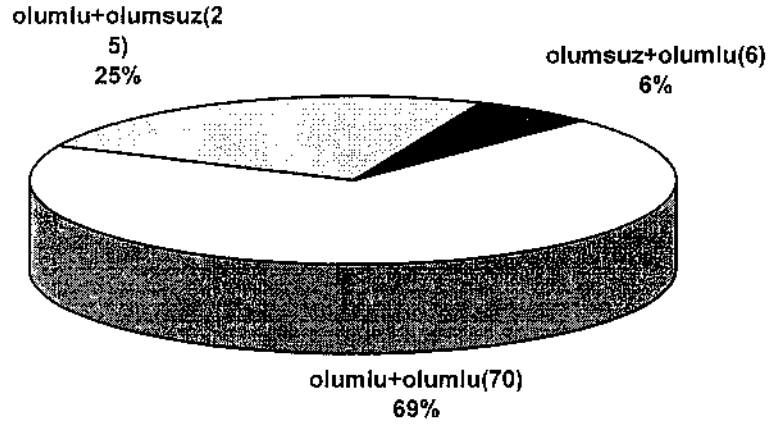
□ olumlu+olumlu(27) ■ olumlu+olumsuz(8) ▨ olumsuz+olumlu(9)

İSİM + FİİL Şart'lı Cümle

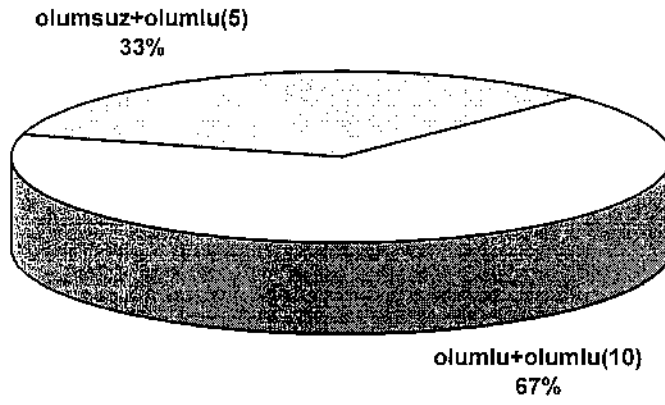
□ olumlu+olumlu(34) ■ olumlu+olumsuz(5) ■ olumsuz+olumsuz(2) ▨ olumsuz+olumlu(9)

İSİM + FİİL Ki'li Cümle

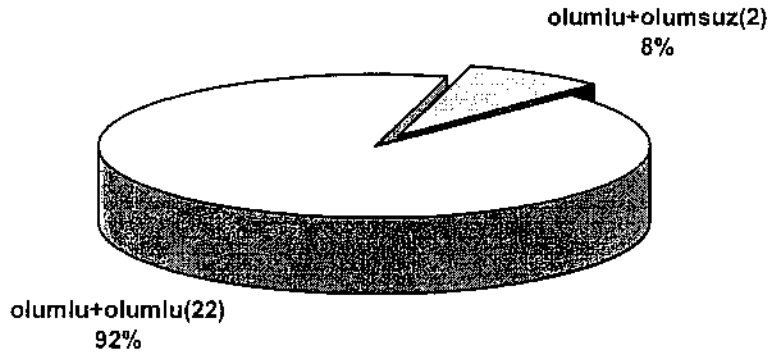
□ olumlu+olumlu(70) □ olumlu+olumsuz(25) ■ olumsuz+olumlu(6)

İSİM + FİİL Gibi"li Cümle

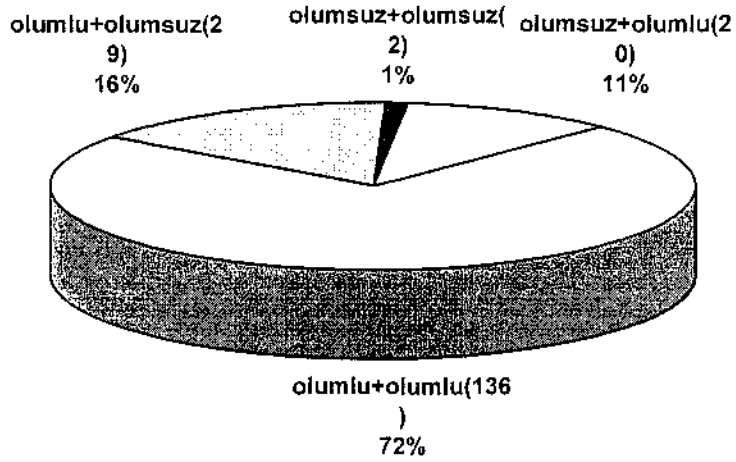
□ olumlu+olumlu(10) □ olumsuz+olumlu(5)

İSİM + FİİL Değil'li Cümle

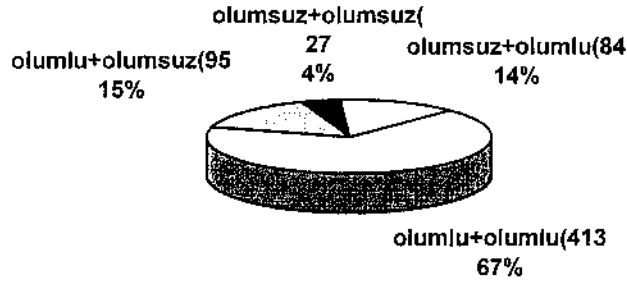

□ olumlu+olumlu(136) □ olumlu+olumsuz(29) ■ olumsuz+olumsuz(2) □ olumsuz+olumlu(20)

İSİM + FİİL Cümlelerinin Genel Kullanım Tablosu

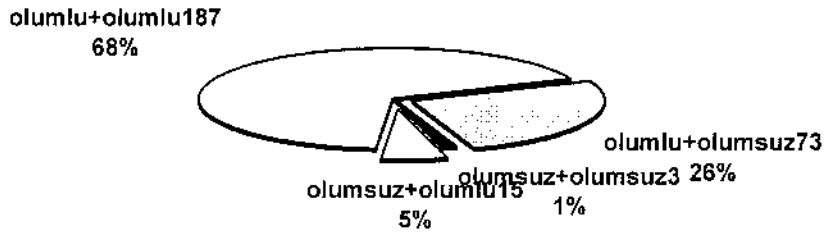

FİİL + FİİL Şart'lı Cümle

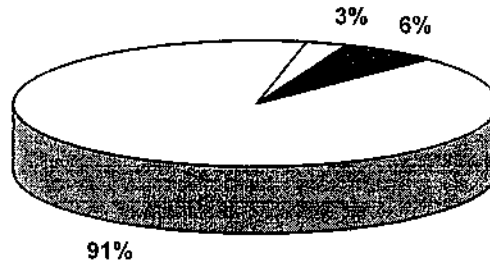
□ olumlu+olumlu(413) □ olumlu+olumsuz(95) ■ olumsuz+olumsuz(27) □ olumsuz+olumlu(84)

FİİL + FİİL Ki'li Cümle

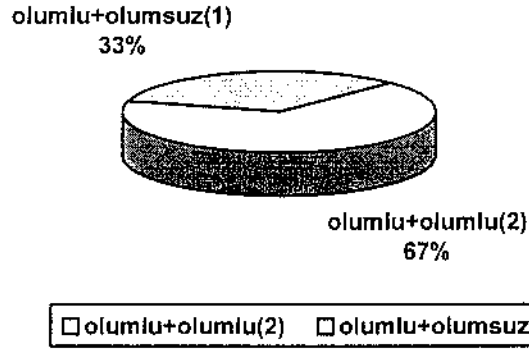
□ olumlu+olumlu187 □ olumlu+olumsuz73 ■ olumsuz+olumsuz3 □ olumsuz+olumlu15

FİİL +FİİL Gibi'li Cümle

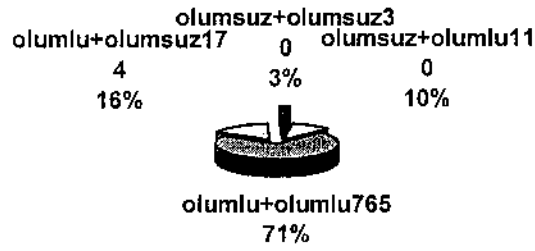

□ olumlu+olumlu(163) □ olumlu+olumsuz(5) ■ olumsuz+olumlu(11)

FiİL + FiİL Değil'li Cümle

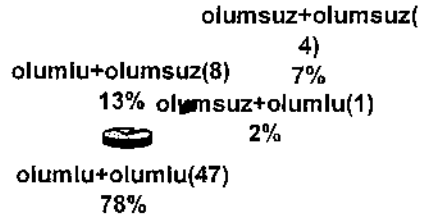

FiİL + FiİL Cümlelerinin Genel Kullanımı

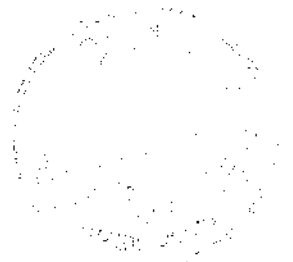

olumlu+olumlu765 olumlu+olumsuz17 olumsuz+olumsuz3 olumsuz+olumlu11

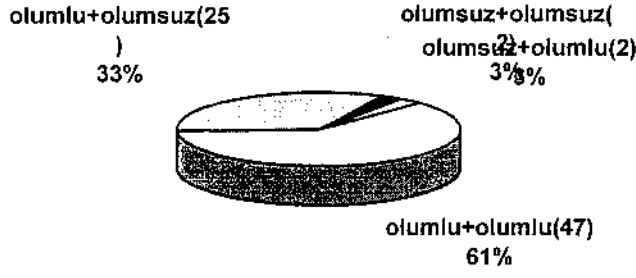
FiİL + İSİM Şart'lı Cümle

olumlu+olumlu(47) olumlu+olumsuz(8) olumsuz+olumsuz(4) olumsuz+olumlu(1)

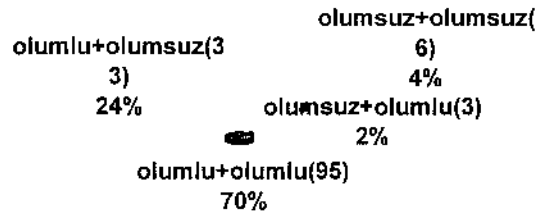

FİİL + İSİM Ki'li Cümle

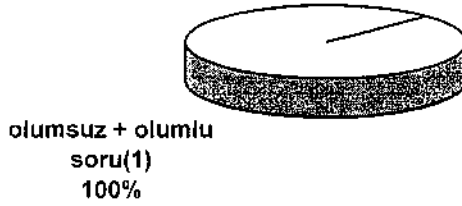
□ olumlu+olumlu(47) □ olumlu+olumsuz(25) ■ olumsuz+olumsuz(2) □ olumsuz+olumlu(2)

FİİL + İSİM Cümlelerinin Genel Kullanım Oranı

■ olumlu+olumlu(95) □ olumlu+olumsuz(3) ■ olumsuz+olumsuz(6) □ olumsuz+olumlu(3)

Sorulu Yan Cümle :Şart'lı Cümle İSİM + FİİL

□ olumsuz + olumlu soru(1)

Sorulu Yan Cümle :Şart'lı Cümle FiİL + FiİL

olumlu + olumsuz
soru(4)
11%

olumsuz + olumlu
soru(5)
14%

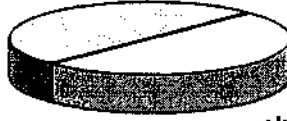

olumlu + olumlu
soru(28)
75%

☐ olumlu + olumlu soru(28) ☐ olumlu + olumsuz soru(4) ☒ olumsuz + olumlu soru(5)

Sorulu Temel Cümle :Ki'li Cümle FiİL + FiİL

olumlu
soru+olumsuz(2)
50%

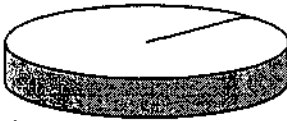

olumlu soru
+olumlu (2)
50%

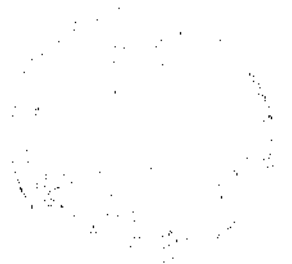
☐ olumlu soru +olumlu (2) ☐ olumlu soru+olumsuz(2)

Sorulu Yan Cümle :Gibi'li Cümle FiİL + FiİL

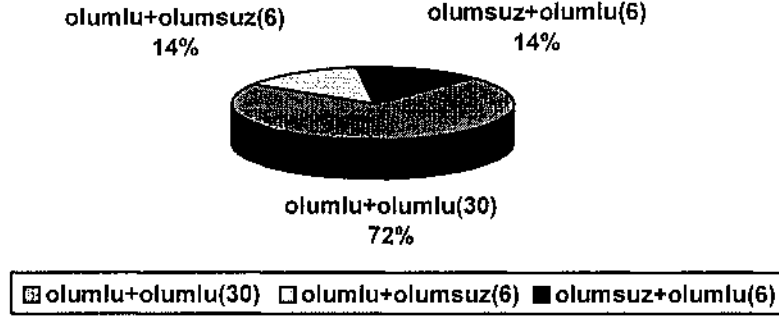
olumsuz + olumlu
soru(1)
100%

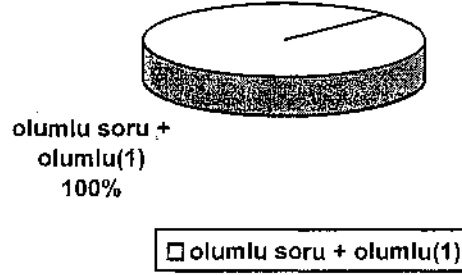
☐ olumsuz + olumlu soru(1)

Sorulu Cümleler:FiİL + FiİL Cümlelerinin Genel Kullanım Oranı

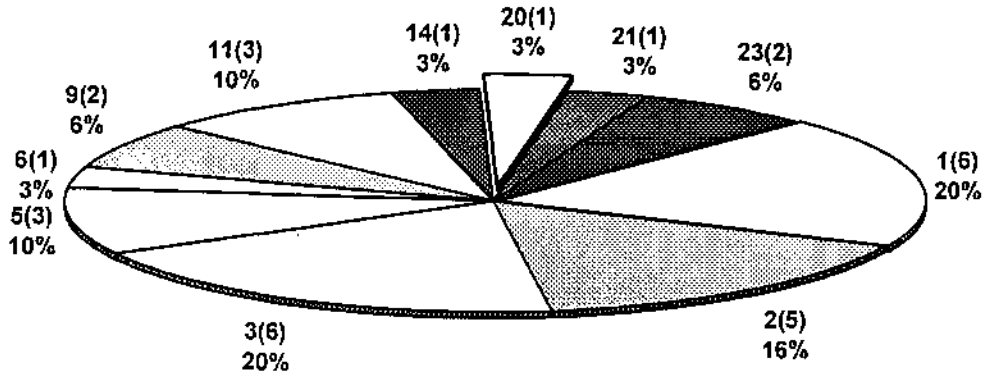

Sorulu Temel Cümle :Ki'li Cümle FiİL + İSİM

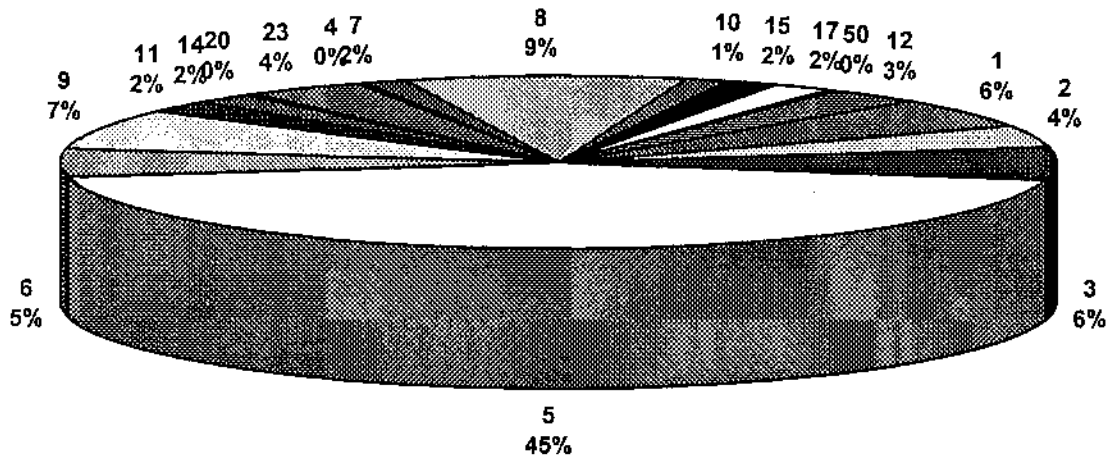
□ 1(6) □ 2(5) □ 3(6) □ 5(3) □ 6(1) □ 9(2) □ 11(3) ■ 14(1) □ 20(1) ■ 21(1) ■ 23(2)

Şimdiki Zamanın Şartı

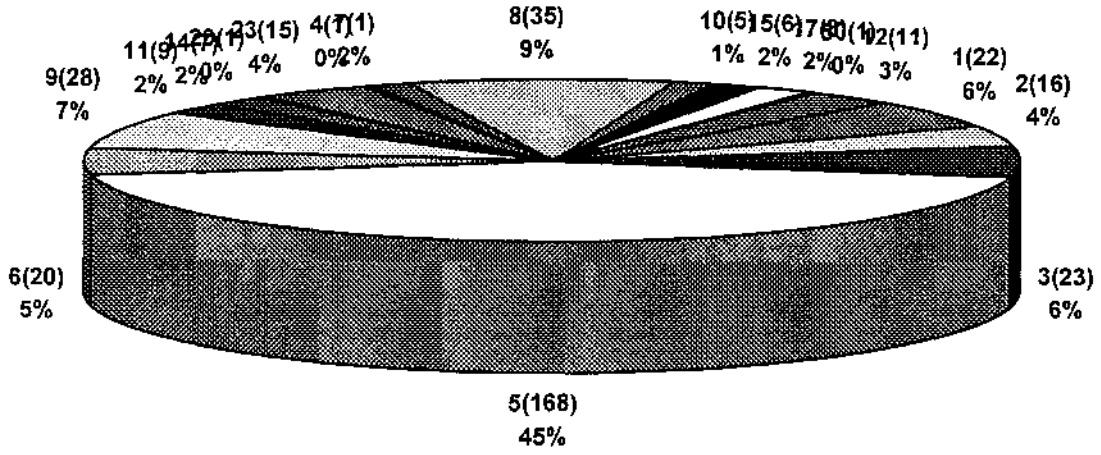
■ 1 ■ 2 ■ 3 □ 5 ■ 6 ■ 9 ■ 11 ■ 14 ■ 20 ■ 23 ■ 4 ■ 7 ■ 8 ■ 10 ■ 15 □ 17 ■ 50 ■ 12

Geniş Zamanın Şartı

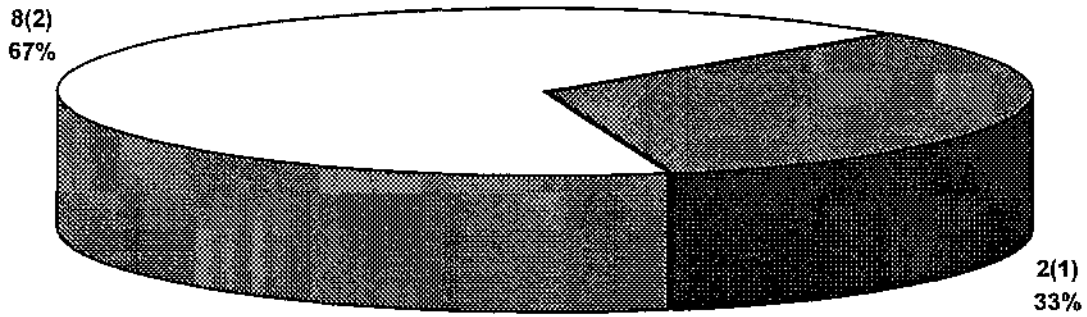
1(22)	2(16)	3(23)	5(168)	6(20)	9(28)	11(9)	14(7)	20(1)
23(15)	4(1)	7(1)	8(35)	10(5)	15(6)	17(8)	50(1)	12(11)

Geniş Zamanın Şartı

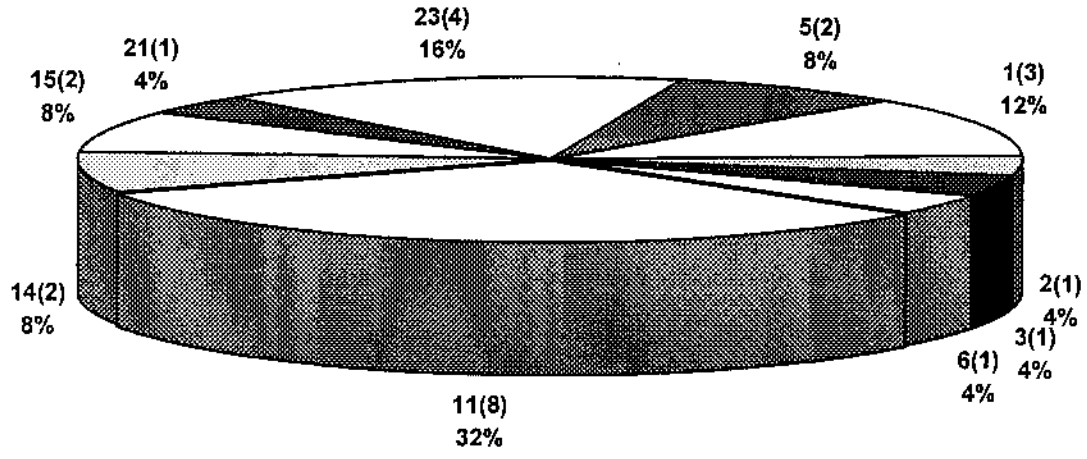
2(1)	8(2)
------	------

Gelecek Zamanın Şartı

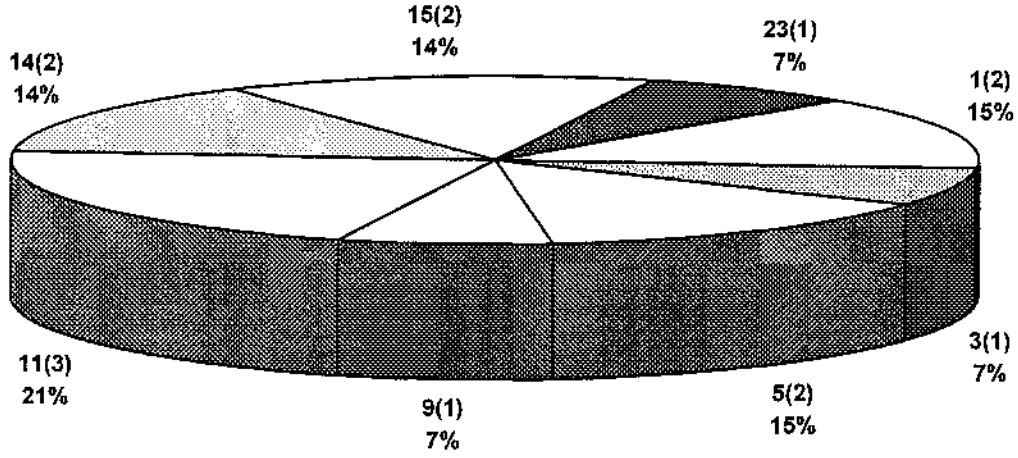
□ 1(3) □ 2(1) ■ 3(1) □ 6(1) □ 11(8) □ 14(2) □ 15(2) ■ 21(1) □ 23(4) ■ 5(2)

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

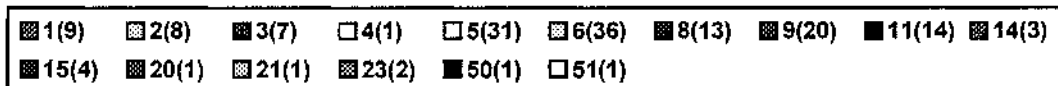
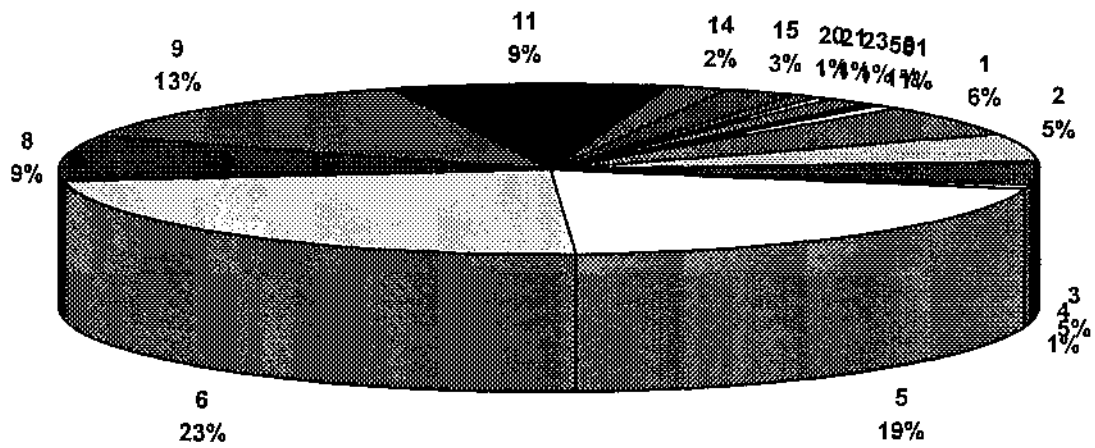
□ 1(2) ■ 3(1) □ 5(2) □ 9(1) □ 11(3) □ 14(2) □ 15(2) ■ 23(1)

Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartı

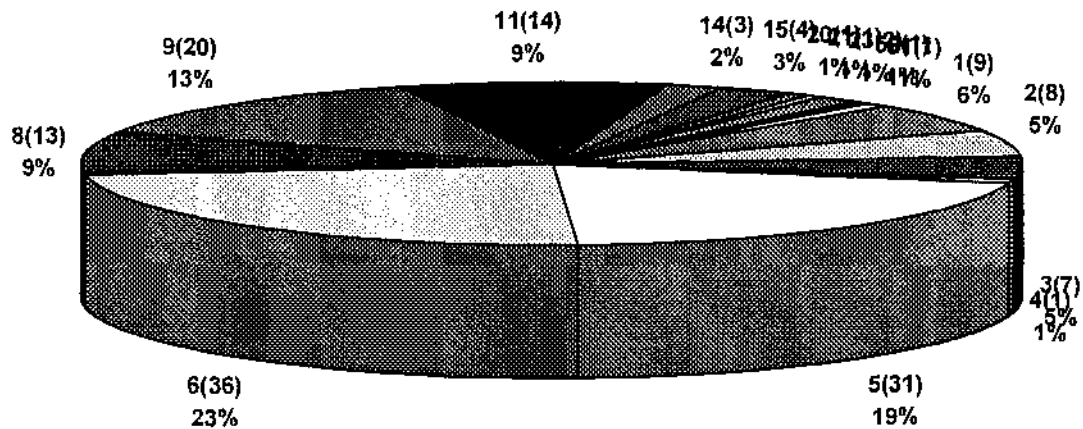

Şart Kipi

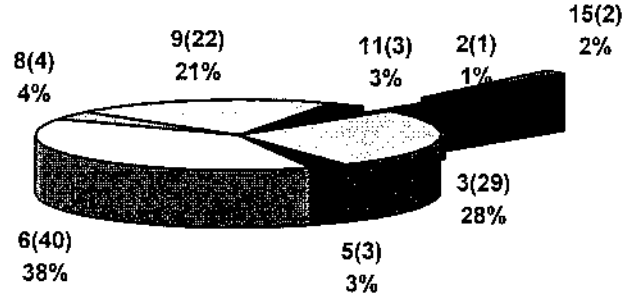

Şart Kipi

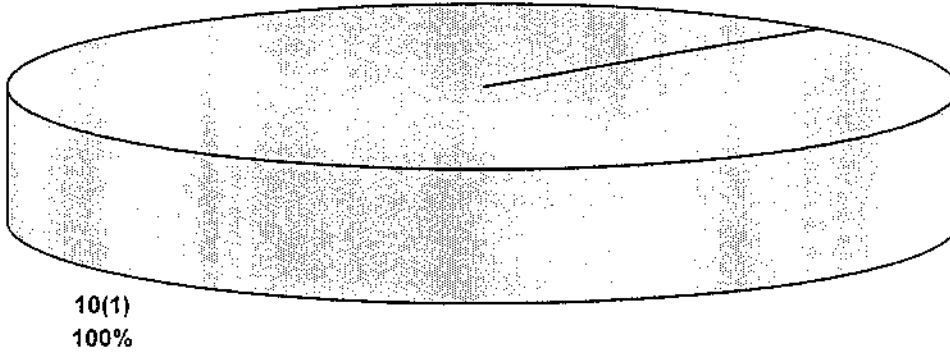
■ 2(1) □ 3(29) ■ 5(3) □ 6(40) ■ 8(4) □ 9(22) ■ 11(3) ■ 15(2)

Şart Kipinin Hikâyesi

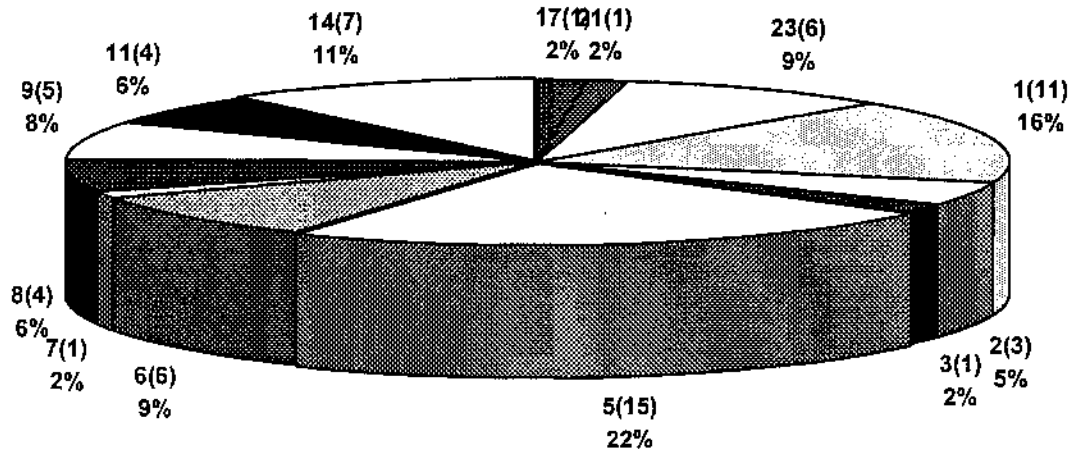
■ 10(1)

Şart Kipinin Rivâyeti

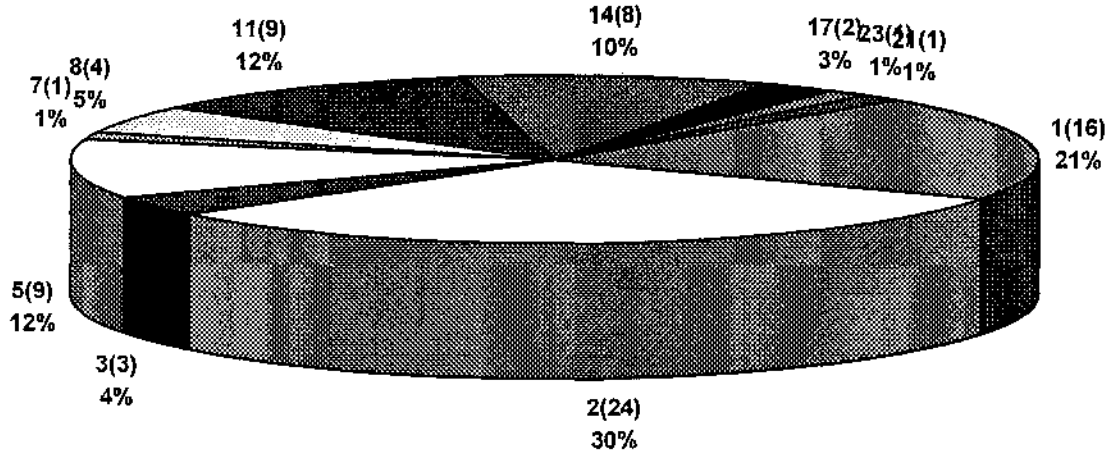
1(11)	2(3)	3(1)	5(15)	6(6)	7(1)	8(4)	9(5)	11(4)	14(7)	17(1)
21(1)	23(6)									

Şart Kipi*

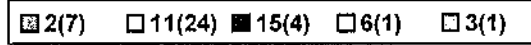
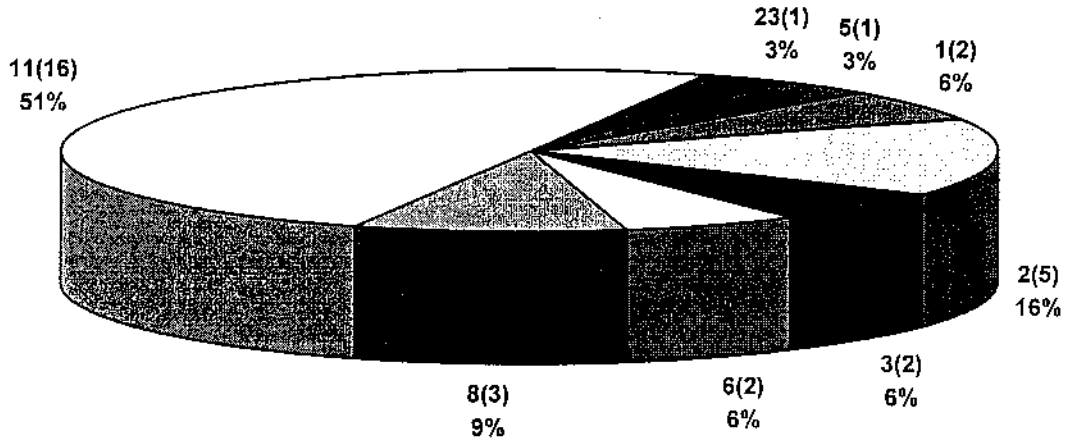
1(16)	2(24)	3(3)	5(9)	7(1)	8(4)	11(9)	14(8)	17(2)	23(1)	21(1)
-------	-------	------	------	------	------	-------	-------	-------	-------	-------

Şimdiki Zaman

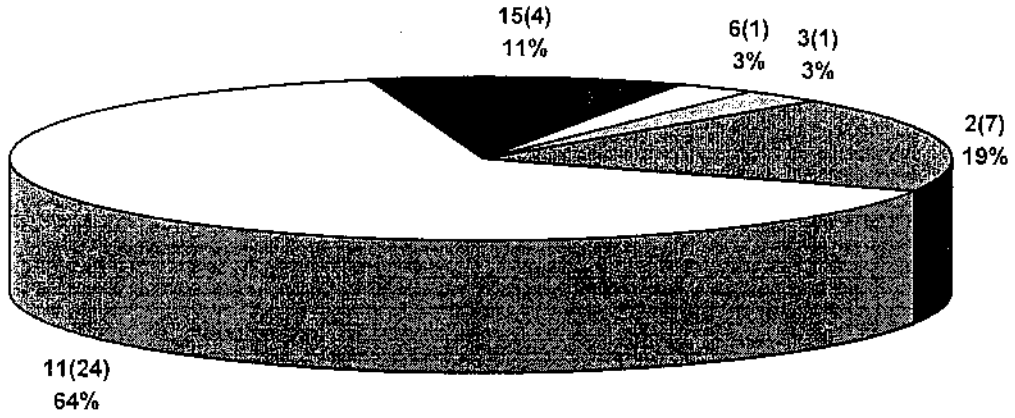

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

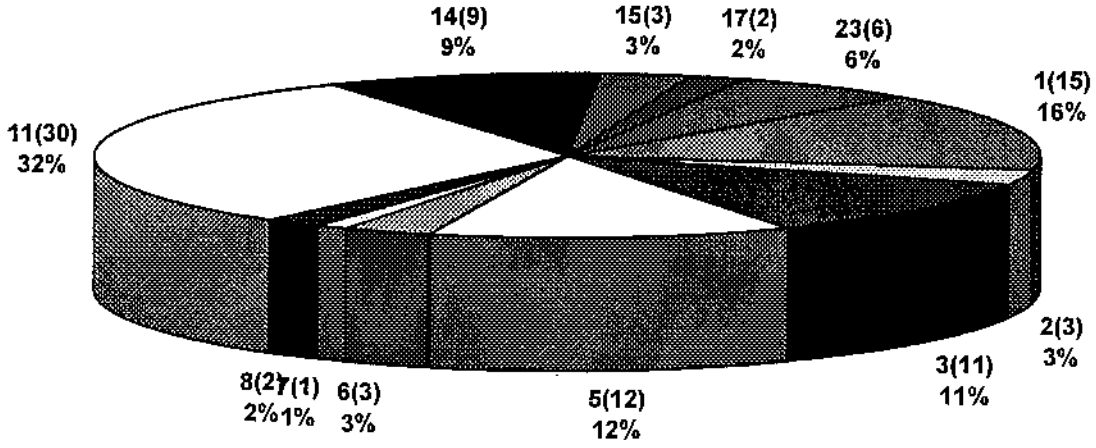

Şimdiki Zamanın Rivâyeti

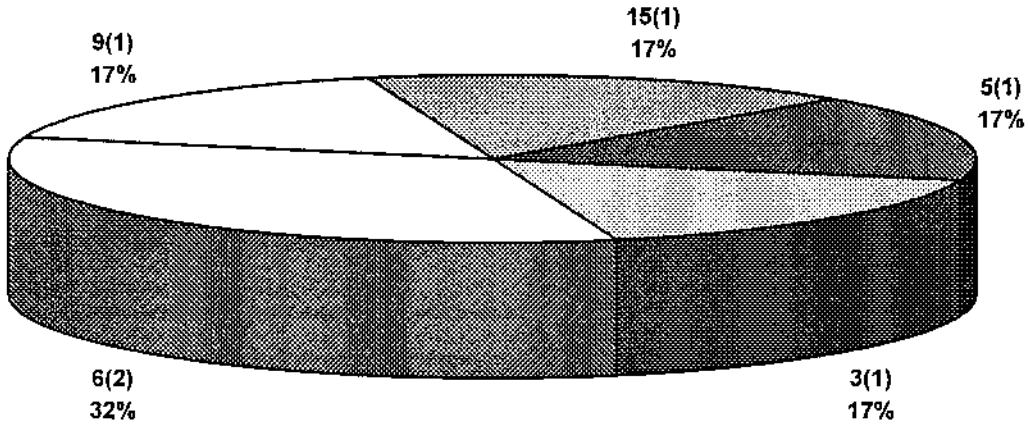
1(15)	2(3)	3(11)	5(12)	6(3)	7(1)	8(2)	11(30)	14(9)
15(3)	17(2)	23(6)						

Geniş Zaman

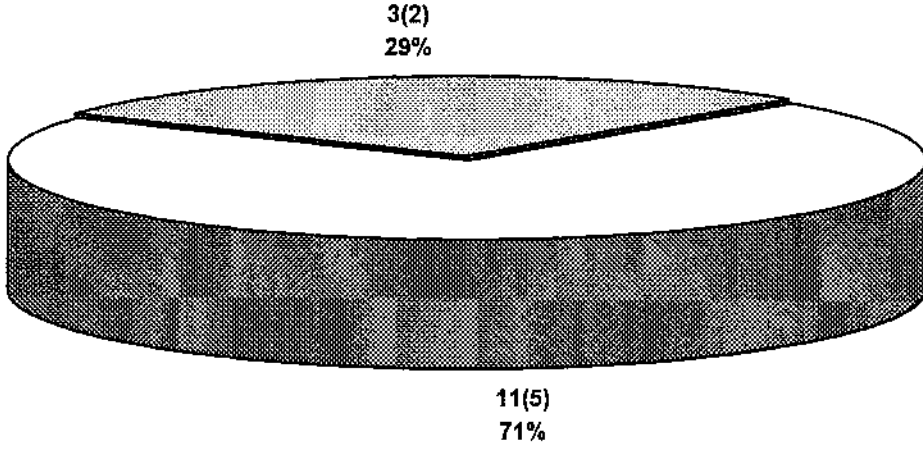
5(1)	3(1)	6(2)	9(1)	15(1)
------	------	------	------	-------

Geniş Zamanın Hikâyesi

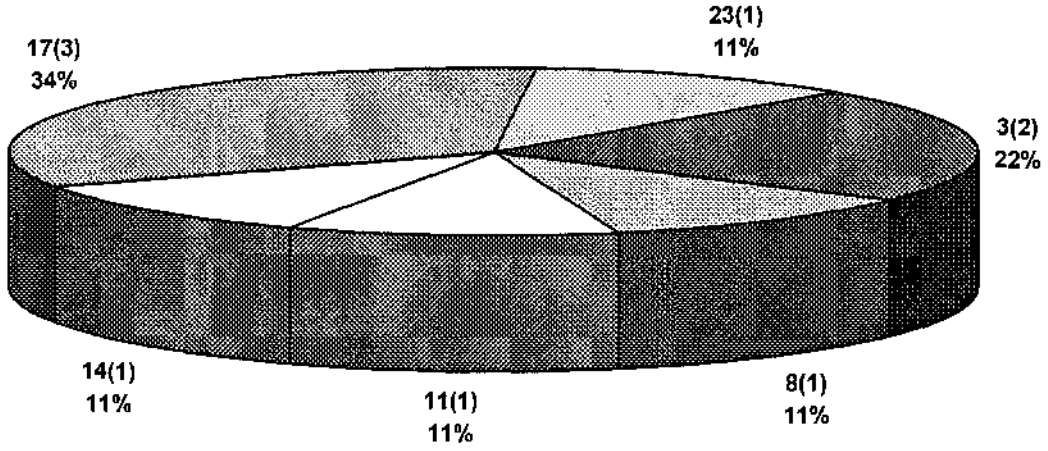
□ 11(5) ■ 3(2)

Geniş Zamanın Rivâyeti

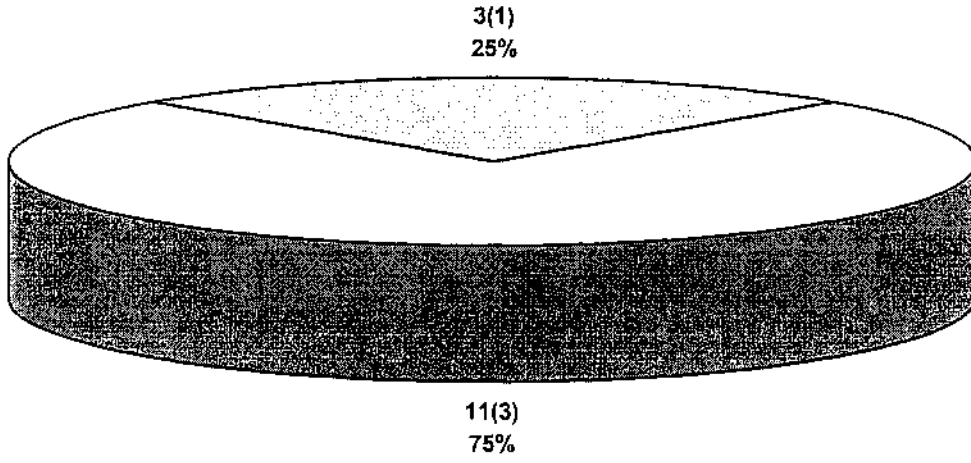
■ 3(2) ■ 8(1) □ 11(1) □ 14(1) ■ 17(3) □ 23(1)

Gelecek Zaman

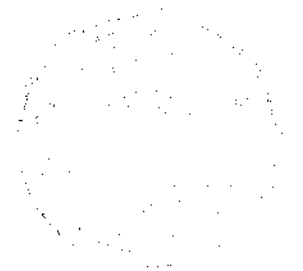
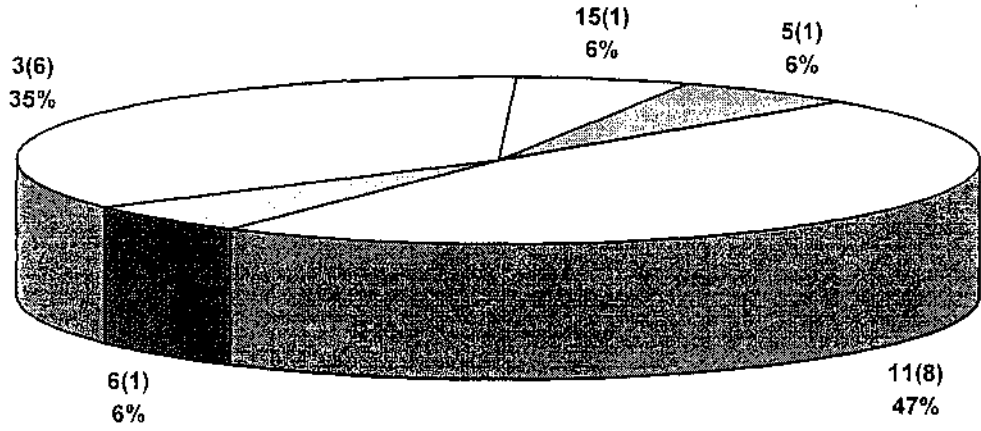
□ 11(3) □ 3(1)

Gelecek Zamanın Hikâyesi

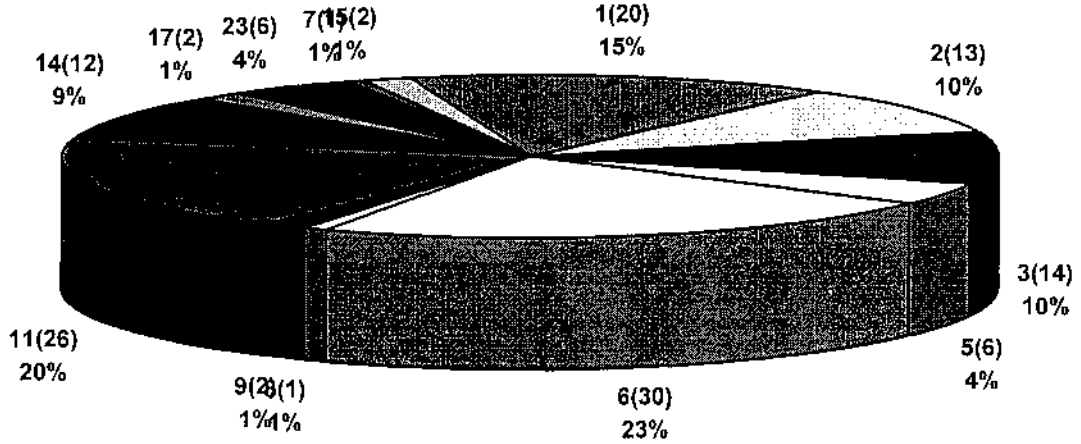
□ 11(8) □ 6(1) □ 3(6) □ 15(1) □ 5(1)

Gelecek Zamanın Rivâyeti

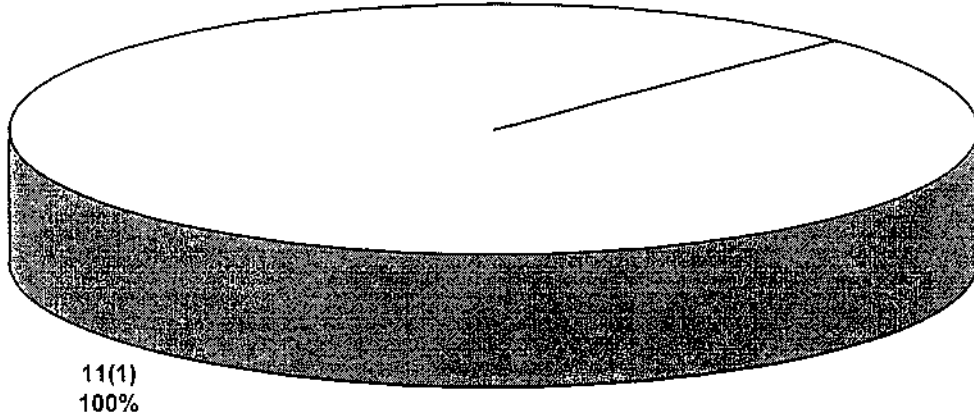
1(20)	2(13)	3(14)	5(6)	6(30)	8(1)	9(2)	11(26)	14(12)
17(2)	23(6)	7(1)	15(2)					

Görülen Geçmiş Zaman

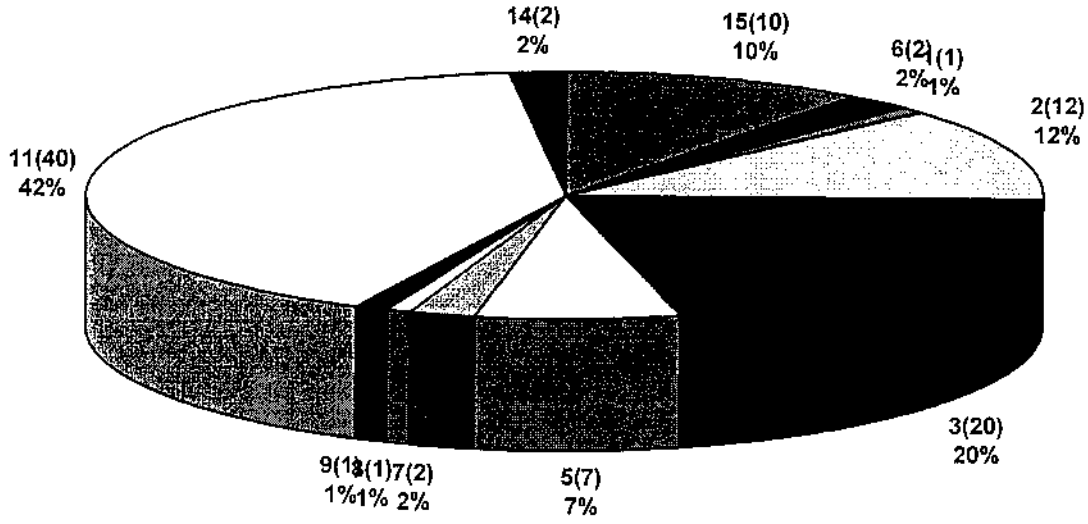
11(1)

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

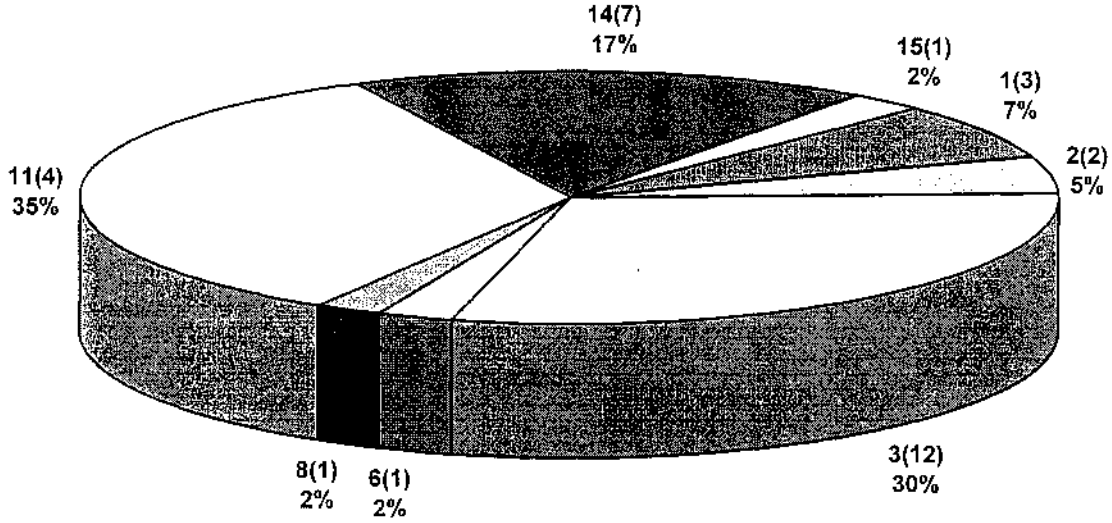
■ 1(1) □ 2(12) ■ 3(20) □ 5(7) □ 7(2) □ 8(1) ■ 9(1) □ 11(40) ■ 14(2) ▨ 15(10) ■ 6(2)

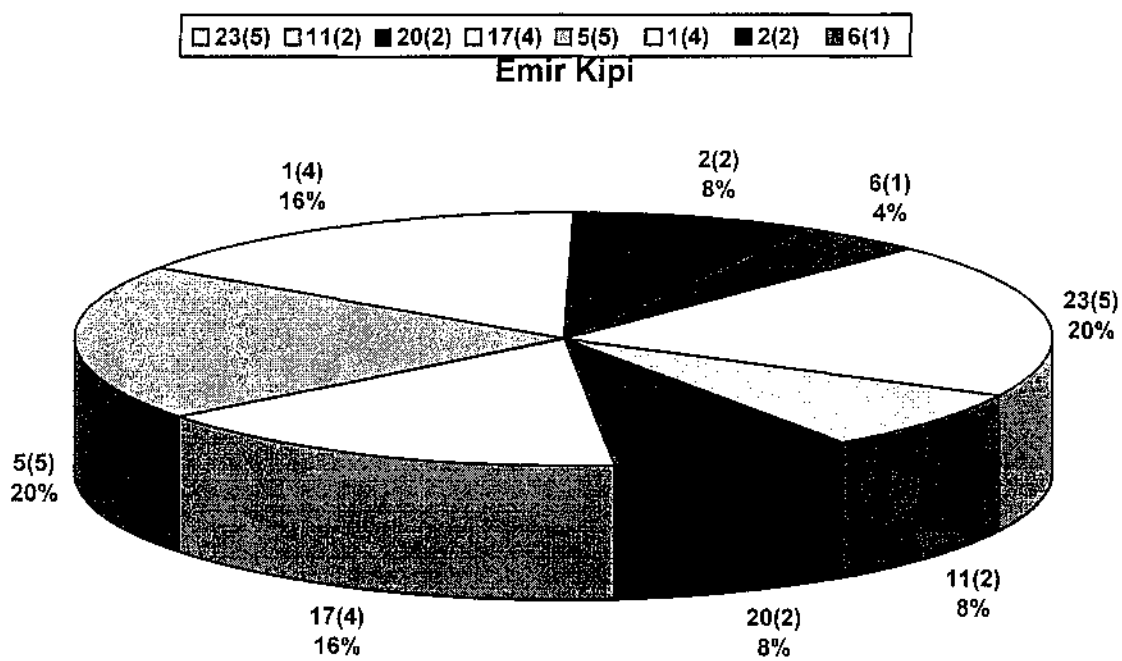
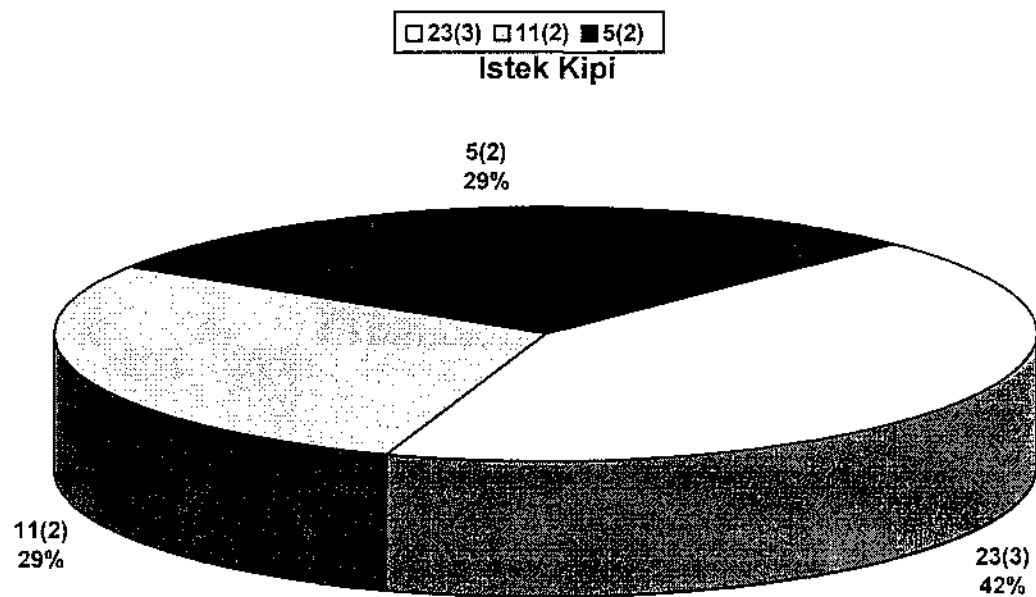
Anlatılan Geçmiş Zaman

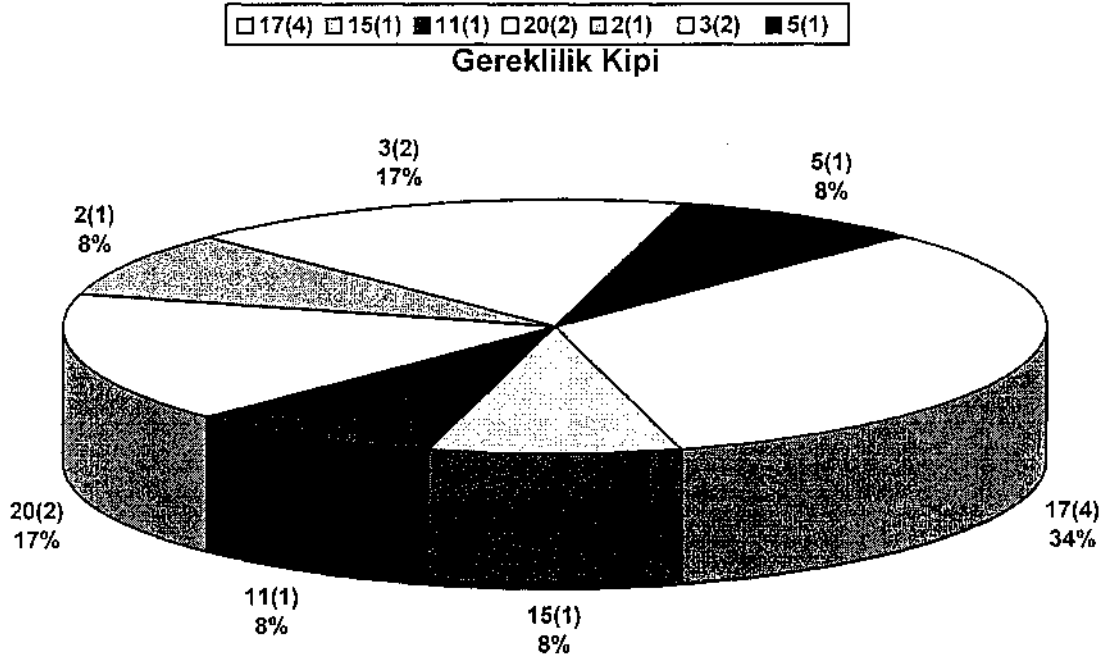

■ 1(3) □ 2(2) □ 3(12) □ 6(1) □ 8(1) □ 11(4) ▨ 14(7) □ 15(1)

Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

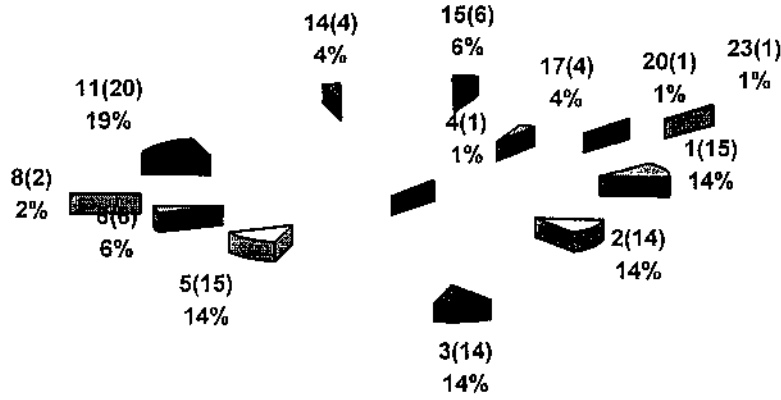

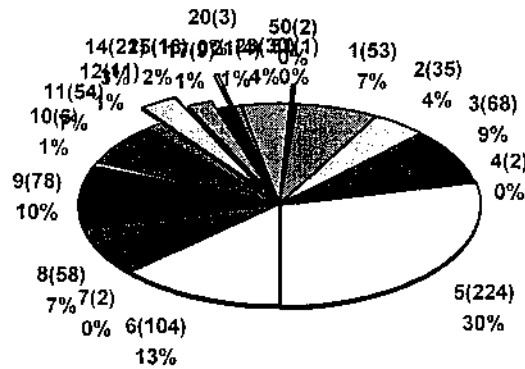

1(15) 2(14) 3(14) 5(15) 6(6) 8(2) 11(20) 14(4) 15(6) 17(4)
4(1) 20(1) 23(1)

İhbar Kipi

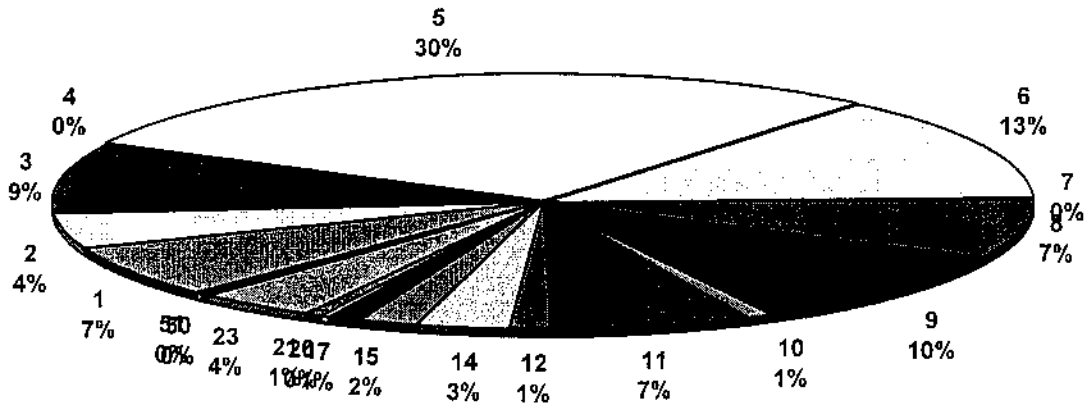
Şart Kipinin Kullanım Oranı

1(53) 2(35) 3(68) 4(2) 5(224) 6(104) 7(2) 8(58) 9(78) 10(6)
11(54) 12(11) 14(22) 15(16) 17(9) 20(3) 21(4) 23(30) 50(2) 51(1)

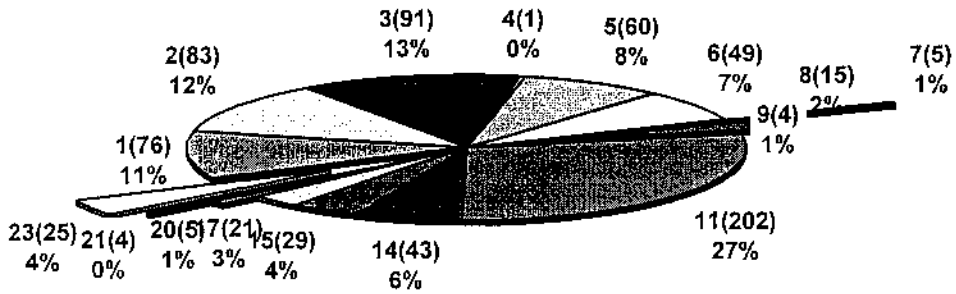
Şart Kipinin Kullanım Oranı

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	17	20	21
23	50	51														

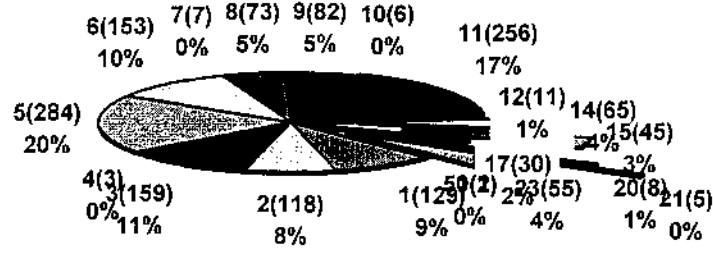

1(76)	2(83)	3(91)	4(1)	5(60)	6(49)	7(5)	8(15)
9(4)	11(202)	14(43)	15(29)	17(21)	20(5)	21(4)	23(25)

Diğer Zamanların Kullanım Oranı

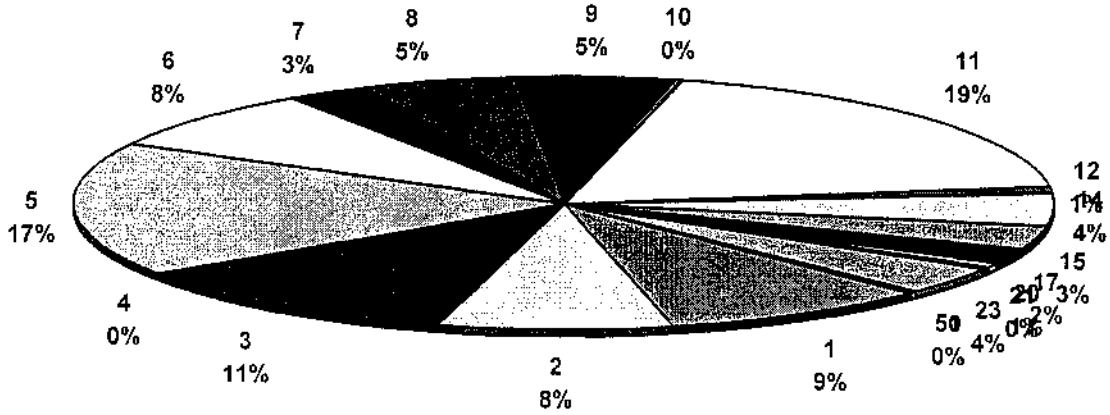
Bütün Zaman Ve Kiilerin Kullanım Oranı

1(129)	2(118)	3(159)	4(3)	5(284)	6(153)	7(7)	8(73)
9(82)	10(6)	11(256)	12(11)	14(65)	15(45)	17(30)	20(8)
21(5)	23(55)	50(2)	51(1)				

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	17	20
21	23	50	51												

Bütün Zaman Ve Kiilerin Kullanım Oranı

SONUÇ

Yapılarına göre cümle tasniflerinin farklılıklar göstermesinin sebebi , daha çok, basit ve birleşik cümle değerlendirmelerindedir. Zarf-fiil , sıfat-fiil ve isim-fiil kelime gruplarıyla kurulan cümlelerin basit cümle mi, yoksa birleşik cümle mi kabul edileceği kesin olmadığı için yapılarına göre cümlelerin tasnifi gramer kitaplarında farklılık gösterir.Bunlar:

- a) Basit cümle
- b) Birleşik cümle
- c) Sıralı cümle
- d) Girişik cümle
- e) Aracümle
- f) Bağlı cümle

ana başlıklar altında cümleleri incelemektedir.

Yukarıda farklı iki cümle türüymüş gibi zikredilen sıralı ve bağlı cümle çeşitlerinin , dikkatlice incelenecek olursa , birbirlerine noktalama işaretleri veya bağlaçlarla bağlandığı görülür. Bu tip cümleler genelde yalnız başlarına bile bir cümle özelliği taşırlar.Bu yüzden müstakil cümlelerin birleşmiş türleri kabul edip "sıralı cümle" başlığı altında incelemek doğru olacaktır.

"Ki'li birleşik cümle"yi bağlı cümle içinde incelemek bizce yanlış olur.Şöyle sıralarsak:

- 1) Ki'li birleşik cümle yapısı , dilimizin cümle yapısına terstir.Yani temel cümlesi başta, yan cümlesi sondadır.
- 2)Bağlı cümleler müstakil cümlelerin noktalama işaretleri ile veya bağlaçlarla birleşmesinden oluşur.

Tabancasını çekti ve ona ateş etti.

Tabancasını çekti. Ona ateş etti.

Anamlı iki cümle olabildi. Eğer ki 'li cümlelerde aradaki ki'yi kaldırırsak iki tane yarım kalmış cümle karşımıza çıkar:

Seziyordu ki , bu durum yarım kalan bedenine değilse bile Akşehir' e ihanettir.

Seziyordu .Bu durum yarım kalan bedenine değilse bile Akşehir' e ihanettir.

İki cümlenin birlikte kullanılması halinde ancak anlamlı bir cümle oluşur. Bu haliyle cümlelerde kopukluk vardır.Cümle yapımıza uygun bir şekilde yan cümle başa ve temel cümle sona alınarak gerekli eklemeler de yapıldıktan sonra, cümle anlamlı bir bütün olarak ne demek istediğini anlatır.

Bu durumun yarım kalan bedenine değilse bile Akşehir'e ihanet olduğunu seziyordu.

Farklı bir tür olarak değerlendirilen ara cümle , içinde bulunduğu cümlenin yapısını etkilemez. Fakat ,anlamın kuvvetlendirilmesi veya açıklanması bakımından kullanılır.Yani, ara cümlenin, cümlenin içinde olmaması anlamı bozmaz.Olması halinde cümlenin anlamını kuvvetlendiren fakat olmaması halinde cümleye zarar vermeyen bir bağlama grubudur.Onun içindir ki , ara cümleyi bir cümle çeşidi olarak değil bir cümle dışı unsur olarak kabul etmek gerekir.

"Koşarak geldi."cümlesi gibi bünyesinde zarf-fiil ,isim-fiil veya sıfat-fiil bulunduran cümleleri kimilerinin basit, kimilerinin ise birleşik cümle kabul etmesi Türkçede birleşik cümle problemini ortaya çıkarmıştır.

Ocağın sönmeye başlayan ateşine baktı.

Bu tür cümleleri birleşik cümle sayanların dayandığı bir nokta vardır ki ; cümlenin "ocak sönmeye başladı" ve "ateşine baktı" gibi iki yargılı birimden oluştuğu düşüncesidir.

Kelimede yargı ya vardır ya da yoktur. Eğer cümlede isim-fiil ,sıfat-fiil veya zarf-fiilden oluşan kelime grupları varsa bunları yan cümle veya cümlecik değil yüklemi tamamlayan unsurlar olarak görmek lazımdır.

Ocağın sönmeye başlayan /ateşine baktı.

ateş kelimesinden önce gelen kısım ateş kelimesinin sıfatı durumundadır.Bunun gibi örnekler çoğaltılabilir:

Gezen adam.

Dünyayı çok gezen adam.

İki cümle arasındaki tek fark bize göre ilk cümlede sıfatın bir kelime olması ikinci cümlede ise sıfatın bir kelime grubu olmasıdır.Bilindiği gibi sıfat ve sıfat tamlamaları cümleyi oluşturan kelime gruplarından.Yani bütünü oluşturan parçalardan biridir ve tek başlarına bir yargı bildirmezler.

Cümlede sıfat-fiil , zarf-fiil ve isim-fiil görevindeki şekillerin bir yargı taşımadığı ve bir zamana bağlı bulunmadıkları dikkate alınırsa fiilden yapılmış isim , zarf ve sıfat görevindeki şekillerle kurulan gruplara yan cümle denemez dolayısıyla bu yapılar birleşik bir cümle diye gösterilemez .

Sonuç olarak tek yargılı bütün cümleler basit cümledir diyebiliriz . Bünyesinde isim-fiil , sıfat-fiil ve zarf -fiil bulunduran cümleler bu kelime gruplarının isim , sıfat ve zarflardan hiçbir farkı olmadığı göz önünde tutularak basit cümle sayılmalıdır.

Bu noktadan yola çıkarak yapılarına göre cümleleri :

- a) Basit cümle
- b) Birleşik cümle
- c) Sıralı cümle ana başlıklarında toplayabiliriz

Birleşik cümle , basit cümle gibi bir fiilden meydana gelmez.Birleşik cümleyi oluşturan iki unsur vardır:

- 1) Temel cümle
- 2) Yan cümle

Birleşik cümle birden fazla cümleyi bünyesinde taşıdığı gibi bu unsurların birleşmelerine göre de çeşitlere ayrılır.Yan cümle ile temel cümle arasında farklı şekillerde bağlantı kurulur.

- 1) Yancümlelerin yüklemi temel cümleye **dilek-şart kipi**yle kurularak bağlanır.
- 2) Yancümle ile temel cümle arasında **ki** bağlacı kullanılır.
- 3) **gibi** edatı yan cümleyi temel cümleye bağlar.
- 4) **değil** olumsuzluk edatı yancümleyi temel cümleye bağlar.

Sırasıyla incelediğimiz yan cümle türleri bunlardır. Birleşik cümle çeşitleri arasında yukarıda saydığımız türlerin yanı sıra " mi 'li birleşik cümle " , " iç içe birleşik cümle " ve " diğer bağlam edatlarıyla birleşen cümleler " başlıklarında bulunmaktadır.

" mi ' li birleşik cümle"yi şekil özelliklerini ön planda tutmadan ele aldık.Ve gördük ki, bünyesinde zarf-fiil bulunduran cümlelerle birlikte "basit cümle" grubuna konulmaktadır.Taşıdığı anlam itibariyle iki cümle arasında zarf-fiil görevi üstlenmektedir:

Sıkıldım mı , kendimi oraya atarım.(Y:8)

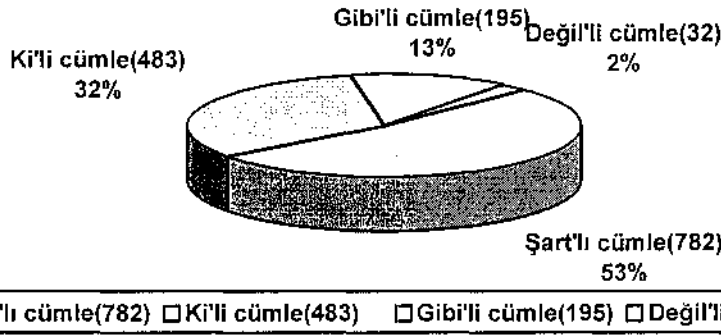
(Sıkıldığımda / sıkılınca ... kendimi oraya atarım.)

"İç içe birleşik cümle" türünü ise , Ergin'in : " İç içe birleşik cümle asıl ve yardımcı cümleler ve onların münasebeti bakımından şüphesiz şart'lı ve ki'li birleşik cümlelerden bir hayli farklıdır ve bu bakımdan iç içe cümleyi belki tam , normal bir birleşik cümle saymamak lazımdır. "⁵⁷ dediği gibi birleşik cümle türlerimizin dışında tuttuk.

" Diğer bağlama edatlarıyla birleşen cümleler " başlığı ise adından anlaşılacağı gibi müstakil iki cümle arasında bağlama görevi üstlenen edatlarla birleşen cümlelerdir. Bu edatlarla birleşen cümleleride " sıralı cümle " başlığı altında incelemek doğru olacaktır.

Genel değerlendirmeler bölümünde grafiklere dökülen " birleşik cümleler"in kullanım oranları hakkında şu genel sonuçlara vardık:

Cümlelerin Genel Kullanım Oranları

Türkçede en fazla kullanılan birleşik cümle çeşidi yukarıda da görüldüğü gibi "şart'lı birleşik cümle"dir. Ondan sonra sırasıyla "ki'li birleşik cümle", "gibi edatıyla birleşen cümle"ler ve en az kullanım oranına sahip olan "değil edatıyla birleşen cümle"lerdir.

⁵⁷Prof.Dr.M.ERGİN, *Türk Dil Bilgisi* ,İst.1985, s.407

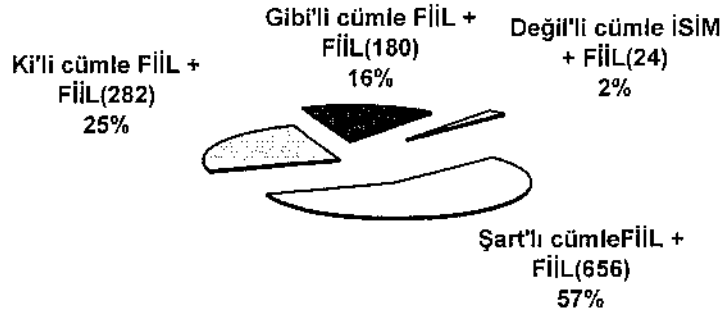
Yüklemlerine Göre Cümlelerin Genel Kullanım Oranları

■ İSİM +İSİM(44) □ İSİM + FiİL(191) □ FiİL + FiİL(1121) □ FiİL + İSİM(136)

Birleşik cümlelerin yan ve temel (ki'li cümlede temel ve yan) cümlelerinin yüklemelerinin isim veya fiil olması göz önüne alınırsa yüklemelerin en fazla "FiİL + FiİL" şeklinde olduğu görülür.Genel görünüm böyle olmasıyla birlikte bu oran bütün birleşik cümleler içinde geçerlidir:

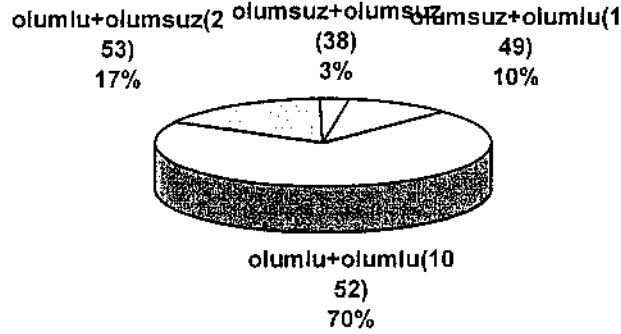
Yüklemlerine Göre Cümlelerin Genel Kullanım Oranları

□ Şart'lı cümle FiİL + FiİL(656) □ Ki'li cümle FiİL + FiİL(282) ■ Gibi'li cümle FiİL + FiİL(180) □ Değil'li cümle İSİM + FiİL(24)

Anlam Bakımından Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

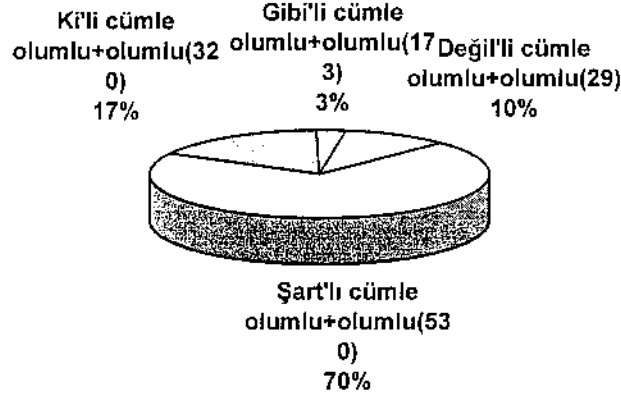
olumlu+olumlu(1052)	olumlu+olumsuz(253)	olumsuz+olumsuz(38)	olumsuz+olumlu(149)
---------------------	---------------------	---------------------	---------------------

Birleşik cümlelerin yan ve temel (ki'li cümlede temel ve yan) cümlelerin yüklemelerinin taşıdığı olumlu yada olumsuz anlama göre en fazla kullanılan cümleler " olumlu + olumlu " şeklindedir. Cümlelerin en fazla "olumlu + olumlu " şeklinde kullanılması bütün cümleler için geçerlidir:

Anlam Bakımından Cümlelerin Genel Kullanım Oranı

Şart'lı cümle olumlu+olumlu(530)	Ki'li cümle olumlu+olumlu(320)	Gibi'li cümle olumlu+olumlu(173)	Değil'li cümle olumlu+olumlu(29)
-------------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------

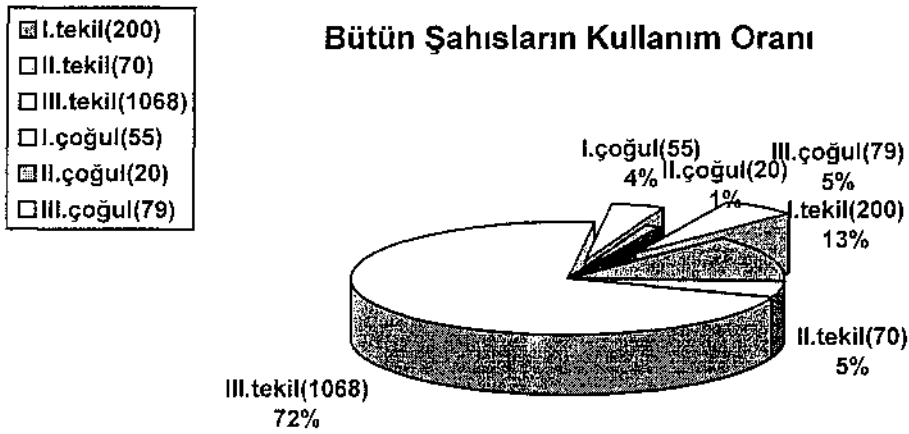
Yukarıda saydığımız bu sonuçlar anlam bakımından sorulu cümleler içinde geçerlidir. Fark olarak " olumlu +olumlu soru " diye biliriz.

Birleşik cümlelerde yan ve temel (ki'li cümlede temel ve yan) cümlelerin yüklemelerinin taşıdığı şahısların durumu ise şöyledir:

(Yan cümlelerin (*ki'li cümlede temel cümlelerin*) aldıkları şahsa göre temel (*ki'li cümlede yan*) cümlelerin aldıkları şahısların durumu)

<i>I.tekil</i> şahıstan sonra en fazla <i>III.tekil şahıs</i> (75)	% 46
<i>II.tekil</i> şahıstan sonra en fazla <i>III. tekil şahıs</i> (63)	% 49
<i>III.tekil</i> şahıstan sonra en fazla <i>III. tekil şahıs</i> (854)	% 82
<i>I.çoğul</i> şahıstan sonra en fazla <i>III.tekil(20)</i> ve <i>I.çoğul şahıs</i> (20)	% 40
<i>II.çoğul</i> şahıstan sonra en fazla <i>III.tekil</i> (20)	% 20
<i>III.çoğul</i> şahıstan sonra en fazla <i>III. tekil şahıs</i> (36)	% 56

Bütün cümleler (1492) göz önüne alınsa, yan (ki'li cümlede temel) cümlede hangi şahıs olursa olsun temel (ki'li cümlede yan) cümlelerde kullanılan şahısların genel durumu:

Cümleleri, zaman bakımından değerlendirirsek, "şart'lı birleşik cümle"lerin yan cümlelerinin şartlı zamanlarından sonra temel cümlelerinde diğer zamanlara göre *en fazla* kullanılan zamanlar şöyledir:

<i>Şart Kipi*ndan sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman</i> (15)	% 22
<i>Şart Kipinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman</i> (31)	% 19
<i>Şart Kipinin Hikâyesinden sonra</i>	<i>Geniş Zamanın Hikâyesi</i> (40)	% 38
<i>Şart Kipinin Rivâyetinden sonra</i>	<i>Gelecek Zamanın Rivâyeti</i> (1)	% 100
<i>Şimdiki Zamanın Şartından sonra</i>	<i>İhbar Kipi</i> (6)	% 20
<i>Geniş Zamanın Şartından sonra</i>	<i>Geniş Zaman</i> (168)	% 45
<i>Gelecek Zamanın Şartında sonra</i>	<i>Gelecek Zaman</i> (2)	% 67

<i>Görülen Geçmiş Zamanın Şartından sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(8)</i>	%32
<i>Anlatılan Geçmiş Zamanın Şartından sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman (3)</i>	% 21

"Şart"lı birleşik cümle" lerde yan cümlelerin zamanı ne olursa olsun temel cümlede *en fazla* kullanılan zaman:

<i>Şart'lı çekimlerden sonra</i>	<i>Geniş Zaman(224)</i>	% 30
----------------------------------	-------------------------	------

Diğer birleşik cümlelerde yan (ki'li cümlelerde temel) cümlede kullanılan zamanlar ve bunun karşılığında temel (ki'li cümlede yan) cümlede kullanılan zamanlardan sonra kullanılan *en fazla* zamanlar:

<i>İhbar Kipinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(20)</i>	% 19
<i>Şimdiki Zamandan sonra</i>	<i>Şimdiki Zaman(24)</i>	% 30
<i>Şimdiki Zamanın Hikâyesinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(16)</i>	% 51
<i>Şimdiki Zamanın Rivâyetinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(24)</i>	% 64
<i>Geniş Zamandan sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(30)</i>	% 32
<i>Geniş Zamanın Hikâyesinden sonra</i>	<i>Geniş Zamanın Hikâyesi(2)</i>	% 32
<i>Geniş Zamanın Rivâyetinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(5)</i>	% 71
<i>Gelecek Zamandan sonra</i>	<i>İstek Kipi(3)</i>	% 34
<i>Gelecek Zamanın Hikâyesinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(3)</i>	% 75
<i>Gelecek Zamanın Rivâyetinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(8)</i>	% 47
<i>Görülen Geçmiş Zamandan sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(26)</i>	% 20
<i>Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(1)</i>	% 100
<i>Anlatılan Geçmiş Zamandan sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(40)</i>	% 42
<i>Anlatılan Geçmiş Zamanın Hikâyesinden sonra</i>	<i>Görülen Geçmiş Zaman(14)</i>	% 35
<i>İstek Kipinden sonra</i>	<i>Emir Kipi(3)</i>	% 42
<i>Emir Kipinden sonra</i>	<i>Emir Kipi(5)-Geniş Zaman(5)</i>	% 20
<i>Gerekliklik Kipinden sonra</i>	<i>İstek Kipi(4)</i>	% 34
<i>Gerekliklik Kipinin Hikâyesinden sonra</i>	<i>Emir Kipi(1)</i>	% 100

Diğer birleşik cümlelerde yan (ki'li cümlede temel) cümlelerin zamanı ne olursa olsun temel (ki'li cümlede yan) cümlede kullanılan *en fazla* zaman:

Yan cümle hangi zamanda **Görülen Geçmiş Zaman(202)** % 27
olursa olsun

Şart'lı çekimlerde temel cümlede kullanılıp , diğer birleşik cümlelerde **kullanılmayan zamanlar:**

Gelecek Zamanın Rivâyeti ,Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi, Şart Kipi ve Şart Kipinin Hikâyesi.

Bütün birleşik cümleler (1492) içerisinde (ki'li cümlede temel cümle başta olmak üzere) yan cümledeki zamanlardan sonra **kullanılmayan zamanlar:**

Görülen Geçmiş Zamanın Rivâyeti , Anlatılan Geçmiş Zamanın Rivâyeti, Gereklilik Kipinin Rivâyeti ,Şart Kipinin Rivâyeti ,İstek Kipinin Hikâyesi ve Rivâyeti.

Sonuç olarak ; Türkçede en çok ve en yaygın kullanılan birleşik cümle türü " **şartlı birleşik cümle** " dir. " Şartlı birleşik cümle " yi yukarıdaki bilgilere göre formüle edersek şu verileri alırız :

YAN CÜMLE
Hangi zamanın şart kipi olursa olsun
yüklem:*III.tekil şahıs*
yüklem:*FİİL ,olumlu*

TEMEL CÜMLE
Geniş Zaman(224) % 30
yüklem:*III.tekil şahıs*
yüklem:*FİİL ,olumlu*

-----sa ,-----

Diğer birleşik cümlelerde de aşağı yukarı sonuç aynıdır:

YAN CÜMLE
(Ki'li cümlede temel cümle)
Hangi zaman olursa olsun
yüklem : *III.tekil şahıs*
yüklem : *FİİL , olumlu*

TEMEL CÜMLE
(Ki'li cümlede yan cümle)
Görülen Geçmiş Zaman(202) %27
yüklem :*III.tekil şahıs*
yüklem :*FİİL , olumlu*

DEĞİL ' Lİ BİRLEŞİK CÜMLELER İÇİN AYNI ŞEYLER SADECE
YÜKLEMLERİ *İSİM* + *FİİL* OLANLAR İÇİN GEÇERLİDİR.

Bütün birleşik cümleler (1492) göz önüne alınırsa :

YAN CÜMLE

(Ki'li cümlede temel cümle)

Hangi zaman olursa olsun

yüklem : *III.tekil şahıs*

yüklem : *FİİL , olumlu*

TEMEL CÜMLE

(Ki'li cümlede yan cümle)

Görülen Geçmiş Zaman(256) %17

yüklem : *III.tekil şahıs*

yüklem : *FİİL , olumlu*

----- , -----.

BİBLİYOGRAFYA

- ABDULLAEV**, E.Z., " Türk dillerindeki birleşik cümlelerin evrimi üzerine " , *Bilimsel Bildiriler 1957*, Ankara 1960
- ATABAY**, Neşe ve d., *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi* , T.D.K., Ankara 1981
- BANGUOĞLU**, Tahsin , *Türkçenin Grameri* , T.D.K., Ankara 1986
- BESEREK** Ahmet, *Türkçede Cümle Yapısı* , M.E.B. yayını, İstanbul 1991
- BİLGEGİL** ,M.Kaya , *Türkçe Dilbilgisi* , Ankara 1984
- EDİSKUN** , Haydar , *Türk Dilbilgisi* , İstanbul 1985
- EMRE** , A.Cevat , " Türkçede cümle :I. ünlemden cümleye " , *TDAY-B 1954*, Ankara 1954 , s.105-181
- _____ , " Türkçede cümle : II.isim cümlesi " , *TDAY-B 1955*, Ankara 1955, s.23-58
- ERGİN**, Prof.Dr.Muharrem., *Türk Dil Bilgisi* , İstanbul 1985
- GENCAN**, T.Nejat, *Dilbilgisi* , İstanbul 1973
- GÖĞÜŞ** Beşir , " Türkçede cümlelilerin kuruluşu ve temel cümlecige bağlanma şekilleri " , *TDAY-B 1968*, Ankara 1969 .s:89-142
- GÜLENSOY**, Prof.Dr.Tuncer , *Türkçe El Kitabı 1* ,Kayseri 1994
- GÜLSEVİN**, Yrd.Doç.Dr.Gürer, " Türkçede -sa şart gerundiumu üzerine " , *Türk Dili*, S.467, Kasım 1990, s.276-279
- HATİPOĞLU**, Prof.Dr.Vecihe, *Türkçenin Sözdizimi* ,DTCF Basımevi , Ankara 1982
- KARAHAN** , Doç.Dr.Leyla , *Türkçe Söz Dizimi -Cümle Tahlilleri* , Ankara 1993
- _____," Türkçede birleşik cümle Problemi " ,*Türk Dili*, S.514,Aralık 1994, s.19-23
- _____," -sa/-se eki hakkında " , *Türk Dili* , S.505,Ocak 1994 , s.471-474
- KARAÖRS**, Yrd.Doç.Dr. M.Metin , *Türkçenin Söz Dizimi Ve Cümle Tahlilleri* , Kayseri 1993
- KONONOV**, A.N., " Türkçede birleşik cümle problemi " , *Bilimsel bildiriler-1957*,T.D.K yayını , Ankara 1975 , s.175-179
- KORKMAZ** ,Zeynep ve d. , *Türk Dili Ve Kompozisyon Bilgileri* , YÖK.yayını, Ankara 1992
- KÜÇÜK**, Yrd.Doç.Dr.Sabahattin , " Türkçede şüphe bildiren " ki " edatı hakkında " , *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C:3, S:1, Elazığ 1989, s.139-146

- MANSUROĞLU**, Mecdut , " Türkçede cümle çeşitleri ve bağlayıcıları ", *TDAY-B*, 1955, s.59-71
- MEMEDOV**, Doç.Dr.Alaeddin , *Tabeli Mürekkebe Cümleler ve Onların Hususiyetleri*, Bakı 1992
- SİNANOĞLU** Samim , " Basit cümlede nesne ve tümleç ", *Türk Dili*, C:VI , S:66, Mart 1957, s.368-371
- TEKİN**, Şinasi , " Eski Türkçe ", *Türk Dünyası El Kitabı* ,TKAE yayını, C:II ,Ankara 1992 , s.69-72
- YÖRÜK**, Yaşar , *Tümce Bilgisi " Söz Dizimi "* ,Ankara 1982
- ZÜLFİKAR**, Prof.Dr.Hamza , " " Girişik cümle " sorunu ", *Türk Dili* , S:522, Haziran 1995, s.643-649

Taranan Eserlerin Bibliyografyası:

ATILGAN ,Yusuf, ,Ankara ,Mayıs 1974(2.basım-Bilgi Basımevi)	<i>Anayurt Oteli</i>
GÜNTEKİN ,Reşat Nuri, İstanbul 1992(37.baskı-Anka Ofset)	<i>Çalığışu</i>
TAHİR ,Kemal ,Ankara 1969(Bilgi Basımevi)	<i>Devlet Ana</i>
İLHAN ,Atilla, İstanbul , Ocak 1986(II.baskı-ÖzgürDağıtım)	<i>HacıHanım Vay</i>
TANPINAR , Ahmet Hamdi , İstanbul , Aralık 1986 (4.baskı)	<i>Huzur</i>
KEMAL ,Yaşar, ,İstanbul 1994(28.baskı-Toros yayınları)	<i>İnce Memed I</i>
BUĞRA ,Tarık, , İstanbul 1989(10.basım-Ötüken Yayınevi)	<i>Küçük Ağa</i>
KARAOĞLU , Yakub Kadri , İstanbul 1989(Remzi Kitabevi)	<i>Nur Baba</i>
ATSIZ ,Nihal , İstanbul 1977(3.baskı.-Ötüken Yayınevi)	<i>Ruh Adam Atsız</i>
SAFA ,Peyami , İstanbul 1971(Milli Eğitim Basımevi)	<i>Yalnızız</i>